

Zbiór Orzeczeń

WYROK SĄDU (szósta izba w składzie powiększonym)

z dnia 2 lipca 2015 r.*

Pomoc państwa — Środki finansowe na rzecz France Télécom — Oferta pożyczki akcjonariusza — Oświadczenia publiczne państwa francuskiego — Decyzja uznająca pomoc za niezgodną ze wspólnym rynkiem — Brak rozszerzenia formalnego postępowania wyjaśniającego — Prawo do obrony — Kryterium rozsądnego inwestora prywatnego — Zwykłe warunki rynkowe — Naruszenia prawa — Oczywiste błędy w ocenie

W sprawach połączonych T-425/04 RENV i T-444/04 RENV

Republika Francuska, reprezentowana przez G. de Bergues'a, D. Colasa oraz J. Bousin, działających w charakterze pełnomocników,

strona skarżąca w sprawie T-425/04 RENV,

popierana przez

Republikę Federalną Niemiec, reprezentowaną przez T. Henzego oraz J. Möllera, działających w charakterze pełnomocników, wspieranych przez adwokata U. Soltésza,

interwenient w sprawie T-425/04 RENV oraz w postępowaniu odwoławczym w sprawach połączonych C-399/10 P i C-401/10 P,

Orange, dawniej France Télécom, z siedzibą w Paryżu (Francja), reprezentowana przez adwokatów S. Hautbourga oraz S. Cocharda-Quessona,

strona skarżąca w sprawie T-444/04 RENV,

przeciwko

Komisji Europejskiej, reprezentowanej przez C. Giolita oraz D. Grespana, działających w charakterze pełnomocników,

strona pozwana,

mających za przedmiot żądania stwierdzenia nieważności decyzji Komisji 2006/621/WE z dnia 2 sierpnia 2004 r. dotyczącej pomocy państwa wdrożonej przez Francję na rzecz France Télécom (Dz.U. 2006, L 257, s. 11),

SĄD (szósta izba w składzie powiększonym),

w składzie: S. Frimodt Nielsen, prezes, F. Dehousse, I. Wiszniewska-Białecka, A.M. Collins (sprawozdawca) i I. Ulloa Rubio, sędziowie,

* Język postępowania: francuski.

sekretarz: S. Bukšek Tomac, administrator,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 24 września 2014 r.,

uwzględniając wyrok z dnia 19 marca 2013 r., Bouygues i in./Komisja i in. (C-399/10 P i C-401/10 P, Zb.Orz., EU:C:2013:175),

wydaje następujący

Wyrok

Okoliczności powstania sporu

1. Ogólny kontekst sprawy

- 1 France Télécom (przekształcona w Orange, zwana dalej „FT”), operator oraz podmiot udostępniający sieci telekomunikacyjne i świadczący usługi telekomunikacyjne, utworzony w 1991 r. jako osoba prawna prawa publicznego, od dnia 31 grudnia 1996 r. posiada status spółki akcyjnej. Od października 1997 r. FT jest notowane na giełdzie. W 2002 r. udział państwa francuskiego w kapitale FT wynosił 56,45%, a pozostała część była rozdzielona pomiędzy udziałowców (32,25%), samo FT (8,26%) i pracowników przedsiębiorstwa (3,04%).
- 2 W pierwszym kwartale 2002 r. FT opublikowało swoje sprawozdanie finansowe za rok 2001, w którym wykazano dług netto w wysokości 63,5 mld EUR oraz stratę w wysokości 8,3 mld EUR.
- 3 W okresie od marca do czerwca 2002 r. agencje ratingowe Moody’s i Standard & Poor’s (zwane dalej „S & P”) obniżyły „rating” FT, a także obniżyły jego perspektywę do negatywnej. W szczególności w dniu 24 czerwca 2002 r. Moody’s obniżył rating krótko- i długoterminowych not kredytowych FT do ostatniej pozycji pewnego poziomu inwestycyjnego. Równoległe znacząco spadł kurs akcji FT.
- 4 W związku z sytuacją finansową FT francuski ministre de l’Économie, des Finances et de l’Industrie (minister gospodarki, finansów i przemysłu, zwany dalej „ministrem gospodarki”) oświadczył w wywiadzie opublikowanym w dniu 12 lipca 2002 r. w dzienniku *Les Echos* (oświadczenie zwane dalej „oświadczeniem z dnia 12 lipca 2002 r.”), co następuje:

„Jesteśmy akcjonariuszem większościowym, dysponującym 55% kapitału [...]. Państwo akcjonariusz będzie postępować jak rozważny inwestor i gdyby [FT] miało napotkać trudności, podejmiemy odpowiednie działania [...]. Powtarzam: gdyby [FT] miało problemy z finansowaniem, co dzisiaj nie ma miejsca, państwo podejmie niezbędne decyzje celem ich przewyciężenia. Podtrzymuje Pan pogłoskę o podwyższeniu kapitału... Nie, na pewno nie! Po prostu stwierdzam, że podejmiemy odpowiednie środki w stosownym czasie. Jeżeli zajdzie taka konieczność [...]”.

- 5 W tym samym dniu S & P opublikowało komunikat prasowy o następującej treści:

„FT mogłoby napotkać pewne trudności z refinansowaniem swego długu obligacyjnego z terminem zapadalności w 2003 r. Niemniej jednak wskazówka państwa [francuskiego] utrzymuje ocenę FT na [pewnym] poziomie inwestycyjnym [...]. Państwo francuskie – będące w posiadaniu 55% udziałów [kapitału FT] – wyraźnie zaznaczyło [wobec S & P], że będzie postępować jak ostrożny [rozważny] inwestor i że podejmie adekwatne postanowienia, w przypadku gdyby FT miało napotkać trudności. Rating długoterminowy [FT] obniżony do BBB- [...]”.

- 6 W dniu 12 września 2002 r. władze francuskie ogłosiły, że przyjęły dymisję prezesa-dyrektora generalnego FT.
- 7 W dniu 13 września 2002 r. FT opublikowało swe sprawozdanie finansowe za okres sześciu miesięcy, które potwierdzało, że w dniu 30 czerwca 2002 r. skonsolidowane środki własne FT osiągnęły wartość ujemną 440 mln EUR i że dług netto FT sięgnął 69,69 mld EUR, z czego 48,9 mld EUR stanowiło dług obligacyjny, którego termin spłaty przypadał w latach 2003–2005. Zgodnie z powyższym sprawozdaniem finansowym obrót FT wzrósł o 10% w porównaniu z identycznym okresem w ramach roku obrachunkowego 2001, wynik eksploatacyjny przed amortyzacją wyniósł 6,87 mld EUR, co oznacza wzrost o 13,3% (dane historyczne) i o 9,8% (dane pro forma), a wynik operacyjny – o 3,18 mld EUR, co oznacza wzrost o 15% (dane pro forma). Wyniki po odjęciu kosztów finansowych (1,75 mld EUR), ale przed odjęciem podatków oraz udziału akcjonariuszy mniejszościowych w zysku wyniosły, bez uwzględnienia okoliczności nadzwyczajnych, 718 mln EUR, podczas gdy w dniu 30 czerwca 2001 r. – 271 mln EUR. Operacyjny swobodny przepływ środków płynnych wyniósł 3,6 mld EUR, co oznacza wzrost o 15% w porównaniu z pierwszym semestrem 2001 r.
- 8 W komunikacie prasowym z dnia 13 września 2002 r. (zwanym dalej „oświadczeniem z dnia 13 września 2002 r.”) dotyczącym sytuacji finansowej FT władze francuskie oświadczyły, co następuje:

„Po wyjątkowych stratach stwierdzonych w pierwszym półroczu [FT] stoi w obliczu poważnego niedostatku środków własnych. Taka sytuacja finansowa osłabia potencjał [FT]. Rząd [francuski] jest zatem zdecydowany w pełni wywiązać się ze swoich obowiązków [...]. Przyjmując do wiadomości nową sytuację spowodowaną silnym pogorszeniem bilansu, [dawny prezes FT] złożył na ręce rządu [francuskiego] dymisję, która została przyjęta. Ta dymisja stanie się skuteczna podczas posiedzenia rady nadzorczej, które odbędzie się w najbliższych tygodniach i podczas którego zostanie przedstawiony nowy prezes [...]. Nowy prezes niezwłocznie zaproponuje radzie nadzorczej plan uzdrowienia bilansu umożliwiającemu oddłużenie [FT] i przywrócenie mu struktury finansowej przy zachowaniu [jego] strategicznych atutów. Państwo [francuskie] udzieli [FT] swego wsparcia przy realizacji tego planu i przyczyni się ze swej strony do zasadniczego zasilenia środków własnych [FT] według terminarza i zasad, jakie należy określić na podstawie warunków rynkowych. Do tego czasu państwo [francuskie] podejmie w razie konieczności środki pozwalające [FT] uniknąć wszelkich problemów z finansowaniem”.

- 9 W tym samym dniu agencja Moody's zmieniła perspektywę długu FT z negatywnej na stabilną, wskazując w komunikacie prasowym w szczególności, co następuje:

„Zaufanie Moody's wzmocniła deklaracja rządu [francuskiego], który raz jeszcze potwierdził swoje silne wsparcie dla [FT]. Chociaż zaniepokojenie Moody's odnośnie do ogólnego poziomu ryzyka finansowego, a w szczególności odnośnie do niepewnej sytuacji płynności [FT], utrzymuje się, Moody's nabrał większego zaufania co do faktu, iż rząd francuski wesprze [FT] w przypadku, gdyby [spółka ta miała] napotkać trudności ze spłatą długu”.

- 10 W dniu 2 października 2002 r. mianowano nowego prezesa-dyrektora generalnego FT. Komunikat prasowy podający do wiadomości tę nominację (zwany dalej „oświadczeniem z dnia 2 października 2002 r.”) ma następującą treść:

„Rada ministrów, na wniosek rady nadzorczej [FT], postanowiła mianować [nowego prezesa FT] [...]. W tym celu nowy prezes bezzwłocznie zarządzi spis inwentarza [FT], którego wyniki zostaną przekazane radzie nadzorczej w następnych tygodniach i który stanowić będzie podstawę planu naprawy finansowej i rozwoju strategicznego, pozwalającego na zmniejszenie długu [FT] przy jednoczesnym wzmocnieniu [jego] atutów. W tym zakresie [nowy prezes FT] dysponować będzie wsparciem państwa akcjonariusza, które jest zdecydowane wywiązać się w pełni ze swoich obowiązków. Państwo [francuskie] udzieli pomocy przy realizacji działań służących poprawie sytuacji i przyczyni się ze swej strony do zasilenia środków własnych [FT] zgodnie z zasadami, które zostaną

określone w ścisłej współpracy z prezesem [FT] i radą nadzorczą. Jak już wskazano, w razie konieczności państwo [francuskie] podejmie w międzyczasie środki pozwalające [FT] uniknąć wszelkich problemów z finansowaniem”.

- 11 W dniu 19 listopada 2002 r. władze francuskie przekazały Komisji Wspólnot Europejskich „notę informacyjną”, w której, po pierwsze, opisują sytuację finansową FT, podkreślając, że „je[go] wyniki operacyjne są doskonałe”, a po drugie, wskazują na swój zamiar uczestniczenia w rekapitalizacji FT na warunkach rynkowych, wyjaśniając zasady swego udziału w planie naprawczym FT. W owej nocie władze francuskie wyjaśniły w szczególności, co następuje:

„Aby zagwarantować [FT] margines działania niezbędny, by zaatakować rynek na najlepszych warunkach i w najbardziej stosownym momencie, państwo [francuskie] jest skłonne antycypować swój udział w podwyższeniu kapitału w formie pożyczki akcjonariusza, która zostanie przekształcona w kapitał w chwili emisji nowych papierów wartościowych. Kwota tej pożyczki będzie odpowiadała w całości lub w części subskrypcji państwa [francuskiego] w ramach przyszłego podwyższenia kapitału i będzie mogła wynieść do 9 [mld EUR]. Owa pożyczka będzie tymczasowa, a jej przekształcenie w papiery wartościowe będzie obowiązkowe. Będzie ona realizowana jedynie w miarę potrzeb [FT]. Ponadto będzie ona odpłatna na warunkach rynkowych aktualnie obowiązujących, a odsetki zostaną zaliczone na kapitał.

By zapewnić swój udział w planie naprawczym [FT], państwo [francuskie] zamierza wykorzystać ERAP, państwowe przedsiębiorstwo przemysłowo-handlowe utworzone przez państwo [francuskie], które przyzna [FT] pożyczkę akcjonariusza i zostanie ważnym akcjonariuszem [FT], gdy owa pożyczka zostanie przekształcona na kapitał. Rzeczne przedsiębiorstwo państwowe zamieści swój udział publiczny w [FT] po stronie aktywów, a długi obligacyjne znajdą się po stronie pasywów. Wybór ERAP odzwierciedla wolę państwa [francuskiego] w zakresie jasnego określenia przyznanej korzyści majątkowej, wyodrębniając ją w ramach dedykowanej struktury”.

- 12 W czasie posiedzenia rady nadzorczej FT w dniu 4 grudnia 2002 r. nowe kierownictwo FT przedstawiło plan działania zatytułowany „Ambition FT 2005” (zwany dalej „planem Ambition 2005”), zmierzający zasadniczo do zrównoważenia bilansu FT poprzez zasilenie środków własnych w wysokości 15 mld EUR.
- 13 Prezentacji planu Ambition 2005 towarzyszył komunikat prasowy ministra gospodarki z dnia 4 grudnia 2002 r. (zwany dalej „zapowiedzią z dnia 4 grudnia 2002 r.”), który ma następującą treść:

„Minister gospodarki [...] potwierdza wsparcie państwa [francuskiego] dla planu działania zatwierdzonego przez radę nadzorczą [FT] w dniu 4 grudnia [2002 r.]. 1) Grupa [FT] stanowi spójny kompleks przemysłowy osiągający godne uwagi wyniki. Jednak [FT] musi obecnie stawić czoła niezrównoważonej strukturze finansowej, zapotrzebowaniu na środki własne i na średnioterminowe refinansowanie. Sytuacja ta wynika z niepowodzeń dawnych inwestycji, źle przeprowadzonych i realizowanych na granicy pęknięcia »bańki« finansowej, oraz – bardziej ogólnie – ze zmiany sytuacji rynkowej. Brak możliwości dla [FT] finansowania swego rozwoju w inny sposób niż poprzez zadłużenie pogorszył tę sytuację. 2) Państwo [francuskie], akcjonariusz większościowy, zwróciło się do nowego kierownictwa o przywrócenie równowagi finansowej [FT] przy zachowaniu integralności grupy [...]. 3) Zważywszy na plan działania opracowany przez kierownictwo i na perspektywy zwrotu z inwestycji, państwo [francuskie] weźmie udział w zasileniu środków własnych w wysokości 15 mld EUR proporcjonalnie do swojego udziału w kapitale, czyli poprzez zainwestowanie 9 mld EUR. [Francuskie] państwo akcjonariusz zamierza w ten sposób postępować w charakterze rozważnego inwestora. Do [FT] należy będzie określenie zasad i dokładnych terminów dotyczących zasilenia je[go] środków własnych. Rząd [francuski] chce, aby ta operacja przebiegała ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji akcjonariuszy indywidualnych oraz akcjonariatu pracowniczego [FT]. Aby stworzyć [FT] możliwość rozpoczęcia operacji rynkowej w najbardziej odpowiednim momencie, państwo [francuskie] jest gotowe antycypować swój udział w zasileniu środków własnych poprzez

oddanie do dyspozycji [FT] tymczasowej pożyczki akcjonariusza, odpłatnej na warunkach rynkowych.
4) Na rzecz ERAP [...] przeniesiony zostanie cały udział państwa [francuskiego] w [FT]. Aby sfinansować udział państwa [francuskiego] w zasileniu środków własnych [FT], ERAP zadłuży się na rynkach finansowych”.

- 14 W dniach 11 i 12 grudnia 2002 r. FT ogłosiło dwie kolejne emisje obligacji na łączną kwotę 2,9 mld EUR.
- 15 W dniu 20 grudnia 2002 r. ERAP, państwowe przedsiębiorstwo przemysłowo-handlowe utworzone przez państwo francuskie, przekazał FT parafowany i podpisany projekt umowy pożyczki akcjonariusza (zwany dalej „ofertą pożyczki akcjonariusza”). FT nie podpisało tego projektu umowy i pożyczka akcjonariusza nigdy nie została wykonana.
- 16 W dniu 15 stycznia 2003 r. FT zaciągnęło pożyczki w formie emisji obligacji na łączną kwotę 5,5 mld EUR. Owe pożyczki obligacyjne nie miały pokrycia w postaci zabezpieczenia lub gwarancji państwowej.
- 17 W dniu 10 lutego 2003 r. FT odnowiła część przypadającego do zapłaty kredytu konsorcjalnego w wysokości 15 mld EUR.
- 18 W dniu 4 marca 2003 r. operacja zasilenia środków własnych przewidziana w planie Ambition 2005 została rozpoczęta. W dniu 24 marca 2003 r. FT dokonało podwyższenia kapitału o 15 mld EUR. Państwo francuskie uczestniczyło w tej operacji w wysokości 9 mld EUR proporcjonalnie do swego udziału w kapitale FT. Kwota 6 mld EUR została zagwarantowana przez konsorcjum bankowe składające się z 21 banków. Owa operacja została zakończona w dniu 11 kwietnia 2003 r.
- 19 FT zamknęło rok obrachunkowy 2002 stratą w wysokości około 21 mld EUR i długiem pieniężnym netto sięgającym prawie 68 mld EUR. Sprawozdanie finansowe za rok obrachunkowy 2002 opublikowane przez FT w dniu 5 marca 2003 r. wskazywało na wzrost obrotów o 8,4%, wyniku eksploatacyjnego przed amortyzacją o 21,1% i wyniku eksploatacyjnego o 30,9%. W dniu 14 kwietnia 2003 r. państwo francuskie posiadało 58,9% kapitału FT, z czego 28,6% za pośrednictwem ERAP-u.

2. Postępowanie administracyjne

- 20 W dniu 4 grudnia 2002 r. Republika Francuska zgłosiła Komisji, na podstawie art. 88 ust. 3 WE i art. 2 rozporządzenia Rady (WE) nr 659/1999 z dnia 22 marca 2005 r. ustanawiającego szczegółowe zasady stosowania art. [88 WE] (Dz.U. L 83, s. 1), środki finansowe przewidziane w planie Ambition 2005, w tym ofertę pożyczki akcjonariusza.
- 21 W dniu 22 stycznia 2003 r. Bouygues SA i Bouygues Télécom SA (zwane dalej łącznie „spółkami Bouygues”), dwie spółki prawa francuskiego, z których ta druga prowadzi działalność na francuskim rynku telefonii ruchomej, złożyły do Komisji skargę w sprawie niektórych przypadków pomocy rzekomo przyznanej przez państwo francuskie FT w ramach refinansowania FT. Skarga ta dotyczyła w szczególności, po pierwsze, zapowiedzi inwestycji państwa francuskiego w wysokości 9 mld EUR, a po drugie, oświadczeń z dnia 12 lipca, 13 września i 2 października 2002 r. (zwanymi dalej „oświadczeniami złożonymi od lipca 2002 r.”).
- 22 W dniu 12 marca 2003 r. decyzja Komisji o wszczęciu formalnego postępowania wyjaśniającego przewidzianego w art. 88 ust. 2 WE w przedmiocie w szczególności środków podjętych przez państwo w celu wsparcia FT (zwana dalej „decyzją o wszczęciu formalnego postępowania wyjaśniającego”) została opublikowana w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej* (Dz.U. C 57, s. 5). Komisja wezwała w niej zainteresowane strony do przedstawienia uwag w przedmiocie rozpatrywanych środków.

- 23 W następstwie tej publikacji władze francuskie oraz wiele zainteresowanych stron, w tym spółki Bouygues, Association française des opérateurs de réseaux et services de télécommunications (francuskie stowarzyszenie operatorów sieci i usług telekomunikacyjnych) (AFORS Télécom, zwane dalej „AFORS-em”) i FT, przedstawiły Komisji swoje uwagi w sprawie decyzji o wszczęciu postępowania.
- 24 W dniu 30 maja 2003 r. Komisja opublikowała ogłoszenie o zamówieniu na „świadczenie usług wsparcia przy dokonywaniu oceny zgodności pomocy finansowej przyznanej FT przez państwo francuskie z zasadą prywatnego inwestora działającego w warunkach gospodarki rynkowej oraz przy ewentualnej analizie ekonomicznej planu naprawczego FT”. Owo zamówienie zostało udzielone w dniu 24 września 2003 r. konsultantowi, który sporządził raport ekonomiczny w dniu 28 kwietnia 2004 r. (zwany dalej „raportem z dnia 28 kwietnia 2004 r.”). Raportowi temu towarzyszył raport prawny z dnia 22 marca 2004 r. (zwany dalej „raportem z dnia 22 marca 2004 r.”). Pismem z dnia 3 maja 2004 r. Komisja wysłała oba te raporty władzom francuskim, wzywając je do przedstawienia uwag. Komisja przekazała je również FT.

3. Zaskarżona decyzja

- 25 W dniu 3 sierpnia 2004 r. Komisja doręczyła władzom francuskim decyzję 2006/621/WE z dnia 2 sierpnia 2004 r. dotyczącą pomocy państwa wdrożonej przez Francję na rzecz FT (Dz.U. 2006, L 257, s. 11, zwaną dalej „zaskarżoną decyzją”).
- 26 Artykuł 1 zaskarżonej decyzji stanowi, że „[k]redyt akcjonariusza [pożyczka akcjonariusza] udzielony [udzielona] w grudniu 2002 r. przez [Republikę Francuską] na rzecz [FT] w formie linii kredytowej w wysokości 9 mld EUR, osadzony [osadzona] w kontekście deklaracji formułowanych od lipca 2002 r., stanowi pomoc państwa niezgodną z zasadami wspólnego rynku”.
- 27 W odpowiedzi na zadane przez Sąd w niniejszych sprawach pytanie pisemne w tej kwestii, Komisja wskazała, że zawarte w art. 1 zaskarżonej decyzji odniesienie do „deklaracji [...] od lipca 2002 r.” należy rozumieć jako obejmujące nie tylko oświadczenia z dnia 12 lipca, 13 września i 2 października 2002 r., ale także zapowiedź z dnia 4 grudnia 2002 r. Natomiast w pkt 132 wyroku z dnia 19 marca 2013 r., Bouygues i in./Komisja i in. (C-399/10 P i C-401/10 P, Zb.Orz., EU:C:2013:175, zwanego dalej „wyrokiem wydanym w postępowaniu odwoławczym”), Trybunał, nie uznał zapowiedzi z dnia 4 grudnia 2002 r. za zwykły element „kontekstu”, lecz orzekł, że Komisja słusznie uznała, iż wspomniana zapowiedź oraz oferta pożyczki akcjonariusza, rozpatrywane łącznie, przysporzyły FT korzyść angażującą zasoby państwowe.
- 28 Należy zatem rozumieć, że art. 1 zaskarżonej decyzji uznaje za pomoc państwa w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE zapowiedź z dnia 4 grudnia 2002 r. i ofertę pożyczki akcjonariusza, rozpatrywane łącznie i osadzone w kontekście dokonanych przed tą datą oświadczeń, a mianowicie oświadczeń z dnia 12 lipca, 13 września i 2 października 2002 r.
- 29 Zgodnie z art. 2 zaskarżonej decyzji „[p]omoc, o której mowa w art. 1, nie może stanowić przedmiotu windykacji [odzyskania]”.
- 30 W ramach tytułu 3 zaskarżonej decyzji, „Chronologiczny opis faktów i sytuacji finansowej [FT]”, Komisja dokonała zasadniczo przedstawionych poniżej ustaleń.
- 31 W pierwszej kolejności w motywach 17–34 zaskarżonej decyzji Komisja stwierdziła, że od czerwca 2002 r. sytuacja finansowa FT charakteryzowała się poważnymi problemami strukturalnymi i niezrównoważonym bilansem. Komisja wskazała w tym względzie, po pierwsze, na gwałtowne pogorszenie się ratingu FT w pierwszej połowie 2002 r. (motywy 20–27 zaskarżonej decyzji), a po drugie – na podstawie analizy różnic stóp oprocentowania obligacji FT – na wzrost ryzyka związanego

z jego bardzo krótkoterminowym zadłużeniem, w szczególności na początku lipca 2002 r., w porównaniu z wagą ryzyka związanego z jego średnio- i długoterminowym zadłużeniem (motywy 28–30 zaskarżonej decyzji). Zdaniem Komisji takie zwiększenie ryzyka związane z długiem FT znalazło potwierdzenie w spadku cen obligacji FT w czerwcu i lipcu 2002 r., odzwierciedlającym w ten sposób mniejszą wartość jego długu ze względu na postrzegane przez rynek zwiększone ryzyko niewykonania zobowiązań (motyw 31 zaskarżonej decyzji). Ponadto Komisja wskazała na znaczący spadek kursu akcji FT w pierwszej połowie 2002 r. (motyw 35 zaskarżonej decyzji).

- 32 W drugiej kolejności Komisja stwierdziła, że w chwili złożenia oświadczenia z dnia 12 lipca 2002 r. wszelka dodatkowa obniżka ratingu zadłużenia FT spowodowałaby utratę przez to przedsiębiorstwo pewnego poziomu inwestycyjnego oraz że agencje ratingowe S & P i Moody's były gotowe obniżyć ów rating do poziomu obligacji spekulacyjnej (junk bond). Po przedstawieniu treści komunikatu prasowego S & P z tego samego dnia w motywie 39 zaskarżonej decyzji Komisja uznała, że w lipcu 2002 r. FT dotknął kryzys zaufania grożący uniemożliwieniem rozważanego refinansowania i stworzeniem ryzyka dla płynności FT w 2003 r. Komisja dodała, że agencje ratingowe, biorąc pod uwagę „sformułowane przez państwo [francuskie] wskazówki”, utrzymały jednak rating FT na pewnym poziomie inwestycyjnym.
- 33 W trzeciej kolejności Komisja wskazała, że wniosek znajdujący się w pkt 32 powyżej został zatwierdzony z mocą wsteczną we wrześniu 2002 r., gdy zostało opublikowane półroczne sprawozdanie finansowe FT (motywy 40–50 zaskarżonej decyzji). Zważywszy na komunikaty prasowe władz francuskich z dnia 13 września i 2 października 2002 r., a także na zapowiedź z dnia 4 grudnia 2002 r., agencje ratingowe Moody's i S & P zmieniły swą ocenę dotyczącą zarządzania zadłużeniem FT i zwróciły uwagę na wzrost zaufania na rynku (motywy 51–58 zaskarżonej decyzji). W tym względzie Komisja stwierdziła w szczególności, że w odpowiedzi na poczynioną w dniu 4 grudnia 2002 r. zapowiedź S & P potwierdziła w dniu 17 grudnia 2002 r., że po pierwsze, wsparcie władz francuskich na rzecz FT, stale podkreślane od lipca 2002 r., było kluczowym czynnikiem wpływającym na utrzymanie ratingu tego przedsiębiorstwa na pewnym poziomie inwestycyjnym, a po drugie, że wspomniana zapowiedź stanowiła dowód tego wsparcia oraz znacznej ochrony wierzycieli FT (zob. motyw 58 oraz przypisy 56 i 57 do zaskarżonej decyzji).
- 34 Komisja stwierdziła ponadto, że w następstwie podwyższenia kapitału FT w lutym i w marcu 2003 r. agencje ratingowe przestały uznawać wsparcie państwa francuskiego za kluczowy element decydujący o ratingu FT (motyw 61 zaskarżonej decyzji). Tak więc w lutym 2003 r. Moody's oświadczył (motyw 61; przypis 58 do zaskarżonej decyzji):

„Rząd francuski stale potwierdzał swoje wsparcie dla [FT] oraz swoją intencję dostarczenia, w razie konieczności, wsparcia finansowego, aby złagodzić potencjalne problemy z płynnością. To wsparcie zostało uwydatnione oddaniem do dyspozycji [FT] [...] linii kredytowej w wysokości 9 mld EUR na okres 18 miesięcy, oprocentowanej, płatnej wyłącznie w akcjach [FT]. Moody's włącza wsparcie państwa [francuskiego] do ratingu Baa3 [...]. [R]yzyko finansowe związane ze znaczącym zadłużeniem [FT] nie odpowiada [...] zakwalifikowaniu [tej spółki] na poziom inwestycyjny (co kompensują dobre wyniki operacyjne i wsparcie rządu francuskiego wyrażone w sposób implicite)”.

- 35 W ramach tytułu 6 zaskarżonej decyzji, „Przedmiot niniejszej decyzji”, Komisja wskazała na wstępie, w motywie 185 tej decyzji, że zgłoszone środki nie mogły podlegać analizie „bez uwzględnienia deklaracji rządu [francuskiego] z okresu od lipca do grudnia 2002 r.”. Składając bowiem te oświadczenia, władze francuskie wyraziły swą wolę podjęcia odpowiednich środków mających na celu rozwiązanie trudności finansowych FT. Oferta pożyczki akcjonariusza stanowiła konkretyzację ich zamiarów wyrażonych wcześniej.

36 W motywie 186 zaskarżonej decyzji Komisja stwierdziła, co następuje:

„W tym szczególnym wypadku Komisja stwierdza, iż środki podjęte w grudniu 2002 r., które stanowiły przedmiot zawiadomienia, zostały poprzedzone licznymi deklaracjami i działaniami władz francuskich od lipca [2002 r.]. Z jednej strony takie deklaracje i środki pozwalają lepiej zrozumieć racje i zakres środków z grudnia [2002 r.]. Z drugiej strony wcześniejsze deklaracje i działania tego rodzaju miały niewątpliwy wpływ na odbiór sytuacji FT przez rynki oraz podmioty gospodarcze w grudniu [2002 r.]. Jako że postępowanie podmiotów gospodarczych samo ulegało wpływom [wywieranym przez] postępowani[e] państwa, nie jest to parametr obiektywny dla [późniejszej] oceny postępowania państwa. Takie wcześniejsze interwencje powinny więc być brane pod uwagę podczas analizy występowania [...] pomocy w działaniach z grudnia [2002 r.]”.

37 W motywie 187 zaskarżonej decyzji Komisja stwierdziła, że można bowiem analizować kolejne oświadczenia wydawane przez władze francuskie oraz środki przez nie podejmowane, począwszy od lipca 2002 r., jako „całość, w której moment konkretyzacji stanowiłyby środki podjęte w grudniu [2002 r.]”.

38 Następnie, w motywach 188–191 zaskarżonej decyzji, Komisja stwierdziła, że:

„(188)

Analiza omawianego przypadku, na pierwszy rzut oka, sugeruje przesunięcie w czasie pomiędzy przywilejami [korzyściami] dla przedsiębiorstwa, które szczególnie wyraźnie wystąpiły w lipcu [2002 r.], oraz potencjalnym zaangażowaniem zasobów państwowych, które, jak wydaje się, bardziej wyraźnie wystąpiło w grudniu [2002 r.]. W istocie można by zakwalifikować deklaracje ministra gospodarki [...] jako pomoc w zakresie, w jakim deklaracje te wywarły wyraźny wpływ na rynki i dostarczyły korzyści [FT]. Nie byłoby jednak łatwo określić w sposób niebudzący wątpliwości, czy deklaracj[a] z [dnia 12] lipca 2002 r. miał[a] charakter pozwalający przynajmniej na potencjalne zaangażowanie zasobów państwowych. W tym względzie Komisja dokładnie przeanalizowała liczne argumenty prawne wykazujące z jednej strony, że tego rodzaju oświadczenia publiczne były równoznaczne z gwarancją państwa z prawnego punktu widzenia, a z drugiej, że zaangażowały reputację państwa w powiązaniu z kosztami ekonomicznymi w razie niedotrzymania zobowiązania. Ujęte w całości elementy te mogły być ujmowane [postrzegane] jako stwarzające rzeczywiste ryzyko narażenia zasobów państwa (bądź skutkiem zaangażowania odpowiedzialności [...] państwa wobec inwestorów, bądź skutkiem zwiększenia kosztów przyszłych transakcji państwa). Teza, zgodnie z którą deklaracj[a] z [dnia 12] lipca 2002 r. stanowił[a] pomoc, jest wobec tego tezą nowatorską, ale prawdopodobnie niepozbawioną podstaw.

(189)

Jednakże w danym przypadku Komisja nie dysponuje wystarczającymi elementami, aby na podstawie tej nowatorskiej tezy udowodnić w sposób niepodważalny występowanie pomocy. Natomiast ocenia ona, że może ustalić występowanie znamion pomocy, stosując bardziej tradycyjne podejście opierając[e] się na działaniach z grudnia [2002 r.], które były przedmiotem zawiadomienia.

(190)

W istocie z jednej strony występowanie zaangażowania zasobów państwowych jest oczywiste w grudniu [2002 r.]. Z drugiej strony istnienie przywileju [korzyści] dla [FT] w grudniu jest równie ewidentne od momentu, gdy uwzględni się wpływ wcześniejszych deklaracji i działań [na rynki].

(191)

W tym względzie »zasada prywatnego inwestora w gospodarce rynkowej« nie może wchodzić w grę dla uzasadnienia [tej] interwencji z grudnia [2002 r.], jak utrzymują władze francuskie, gdyż postępowanie podmiotów gospodarczych w grudniu znajdowało się wyraźnie pod wpływem wcześniejszych, trwających od lipca [2002 r.], manipulacji [działań] i deklaracji rządu. O ile można wątpić, czy deklaracj[a] [z dnia 12] lipca [2002 r.] był[a] wystarczająco konkretn[a], aby stanowić pomoc samą

w sobie, [o tyle] nie pozostawia wątpliwości fakt, że deklaracj[a] [taka] był[a] bardziej niż wystarczając[a], aby »skazać« postrzeganie [przez] rynek[i] i wpłynąć na późniejsze postępowanie podmiotów gospodarczych. Jeśli tak jest w tym przypadku, to nie można przyjmować tego zachowania podmiotów gospodarczych jako neutralnego punktu odniesienia, aby następnie oceniać zachowanie państwa [francuskiego]. Domniemanie oparte na »zasadzie inwestora prywatnego w gospodarce rynkowej« nie może bowiem opierać się na sytuacji rynkowej, jaka miała miejsce w grudniu [2002 r.], lecz powinno w logiczny sposób oprzeć się na sytuacji rynkowej nieskażonej wpływem wcześniejszych deklaracji”.

- 39 W ramach tytułu 7 zaskarżonej decyzji, „Ocena rozważanych środków w odniesieniu do art. 87 ust. 1 [WE]”, Komisja wskazała w szczególności (motywy 194 zaskarżonej decyzji), co następuje:

„[Oferta] kredyt[u] [pożyczki] akcjonariusza (stanowiąc[a] antycypację udziału państwa [francuskiego] w rekapitalizacji [FT]) przyznaje korzyść na rzecz FT, gdyż umożliwia [mu] zwiększenie środków finansowych i upewnienie rynku co do [jego] zdolności sprostania płatnościom. Chociaż umowa kredytowa [w sprawie pożyczki akcjonariusza] nigdy nie została podpisana, stworzenie wrażenia dla rynku pojawienia się prawdopodobieństwa otrzymania tego rodzaju kredytu [pożyczki] [...] może przynieść korzyść FT, ponieważ rynek odebrał sytuację finansową [FT] jako bardziej stabilną [...]. Mogło to mieć wpływ na warunki udzielanych FT pożyczek”.

- 40 W motywie 196 zaskarżonej decyzji Komisja wskazała w swej analizie dotyczącej zaangażowania zasobów państwowych, „iż dodatkowe potencjalne obciążenie zasobów państwowych zostało stworzone w efekcie zapowiedzi udostępnienia kredytu [pożyczki] akcjonariusza sprzężonego [sprzężonej] ze spełnieniem warunków wstępnych takiego udostępnienia [...], stworzenia na rynku wrażenia, iż kredyt ten [pożyczka ta] został [została] rzeczywiście udostępniony [udostępniona], i wreszcie przesłania FT umowy kredytowej [pożyczki] parafowanej i podpisanej przez ERAP”. W tym samym motywie Komisja dodała, że okoliczność, iż umowa pożyczki akcjonariusza nie została nigdy podpisana, nie oznacza, że nie doszło do potencjalnego zaangażowania zasobów państwowych. FT mogła bowiem złożyć swój podpis w każdej chwili, przyznając sobie w ten sposób prawo natychmiastowego przelania kwoty 9 mld EUR.

- 41 Stwierdziwszy, że korzyść przyznana FT zakłócała konkurencję lub groziła jej zakłóceniem i mogła wpływać na handel między państwami członkowskimi (motywy 198–201 zaskarżonej decyzji), Komisja zbadała w ramach tytułu 8 zaskarżonej decyzji, „Zasada ostrożnego [rozważnego] inwestora prywatnego w gospodarce rynkowej”, kwestię, czy rzeczona zasada była przestrzegana, zważywszy na wszystkie oświadczenia złożone przez władze francuskie w miesiącach poprzedzających ofertę pożyczki akcjonariusza (motywy 203–230 zaskarżonej decyzji). Treść tych deklaracji oraz ich skutek odczuwany na rynku wykazują bowiem, iż państwo postanowiło od lipca 2002 r. wesprzeć FT (motyw 203 zaskarżonej decyzji).

- 42 W świetle oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. i zapowiedzi z dnia 4 grudnia 2002 r. Komisja uznała zasadniczo, że „[d]eklaracje te, jako całość, można [było] uznać za publiczne ogłoszenie intencji państwa [francuskiego], zgodnie z którą jeżeli [FT] miał[oby] problemy [z finansowaniem] lub trudności finansowe, państwo zrobi to, co konieczne, aby zostały one przezwyciężone”, oraz za przejaw zobowiązania państwa w tym względzie. Owe oświadczenia publiczne – powtarzające się, zgodne ze sobą i które można przypisać państwu francuskiemu – są bowiem wystarczająco jasne, precyzyjne i kategoryczne, aby odzwierciedlić w wiarygodny sposób bezwarunkowe zobowiązanie państwa, w szczególności w stosunku do wspólnoty finansowej i przemysłowej, która zrozumiała je w ten sposób (motywy 206–213 i 217 zaskarżonej decyzji). Ponadto poza złożeniem wspomnianych oświadczeń publicznych władze francuskie skontaktowały się również z „głównymi podmiotami [na] rynku”, takimi jak S & P, by poinformować je o swych zamiarach i odzyskać szybko zaufanie rynku, zapobiegając w ten sposób obniżeniu ratingu zadłużenia FT do poziomu „junk bond” (motyw 212 zaskarżonej decyzji).

- 43 W motywach 214–218 zaskarżonej decyzji Komisja zbadała „kwestię, czy w świetle prawa wewnętrznego [krajowego] inwestor prywatny składający takie same deklaracje jak państwo [francuskie] byłby zobowiązany dotrzymać swych przyrzeczeń”. Komisja uznała na wstępie, że nie może wykluczyć na tym etapie, iż omawiane deklaracje mają moc wiążącą w oparciu o francuskie prawo administracyjne, cywilne, handlowe i karne, a także w oparciu o prawo stanu Nowy Jork (Stany Zjednoczone). Komisja wskazała następnie, że oświadczenia takie mogą w zupełności zostać uznane przez rynek za wiarygodne, w związku z czym rodzą po stronie rynku oczekiwania, iż państwo francuskie „zrobi wszystko, co konieczne dla rozwiązania wszelkich trudności finansowych FT”. Zdaniem Komisji „[j]eżeli państwo [francuskie] nie spełniłoby tego oczekiwania, wpłynęłoby to bezpośrednio na jego reputację [jako] właściciela, akcjonariusza lub zarządcy przedsiębiorstw notowanych na giełdzie bądź nie, jak też na jego pozycję jako emitenta obligacji celem sfinansowania długu publicznego” (motyw 217 zaskarżonej decyzji). Tak więc owe oświadczenia wyrażają strategię opartą na reputacji państwa, która polega na podejmowaniu, w sposób wiarygodny, zobowiązań krótko- i długoterminowych. W konsekwencji elementy te mogły „być ujmowane [postrzegane] jako stwarzające rzeczywiste ryzyko narażenia zasobów państwa (bądź skutkiem zaangażowania odpowiedzialności [...] państwa wobec inwestorów, bądź skutkiem zwiększenia kosztów przyszłych transakcji państwa)” i „[t]eż, zgodnie z którą deklaracje [...] składane od lipca 2002 r. stanowiły pomoc, jest [...] teżą nowatorską, lecz prawdopodobnie niepozbawioną podstaw” (motyw 218 zaskarżonej decyzji).
- 44 W motywie 219 zaskarżonej decyzji Komisja doszła jednak do wniosku, że nie może „w sposób niepodważalny ustalić na tej podstawie występowani[a] pomocy”. Uznała ona „natomiast, że jest w stanie wykazać istnienie znamion pomocy w sposób bardziej tradycyjny w oparciu o działania z grudnia 2002 r., stanowiące przedmiot zawiadomienia”. W tym względzie wystarczy „ustalić, że poprzednie deklaracje miały, w grudniu [2002 r.], realny wpływ na postrzeganie [przez] rynek[i], bez konieczności zakwalifikowania tych [...] deklaracji jako będących same w sobie pomocą państwa”.
- 45 Opierając się w szczególności na raporcie z dnia 28 kwietnia 2004 r., który wskazywał na nienormalny i istotny wzrost wartości akcji i obligacji FT w następstwie oświadczenia z dnia 12 lipca 2002 r., na komunikacie prasowym S & P z tego samego dnia, jak również na raporcie Deutsche Banku z dnia 22 lipca 2002 r., Komisja stwierdziła, że „rynek uznał [...] oświadczenia [władz francuskich] za wiarygodną strategię zobowiązaniową państwa [francuskiego] celem wsparcia FT” (motywy 220 i 221 zaskarżonej decyzji).
- 46 W motywie 222 zaskarżonej decyzji Komisja dodała, że oświadczenia te wywarły bardzo poważne skutki na rynku. Przyczyniły się one bowiem do odzyskania zaufania rynków finansowych oraz były decydujące dla utrzymania ratingu FT na poziomie inwestycyjnym. Obniżenie ratingu FT uczyniłoby każdą ofertę pożyczki akcjonariusza nieprawdopodobną i z pewnością dużo bardziej kosztowną.
- 47 Zdaniem Komisji „[f]akt, że działania, o których mowa w zawiadomieniu z grudnia [2002] [...], rozpatrywane odrębnie, mogą sprawiać wrażenie operacji w pełni racjonalnych, wcale nie umniejsza faktu, że w grudniu postępowanie podmiotów gospodarczych wyraźnie znajdowało się pod wpływem działań i deklaracji sformułowanych wcześniej przez państwo [francuskie], a zwłaszcza począwszy od lipca 2002 r., wskazujących na intencję państwa [francuskiego] odnośnie [do] złagodzenia problemów finansowych [FT]” (motyw 225 zaskarżonej decyzji). W tym znaczeniu decyzja władz francuskich, by antycypować rekapitalizację FT poprzez przyznanie linii kredytowej, stanowiła konkretyzację oświadczeń tych władz (motyw 226 zaskarżonej decyzji).
- 48 Zdaniem Komisji fakt, że operacja rekapitalizacji FT przeprowadzona w kwietniu 2003 r. była sukcesem oraz że oferta pożyczki akcjonariusza nigdy nie została zrealizowana, nie ma decydującego znaczenia. Stosując kryterium rozważnego inwestora prywatnego, należy bowiem oprzeć się na elementach, którymi inwestor dysponuje w chwili podejmowania przezeń decyzji inwestycyjnej. Ponadto w zakresie, w jakim oświadczenia władz francuskich wpłynęły na rynek i postępowanie podmiotów gospodarczych, Komisja nie może „opierać się na postępowaniu innych podmiotów gospodarczych

celem oceny postępowania państwa, stosując w ten sposób kryterium współdziałania [współistnienia]”. Komisja uważa bowiem, że „deklaracje państwa [francuskiego], zgodnie z którymi [zrobi] ono, co konieczne, aby umożliwić [FT] przezwycięzenie trudności finansowych, jakie pojawiły się w lipcu, a następnie powróciły, zniekształcają analizę dotyczącą współdziałania [współistnienia] w zakresie, w jakim inwestorzy prywatni nie mogą, tutaj również, być postrzegani jako podmioty działające wyłącznie na podstawie sytuacji [FT], i to niezależnie od kwestii, czy deklaracje te zawierają w sobie pomoc państwa, czy też nie”. Stosowanie zasady rozważnego inwestora prywatnego nie może opierać się na sytuacji rynku z grudnia 2002 r., lecz musi logicznie oprzeć się „na sytuacji rynku nieskażonego poprzednimi deklaracjami i interwencjami” (motyw 227 zaskarżonej decyzji).

- 49 Otóż „wydawać by się mogło”, że gdy omawiane decyzje inwestycyjne są analizowane w kontekście sytuacji sprzed lipca 2002 r., nie przestrzegają one wspomnianej zasady (motyw 228 zaskarżonej decyzji). W tym okresie FT znajdowało się w trudnej sytuacji ekonomicznej, straciło zaufanie rynków, a władze francuskie nie podjęły jeszcze żadnego działania w kierunku poprawy zarządzania FT i jego wyników ani też nie zleciły pogłębionego audytu, nie obsadziły stanowisk nową ekipą kierowniczą i nie przygotowały planu naprawczego przedsiębiorstwa. W tych okolicznościach jest „nieprawdopodobne, aby inwestor prywatny, począwszy od lipca [2002 r.], utrzymywał [składał] deklaracje podobne do tych, jakie zostały sformułowane przez rząd francuski, a które mogłyby – z czysto ekonomicznego punktu widzenia – poważnie narazić jego wiarygodność i reputację, a z prawnego punktu widzenia byłyby w stanie zobowiązać go, począwszy od tej daty, do finansowego wspierania, w każdym wypadku, [FT]”. Działając w opisany sposób, inwestor taki podjąłby samodzielnie i bez żadnej rekompensaty bardzo poważne ryzyko względem FT. Otóż nawet akcjonariusz referencyjny, posiadający te same informacje co informacje, jakimi w tamtym czasie dysponowały władze francuskie, nie złożyłby oświadczenia w sprawie wsparcia dla FT w lipcu 2002 r. bez uprzedniego przeprowadzenia pogłębionego audytu sytuacji finansowej tego przedsiębiorstwa oraz bez podjęcia niezbędnych środków naprawczych, by móc ocenić zakres ryzyka oraz perspektywy przypadającego w udziale wynagrodzenia wynikającego z takiego działania. W każdym razie taki akcjonariusz referencyjny potrzebowałby udziału rynków finansowych, by naprawić sytuację FT. Tymczasem wspomniane rynki „w tym czasie [...] nie wydawały się skłonne inwestować lub udzielać większych kredytów przedsiębiorstwu FT [darzyć FT dużym zaufaniem]” (motyw 229 zaskarżonej decyzji).
- 50 Tak więc zdaniem Komisji „[j]est mało prawdopodobne, aby ostrożny [rozważny] inwestor prywatny postawiony w tej samej sytuacji co państwo francuskie, składał w lipcu 2002 r. deklaracje wsparcia na rzecz FT, uwzględniając sytuację ekonomiczną FT i nie dysponując jasną i kompletną informacją na ten temat”. Jest jeszcze mniej prawdopodobne, aby rozważny inwestor prywatny „udzielił [...] kredytu [pożyczki] akcjonariusza, ponosząc wyłączne i bardzo duże finansowe ryzyko” (motyw 229 zaskarżonej decyzji).
- 51 W związku z powyższym Komisja doszła do wniosku, że „[kryterium] ostrożnego [rozważnego] inwestora prywatnego w gospodarce rynkowej nie [było] zachowane [spełnione]” i że „[w] konsekwencji korzyść przyznana przedsiębiorstwu FT za pośrednictwem udzielenia kredytu [oferty pożyczki] akcjonariusza – badana w świetle poprzednich deklaracji i interwencji władz francuskich – stanowi[ła] pomoc państwa, nawet jeśli zakres tej korzyści [był] trudny do oszacowania” (motyw 230 zaskarżonej decyzji).
- 52 W ramach tytułu 9 zaskarżonej decyzji, „Zgodność pomocy”, Komisja uznała, że rozpatrywane środki pomocowe nie spełniały warunków udzielenia zgody przewidzianych we wspólnotowych wytycznych dotyczących pomocy państwa na rzecz wspomagania i restrukturyzacji przedsiębiorstw przeżywających trudności (Dz.U. 1999, C 288, s. 2) (motywy 231–255 zaskarżonej decyzji). Komisja doszła więc do wniosku, że owe środki były niezgodne ze wspólnym rynkiem (motyw 256 zaskarżonej decyzji).
- 53 W ramach tytułu 10 zaskarżonej decyzji, „Windykacja [odzyskanie] pomocy”, Komisja oświadczyła, że nie jest w stanie dokonać na tym etapie dokładnego obliczenia omawianej pomocy lub włączyć do zaskarżonej decyzji parametrów obliczeniowych wystarczająco dokładnych, aby umożliwić Republice

Francuskiej dokonanie takiego obliczenia w późniejszym czasie. Komisja uznała, że poszanowanie praw do obrony oraz zasady ochrony uzasadnionych oczekiwań mogłoby stanowić przeszkodę w odzyskaniu tej pomocy zgodnie z art. 14 rozporządzenia nr 659/1999 (motywy 257–264 zaskarżonej decyzji).

Wcześniejsze postępowania przed Sądem i Trybunałem

1. Wcześniejsze postępowanie przed Sądem

- 54 Pismami złożonymi w sekretariacie Sądu, odpowiednio, w dniach 13 października 2004 r. (sprawa T-425/04), 5 listopada 2004 r. (sprawa T-444/04) i 9 listopada 2004 r. (sprawa T-450/04) Republika Francuska, FT oraz spółki Bouygues wniosły skargi o stwierdzenie nieważności w całości zaskarżonej decyzji. Pismem złożonym w sekretariacie Sądu w dniu 12 listopada 2004 r. (sprawa T-456/04) AFORS wniósł o stwierdzenie nieważności art. 2 tej decyzji.
- 55 Postanowieniem z dnia 30 stycznia 2008 r. prezes trzeciej izby Sądu dopuścił spółki Bouygues do udziału – w ramach procedury ustnej – w sprawie T-444/04 w charakterze interwenientów popierających żądania Komisji.
- 56 W dniu 13 lutego 2008 r. na podstawie art. 14 regulaminu postępowania przed Sądem z dnia 2 maja 1991 r. i na wniosek trzeciej izby Sąd, po wysłuchaniu stron zgodnie z art. 51 tegoż regulaminu, postanowił przekazać sprawy T-425/04, T-444/04, T-450/04 i T-456/04 powiększonemu składowi orzekającemu.
- 57 Postanowieniem prezesa trzeciej izby Sądu w składzie powiększonym z dnia 17 lutego 2009 r. wspomniane cztery sprawy zostały połączone, zgodnie z art. 50 regulaminu postępowania z dnia 2 maja 1991 r., do łącznego rozpoznania w ramach ustnego etapu postępowania i do wydania wyroku.
- 58 Wyrokiem z dnia 21 maja 2010 r., Francja i in./Komisja (T-425/04, T-444/04, T-450/04 i T-456/04, Zb.Orz., EU:T:2010:216, zwanym dalej „wyrokiem z dnia 21 maja 2010 r.”), Sąd, po pierwsze, stwierdził nieważność art. 1 zaskarżonej decyzji, a po drugie, uznał, iż nie ma potrzeby rozpoznawania żądań dotyczących stwierdzenia nieważności art. 2 tej decyzji.
- 59 Jeśli chodzi o żądanie stwierdzenia nieważności art. 1 zaskarżonej decyzji, Sąd oddalił w pierwszej kolejności zarzuty niedopuszczalności podniesione przez Komisję w ramach spraw T-425/04 T-444/04 i T-450/04 oraz uznał, że nie ma potrzeby orzekania w przedmiocie zarzutu niedopuszczalności podniesionego przez FT w sprawie T-456/04 względem domniemywanego żądania AFORS-u dotyczącego stwierdzenia nieważności art. 1 zaskarżonej decyzji (ww. w pkt 58 wyrok z dnia 21 maja 2010 r., EU:T:2010:216, pkt 111–134).
- 60 Sąd zbadał w drugiej kolejności łącznie zarzuty drugi i trzeci, podniesione w sprawach T-425/04 i T-444/04, jak również zarzuty pierwszy i drugi, podniesione względem art. 1 zaskarżonej decyzji w sprawie T-450/04, ponieważ wszystkie te zarzuty dotyczyły zasadniczo pojęcia pomocy w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE (ww. w pkt 58 wyrok z dnia 21 maja 2010 r., EU:T:2010:216, pkt 212–326).
- 61 W tym względzie, po pierwsze, Sąd przypomniał pewne zasady dotyczące pojęcia pomocy, a także zakresu kontroli sądowej, która miała zostać przeprowadzona (wyrok z dnia 21 maja 2010 r., pkt 212–220). Stwierdził on w szczególności, iż jak strony przyznały podczas rozprawy, stosowanie kryterium rozważnego inwestora prywatnego zakłada bezwzględnie, że środki podjęte przez państwo na rzecz przedsiębiorstwa przysparzają korzyści wynikającej z zasobów państwowych (ww. w pkt 58 wyrok z dnia 21 maja 2010 r., EU:T:2010:216, pkt 217).

- 62 Po drugie, Sąd zbadał, czy oświadczenia złożone od lipca 2002 r. i oferta pożyczki akcjonariusza z grudnia 2002 r., rozpatrywane oddzielnie lub łącznie, przysporzyły FT jednej korzyści lub ich szeregu (ww. w pkt 58 wyrok z dnia 21 maja 2010 r., EU:T:2010:216, pkt 222–260).
- 63 W tym względzie Sąd przedstawił w pierwszej kolejności pewne wstępne uwagi i zdefiniował pojęcie korzyści jako oznaczające, że interwencja państwa musi prowadzić do poprawy sytuacji ekonomicznej lub finansowej beneficjenta (ww. w pkt 58 wyrok z dnia 21 maja 2010 r., EU:T:2010:216, pkt 222–231), a następnie zbadał, czy oświadczenia złożone od lipca 2002 r. i zapowiedź z dnia 4 grudnia 2002 r. przysporzyły taką korzyść FT (ww. w pkt 58 wyrok z dnia 21 maja 2010 r., EU:T:2010:216, pkt 232–242). W tym względzie Sąd uznał zasadniczo, że Komisja wykazała dostatecznie, iż owe oświadczenia i zapowiedź, rozpatrywane łącznie, przysporzyły FT znacznej korzyści, ponieważ pozwoliły na odzyskanie zaufania rynków finansowych, uczyniły możliwym, łatwiejszym i mniej kosztownym dostęp FT do nowych kredytów niezbędnych do refinansowania jego długów krótkoterminowych do 15 mld EUR i ostatecznie przyczyniły się do ustabilizowania jego bardzo słabej sytuacji finansowej. Sąd uznał, że w tych okolicznościach nie zachodziła potrzeba rozstrzygnięcia kwestii, czy oświadczenia złożone od lipca 2002 r. również implikowały korzyść dla FT, wpływając w pozytywny sposób na kurs akcji i obligacji tego przedsiębiorstwa.
- 64 W drugiej kolejności Sąd zbadał, czy sama oferta pożyczki akcjonariusza przysporzyła FT dodatkowej i odrębnej korzyści, a następnie stwierdził, że Komisja nie wykazała w sposób wystarczający pod względem prawnym, iż taka sytuacja zaistniała (ww. w pkt 58 wyrok z dnia 21 maja 2010 r., EU:T:2010:216, pkt 243–258). Sąd uznał, po pierwsze, że dodatkowa korzyść przywołana przez Komisję w motywie 194 zaskarżonej decyzji miesza się ewidentnie z korzyścią wynikającą z oświadczeń złożonych od lipca 2002 r., a w szczególności z korzyścią związaną z poczynioną w dniu 4 grudnia 2002 r. zapowiedzią. W tym względzie Sąd zaznaczył zwłaszcza, że wysłanie w dniu 20 grudnia 2002 r. oferty pożyczki akcjonariusza nie zostało ogłoszone publicznie odrębnie od dokonanej w dniu 4 grudnia 2002 r. zapowiedzi tej oferty. Po drugie, Sąd uznał, że Komisja nie wykazała w sposób wystarczający pod względem prawnym, że sama możliwość skorzystania przez FT, w sposób jednostronny i bezwarunkowy, z linii kredytowej w wysokości 9 mld EUR, która była przedmiotem oferty pożyczki akcjonariusza, stanowi dla tego przedsiębiorstwa korzyść, mimo że projekt umowy nigdy nie został przez FT podpisany ani wykonany. W tym względzie Sąd stwierdził, że Komisja ani nie stwierdziła, ani nie wykazała ewentualnego polepszenia sytuacji ekonomicznej FT mogącej wynikać ze wspomnianej „propozycji kontraktowej” w postaci oferty pożyczki akcjonariusza w porównaniu z sytuacją, w jakiej FT znajdowało się w szczególności w następstwie możliwości, która otworzyła się przed nim, polegającej na refinansowaniu jego zadłużenia w wysokości 9 mld EUR na warunkach obowiązujących wówczas na rynku obligacyjnym.
- 65 W trzeciej kolejności Sąd zbadał przesłankę istnienia przeniesienia zasobów państwowych (ww. w pkt 58 wyrok z dnia 21 maja 2010 r., EU:T:2010:216, pkt 262–313). W pkt 262 ww. w pkt 58 wyroku z dnia 21 maja 2010 r. (EU:T:2010:216) Sąd wyjaśnił, że istnieje wymóg związku między określoną korzyścią a zaangażowaniem zasobów państwowych, ponieważ wspomniana korzyść powinna być ściśle związana z odpowiadającym jej obciążeniem, jakiemu podlega budżet państwa, lub z powstaniem – na podstawie prawnie wiążących zobowiązań podjętych przez państwo – dostatecznie konkretnego ryzyka gospodarczego dla tego budżetu.
- 66 Sąd stwierdził najpierw, że oświadczenia złożone od lipca 2002 r. nie prowadzą do zaangażowania zasobów państwowych, i oddalił żądanie spółek Bouygues zmierzające do stwierdzenia nieważności art. 1 zaskarżonej decyzji ze względu na to, że Komisja odmówiła uznania tych oświadczeń za pomoc państwa (ww. w pkt 58 wyrok z dnia 21 maja 2010 r., EU:T:2010:216, pkt 268–290). Sąd doszedł do tego wniosku po tym, jak stwierdził w szczególności, że ze względu na ich otwarty, nieprecyzyjny i warunkowy charakter, w szczególności jeśli chodzi o charakter, zakres i warunki ewentualnej interwencji państwa na rzecz FT, i z uwagi na kontekst faktyczny, w jakim zostały one złożone – wspomniane oświadczenia nie mogą być upodobnione do gwarancji państwowej lub być

interpretowane jako oświadczenia wyrażające nieodwołalne zobowiązanie do udzielenia FT konkretnej pomocy finansowej lub jako narażające zasoby państwa francuskiego na ryzyko polegające na przeniesieniu takich zasobów.

- 67 Następnie Sąd przeprowadził indywidualne badanie zapowiedzi z dnia 4 grudnia 2002 r. (ww. w pkt 58 wyrok z dnia 21 maja 2010 r., EU:T:2010:216, pkt 293–298). Sąd uznał, że nie ma obowiązku ustalenia, czy owa zapowiedź implikowała sama w sobie wystarczająco precyzyjne, kategoryczne i bezwarunkowe, a zatem prawnie wiążące zobowiązanie, pozwalające stwierdzić istnienie przeniesienia zasobów państwowych, ponieważ ani Komisja, ani spółki Bouygues nie podniosły w tym względzie takiego argumentu lub nie przedstawiły stosownych dowodów (ww. w pkt 58 wyrok z dnia 21 maja 2010 r., EU:T:2010:216, pkt 293–295).
- 68 W pkt 296 ww. w pkt 58 wyroku z dnia 21 maja 2010 r. (EU:T:2010:216) Sąd dodał, że w każdym razie przeniesienie zasobów państwowych wynikające z rzeczony zapowiedzi mogłoby odpowiadać jedynie korzyści polegającej na otwarciu linii kredytowej w wysokości 9 mld EUR, która została tam wyraźnie przewidziana. Tymczasem, po pierwsze, Komisja nie scharakteryzowała w sposób wystarczający pod względem prawnym takiej korzyści w zaskarżonej decyzji oraz, po drugie, korzyść ta jest odrębna od korzyści wynikającej z oświadczeń złożonych od lipca 2002 r., stwierdzonej w rzeczony decyzji. W pkt 297 tego samego wyroku Sąd wyjaśnił, że wymóg istnienia związku między określoną korzyścią a przeniesieniem zasobów państwowych zakłada, że wspomniana korzyść odpowiada równoważnemu obciążeniu, jakiemu podlega budżet państwa, a następnie stwierdził, że nie miało to miejsca w niniejszej sprawie, jeśli chodzi o związek między korzyścią stwierdzoną w zaskarżonej decyzji, która wynika z oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. z jednej strony, a domniemywanym przeniesieniem zasobów publicznych polegającym na otwarciu linii kredytowej w wysokości 9 mld EUR, planowanej w ramach dokonanej w dniu 4 grudnia 2002 r. zapowiedzi, z drugiej strony.
- 69 W pkt 298 ww. w pkt 58 wyroku z dnia 21 maja 2010 r. (EU:T:2010:216) Sąd doszedł na tej podstawie do wniosku, że Komisja nie wykazała, iż zapowiedź z dnia 4 grudnia 2002 r. implikowała przeniesienie zasobów państwowych.
- 70 Ponadto w odniesieniu do oferty pożyczki akcjonariusza Sąd uznał w pkt 299 ww. w pkt 58 wyroku z dnia 21 maja 2010 r. (EU:T:2010:216), że ponieważ Komisja nie wykazała w wystarczający sposób korzyści z niej wynikającej, Sąd tym bardziej nie może stwierdzić istnienia przeniesienia zasobów państwowych związanego z tą korzyścią.
- 71 Wreszcie w pkt 302–309 ww. w pkt 58 wyroku z dnia 21 maja 2010 r. (EU:T:2010:216) Sąd zbadał, czy Komisja mogła jednak stwierdzić, na podstawie ogólnego badania oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. łącznie z dokonaną w dniu 4 grudnia 2002 r. zapowiedzią i ofertą pożyczki akcjonariusza, że kryterium przeniesienia zasobów państwowych zostało spełnione w niniejszej sprawie.
- 72 W tym względzie Sąd uznał w pkt 303 i 304 ww. w pkt 58 wyroku z dnia 21 maja 2010 r. (EU:T:2010:216), że oświadczenia złożone od lipca 2002 r. nie zawierają same w sobie antycypacji szczególnego wsparcia finansowego podobnego do wsparcia, które zostało skonkretyzowane w grudniu 2002 r., lecz w odróżnieniu od zapowiedzi z dnia 4 grudnia 2002 r. miały otwarty, nieprecyzyjny i warunkowy charakter, jeśli chodzi o charakter, zakres i warunki ewentualnej przyszłej interwencji państwa francuskiego. Decyzja państwa francuskiego z grudnia 2002 r. co do zapowiedzi i zaproponowania oferty pożyczki akcjonariusza stanowiła zatem istotne przerwanie następstwa zdarzeń, które doprowadziły do refinansowania FT. W pkt 305 tego wyroku Sąd oddalił tezę Komisji, zgodnie z którą oferta pożyczki akcjonariusza stanowiła konkretyzację wcześniejszych oświadczeń państwa francuskiego.
- 73 Sąd orzekł także w pkt 307 ww. w pkt 58 wyroku z dnia 21 maja 2010 r. (EU:T:2010:216), że Komisja nie może zwolnić się ze spoczywającego na niej obowiązku wskazania szczególnej korzyści, która implikuje odpowiadające jej przeniesienie zasobów państwowych. W pkt 308 tego wyroku Sąd dodał,

że zważywszy na istotne przerwanie następstwa zdarzeń i ciągłości zachowania władz francuskich w grudniu 2002 r., Komisja nie mogła wykazać związku między ewentualnym zaangażowaniem na tym etapie zasobów państwowych i korzyściami przysporzonymi dzięki wcześniejszym środkom, mianowicie dzięki oświadczeniom złożonym od lipca 2002 r., tym bardziej że owe środki miały charakter zasadniczo odmienny od środków podjętych w grudniu 2002 r. Taki bowiem związek między konstytutywnymi elementami pojęcia pomocy, jeśli chodzi o odrębne okoliczności faktyczne zaistniałe na różnych etapach, jest sprzeczny z wymogiem istnienia związku między korzyścią a przeniesieniem zasobów państwowych.

- 74 Sąd wywnioskował z tego w pkt 309 ww. w pkt 58 wyroku z dnia 21 maja 2010 r. (EU:T:2010:216), że nawet jeśli Komisja mogła – by określić korzyść – uwzględnić wszystkie zdarzenia, które poprzedziły ostateczną decyzję podjętą przez państwo francuskie w grudniu 2002 r. o wsparciu FT przy użyciu oferty pożyczki akcjonariusza i które wpłynęły na jej podjęcie, to instytucji tej nie udało się wykazać istnienia przeniesienia zasobów państwowych związanego z tą korzyścią. Zdaniem Sądu okoliczność, że oświadczenia złożone od lipca 2002 r. oraz zapowiedź z dnia 4 grudnia 2002 r. przysporzyły FT korzyści polegającej na przywróceniu zaufania rynków finansowych i polepszeniu warunków refinansowania tego przedsiębiorstwa, nie prowadzi w zamian do odpowiedniego uszczuplenia budżetu państwa lub wystąpienia wystarczająco konkretnego gospodarczego ryzyka powstania obciążeń dla tego budżetu. Sąd stwierdził w szczególności, że korzyść ta jest odrębna od korzyści, jaką może implikować oferta pożyczki akcjonariusza, przy czym Komisja w zaskarżonej decyzji nie wykazała dostatecznie istnienia tej ostatniej korzyści.
- 75 W konsekwencji Sąd orzekł w pkt 310 ww. w pkt 58 wyroku z dnia 21 maja 2010 r. (EU:T:2010:216), że Komisja naruszyła pojęcie pomocy państwa w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE, uznając, iż oferta pożyczki akcjonariusza, rozpatrywana w kontekście oświadczeń złożonych od lipca 2002 r., przysparzała FT korzyści, która wynikała z przeniesienia zasobów państwowych. Sąd uwzględnił zatem, po pierwsze, część drugą zarzutu drugiego oraz zarzut trzeci w zakresie, w jakim Republika Francuska oraz FT zgłaszają zastrzeżenia w ramach owej drugiej części zarzutu drugiego i owego zarzutu trzeciego do stosowania pojęcia pomocy, i po drugie, uznał, że nie zachodzi konieczność zbadania pierwszej części zarzutu drugiego oraz zarzutu trzeciego w zakresie, w jakim Republika Francuska oraz FT kwestionują w ramach owej pierwszej części zarzutu drugiego i owego zarzutu trzeciego zgodności z prawem stosowania przez Komisję kryterium rozważnego inwestora prywatnego (ww. w pkt 58 wyrok z dnia 21 maja 2010 r., EU:T:2010:216, pkt 311, 312). Sąd uznał również, iż zważywszy, że należało stwierdzić nieważność art. 1 zaskarżonej decyzji ze względu na naruszenie prawa i oczywiste błędy w ocenie przy stosowaniu art. 87 ust. 1 WE, nie było również potrzeby badania zarzutu pierwszego podniesionego przez Republikę Francuską i przez FT ani zarzutu czwartego podniesionego przez Republikę Francuską (ww. w pkt 58 wyrok z dnia 21 maja 2010 r., EU:T:2010:216, pkt 313).
- 76 Po trzecie Sąd, zbadając i oddalił drugi z podniesionych przez spółki Bouygues w sprawie T-450/04 zarzutów, oparty na wewnętrznie sprzecznym i niedostatecznym uzasadnieniu niezgodnym z art. 253 WE (ww. w pkt 58 wyrok z dnia 21 maja 2010 r., EU:T:2010:216, pkt 314–324).
- 77 W świetle całości powyższych rozważań Sąd stwierdził nieważność art. 1 zaskarżonej decyzji z uwagi na niezgodność z prawem podniesioną przez Republikę Francuską i FT w ramach zarzutów drugiego i trzeciego (ww. w pkt 58 wyrok z dnia 21 maja 2010 r., EU:T:2010:216, pkt 326).
- 78 Wreszcie w pkt 327–330 ww. w pkt 58 wyroku z dnia 21 maja 2010 r. (EU:T:2010:216) Sąd orzekł, że ze względu na stwierdzenie nieważności art. 1 zaskarżonej decyzji na podstawie zarzutów, które Republika Francuska i FT podniosły w sprawach T-425/04 i T-444/04, ich żądania, jak również żądanie spółek Bouygues w sprawie T-450/04 i żądanie AFORS-u w sprawie T-456/04 o stwierdzenie nieważności art. 2 rzeczony decyzji, stały się bezprzedmiotowe. W konsekwencji uznał on, że nie było już potrzeby orzekania w przedmiocie rzeczonych żądań stwierdzenia nieważności.

2. Wcześniejsze postępowanie przed Trybunałem

- 79 Pismami złożonymi w sekretariacie Trybunału, odpowiednio, w dniach 4 i 3 sierpnia 2010 r. spółki Bouygues (C-399/10 P) i Komisja (C-401/10 P) wniosły odwołanie od ww. w pkt 58 wyroku z dnia 21 maja 2010 r. (EU:T:2010:216).
- 80 Postanowieniami z dnia 28 lutego 2011 r. prezes Trybunału dopuścił Republikę Federalną Niemiec do udziału w tych dwóch sprawach w charakterze interwenienta popierającego żądania Republiki Francuskiej.
- 81 Postanowieniem z dnia 8 września 2011 r. prezes Trybunału połączył obie sprawy do łącznego rozpoznania w ramach ustnego etapu postępowania i do wydania wyroku.
- 82 Wyrokiem wydanym w postępowaniu odwoławczym Trybunał uchylił wyrok z dnia 21 maja 2010 r. i skierował sprawy T-425/04, T-444/04 i T-450/04 do ponownego rozpoznania przez Sąd w celu wydania orzeczenia w przedmiocie podniesionych przed Sądem zarzutów i żądań, co do których Trybunał się nie wypowiedział, a także rozstrzygnięcia o kosztach.
- 83 W pierwszej kolejności Trybunał orzekł w przedmiocie odwołań.
- 84 W tym zakresie, po pierwsze, Trybunał zbadał zarzut pierwszy odwołania spółek Bouygues, oparty na zbyt wąskiej wykładni pojęcia pomocy państwa, na przeinaczeniu prawa francuskiego i na błędnej kwalifikacji prawnej okoliczności faktycznych, czego rzekomo dokonał Sąd, gdy oddalił argumentację spółek Bouygues mającą na celu wykazanie, że Komisja naruszyła prawo, odmawiając uznania oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. za pomoc państwa (pkt 67–79 wyroku wydanego w postępowaniu odwoławczym).
- 85 W tym względzie w pkt 76 wyroku wydanego w postępowaniu odwoławczym Trybunał stwierdził, że w zaskarżonej decyzji Komisja nie zajęła stanowiska w przedmiocie skargi spółek Bouygues złożonej do Komisji w dniu 22 stycznia 2003 r. w zakresie, w jakim spółki te twierdziły, iż oświadczenia złożone od lipca 2002 r. stanowią same w sobie pomoc państwa. Trybunał podkreślił w szczególności, że owe oświadczenia zostały uwzględnione jedynie w zakresie, w jakim są one obiektywnie istotne dla oceny oferty pożyczki akcjonariusza, oraz że Komisja zbadała zatem owe oświadczenia tylko w zakresie, w jakim tworzą one kontekst ustalonej pomocy (pkt 73–75 wyroku wydanego w postępowaniu odwoławczym).
- 86 W konsekwencji w pkt 77 wyroku wydanego w postępowaniu odwoławczym Trybunał orzekł, że Sąd naruszył prawo, orzekając w pkt 128 i 131 wyroku z dnia 21 maja 2010 r., iż art. 1 zaskarżonej decyzji zawiera odmowę uznania przez Komisję oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. za pomoc państwa. Niezajęcie stanowiska przez Komisję odnośnie do uznania tych oświadczeń jako takich za pomoc państwa wskutek skargi złożonej do Komisji przez spółki Bouygues nie może bowiem zostać zrównane samo w sobie z decyzją oddalającą żądania wspomnianych podmiotów składających skargę do Komisji.
- 87 Trybunał stwierdził w pkt 78 wyroku wydanego w postępowaniu odwoławczym, że Sąd dokonał tym samym oceny kwestii, co do których Komisja jeszcze się nie wypowiedziała, i dokonał pomieszczenia poszczególnych etapów postępowania administracyjnego i sądowego, co jest niezgodne z zasadami podziału kompetencji między Komisją a Trybunałem oraz z systemem środków odwoławczych przewidzianych w traktacie FUE, jak też z wymogami prawidłowego administrowania wymiarem sprawiedliwości. W pkt 79 wyroku wydanego w postępowaniu odwoławczym Trybunał orzekł, że zarzut pierwszy odwołania spółek Bouygues jest zatem nieistotny dla sprawy.
- 88 Po drugie, Trybunał zbadał łącznie część pierwszą zarzutu drugiego odwołania spółek Bouygues i część pierwszą zarzutu drugiego odwołania Komisji, opartych na naruszeniach prawa w zakresie uznania za pomoc państwa zapowiedzi z dnia 4 grudnia 2002 r. i oferty pożyczki akcjonariusza, rozpatrywanych

łącznie. Spółki Bouygues i Komisja zarzuciły zasadniczo Sądowi, że naruszył on prawo, wprowadzając, celem stwierdzenia istnienia pomocy państwa, wymóg ścisłego związku między z jednej strony korzyścią podlegającą odrębnemu określeniu w odniesieniu do zapowiedzi z dnia 4 grudnia 2002 r. i w odniesieniu do oferty pożyczki akcjonariusza a z drugiej równoważnym i odpowiadającym jednej z tak określonych korzyści strony zaangażowaniem zasobów państwowych.

- 89 W pkt 97 wyroku wydanego w postępowaniu odwoławczym Trybunał stwierdził, że Sąd uznał, po pierwsze, iż Komisja była zobowiązana do dokonania badania w sposób indywidualny w odniesieniu do każdej interwencji państwa, jeśli interwencja ta przyznawała przy użyciu zasobów państwowych szczególną korzyść, i po drugie, iż jedynie uszczuplenie budżetu państwa lub wystąpienie dostatecznie konkretnego gospodarczego ryzyka powstania obciążeń dla tego budżetu, ściśle związanych z tak określoną korzyścią i odpowiadających tej korzyści, spełniałoby warunek dotyczący finansowania przy użyciu zasobów państwowych w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE.
- 90 W pierwszej kolejności Trybunał zbadał pierwszą z ocen Sądu, o których mowa w pkt 89 powyżej (pkt 98–105 wyroku wydanego w postępowaniu odwoławczym). W tym względzie Trybunał orzekł w szczególności, że ponieważ interwencje państwa przybierają różne formy i ponieważ powinny być one analizowane na podstawie ich skutków, nie można wykluczyć, że szereg kolejnych interwencji państwa należy, w celu stosowania art. 87 ust. 1 WE, uznać za jedną interwencję (pkt 103 wyroku wydanego w postępowaniu odwoławczym). Zdaniem Trybunału może tak być w szczególności, w przypadku gdy kolejne interwencje, zwłaszcza w świetle ich chronologii, ich celu i sytuacji przedsiębiorstwa w chwili dokonania tych interwencji, mają tak ścisły związek, że niemożliwe jest ich rozdzielenie (pkt 104 wyroku wydanego w postępowaniu odwoławczym). Trybunał stwierdził na tej podstawie, że uznając, iż konieczne było określenie uszczuplenia budżetu państwa lub wystąpienie dostatecznie konkretnego gospodarczego ryzyka powstania obciążeń dla tego budżetu, ściśle związanego ze szczególną korzyścią wynikającą bądź z zapowiedzi z dnia 4 grudnia 2002 r., bądź z oferty pożyczki akcjonariusza, które to ryzyko odpowiadało tej korzyści albo prowadziło do niej w zamian, Sąd naruszył prawo poprzez zastosowanie kryterium mogącego automatycznie wykluczyć, że owe interwencje państwa mogą, na podstawie związków między nimi a ich skutkami, zostać uznane za jedną interwencję (pkt 105 wyroku wydanego w postępowaniu odwoławczym).
- 91 Trybunał zbadał następnie drugą z ocen Sądu, o których mowa w pkt 89 powyżej (pkt 106–110 wyroku wydanego w postępowaniu odwoławczym). W tym względzie Trybunał orzekł zasadniczo, że o ile Komisja powinna, do celów stwierdzenia istnienia pomocy państwa, wykazać dostatecznie bezpośredni związek między z jednej strony korzyścią przyznaną beneficjentowi a z drugiej strony uszczupleniem budżetu państwa, a nawet wystąpieniem dostatecznie konkretnego gospodarczego ryzyka powstania obciążeń dla tego budżetu, o tyle jednak nie jest konieczne, aby takie uszczuplenie bądź takie ryzyko odpowiadały lub były równoważne omawianej korzyści ani aby korzyść ta prowadziła w zamian do takiego uszczuplenia lub takiego ryzyka, ani aby miała taki sam charakter jak zaangażowanie zasobów państwowych, z których ona wynika (pkt 109 i 110 wyroku wydanego w postępowaniu odwoławczym).
- 92 Trybunał stwierdził w związku z tym w pkt 111 wyroku wydanego w postępowaniu odwoławczym, że Sąd naruszył prawo zarówno w ramach kontroli określenia przez Komisję interwencji państwa przyznającej pomoc państwa, jak i w ramach badania związków między określoną korzyścią a stwierdzonym przez Komisję zaangażowaniem zasobów państwowych. W konsekwencji Trybunał uchylił zaskarżony wyrok i stwierdził, że nie było konieczności badania pozostałych zarzutów odwołania (pkt 113 i 114 wyroku wydanego w postępowaniu odwoławczym).
- 93 W drugiej kolejności Trybunał uznał, że posiada niezbędne informacje, by wydać ostateczne rozstrzygnięcie z jednej strony w przedmiocie stwierdzenia nieważności art. 1 zaskarżonej decyzji w zakresie, w jakim Komisja odmówiła uznania oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. za pomoc państwa w sprawie T-450/04, a z drugiej strony w przedmiocie części drugiej zarzutu drugiego i zarzutu trzeciego, podniesionych przez Republikę Francuską i przez FT na poparcie ich skarg

w sprawach T-425/04 i T-444/04 w zakresie, w jakim wspomniana część i wspomniany zarzut są skierowane przeciwko dokonaniu w zaskarżonej decyzji stwierdzeniu istnienia korzyści przysporzonej FT przez państwo francuskie (pkt 116–142 wyroku wydanego w postępowaniu odwoławczym).

- 94 Jeśli chodzi o część pierwszą oceny, w pkt 118 wyroku wydanego w postępowaniu odwoławczym Trybunał uznał, że zarzuty podniesione w skardze w sprawie T-450/04 dotyczące stwierdzenia nieważności art. 1 zaskarżonej decyzji w zakresie, w jakim Komisja odmówiła uznania oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. za pomoc państwa, są nieistotne dla sprawy.
- 95 Jeśli chodzi o część drugą oceny, po pierwsze, w pkt 126 wyroku wydanego w postępowaniu odwoławczym Trybunał zauważył, że w szczególności z motywów 188 i 189 zaskarżonej decyzji wynika, iż Komisja nie oparła swego stwierdzenia istnienia pomocy państwa na zobowiązaniu, jakie podjęło państwo francuskie w drodze oświadczenia z dnia 12 lipca 2002 r.
- 96 Po drugie, w pkt 129 wyroku wydanego w postępowaniu odwoławczym Trybunał wywnioskował z pewnych fragmentów motywów 194 i 196 zaskarżonej decyzji, że Komisja oceniła, iż zapowiedź z dnia 4 grudnia 2002 r. i oferta pożyczki akcjonariusza, rozpatrywane łącznie, przysporzyły korzyści angażującej zasoby państwowe w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE. Następnie w pkt 130 i 131 tego wyroku Trybunał, odsyłając do pkt 103 i 104 tego samego wyroku, uznał, że Komisja słusznie zbadała dwa powyższe środki łącznie, jako że jest oczywiste, iż pierwszego z nich nie można oddzielić od drugiego.
- 97 Po trzecie, w pkt 132–136 wyroku wydanego w postępowaniu odwoławczym Trybunał orzekł, że Komisja słusznie uznała, iż pożyczka akcjonariusza zapowiedziana i zgłoszona w dniu 4 grudnia 2002 r. przysporzyła FT korzyści w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE, umożliwiając temu przedsiębiorstwu zwiększenie środków finansowych i upewnienie rynku co do zdolności sprostania przez nie płatnościom. Jeśli chodzi o przesłankę dotyczącą zaangażowania zasobów państwowych, w pkt 137 wyroku wydanego w postępowaniu odwoławczym Trybunał uznał, że pożyczka akcjonariusza dotyczy otwarcia linii kredytowej w wysokości 9 mld EUR, i choć FT nie podpisało skierowanej do niego umowy pożyczki akcjonariusza, mogło ono złożyć swój podpis w każdej chwili, przyznając sobie w ten sposób prawo bezzwłocznego przelania rzeczony kwoty. W pkt 138 tego samego wyroku Trybunał zauważył, że Komisja wskazała w zaskarżonej decyzji, iż od dnia 5 grudnia 2002 r. FT opisało w prezentacji dla inwestorów „linię kredytową” państwa francuskiego jako bezzwłocznie dostępną, że w tym samym dniu S & P ogłosiło, iż państwo francuskie bezzwłocznie przyzna kredyt akcjonariusza, że komisji ds. finansów francuskiego zgromadzenia narodowego zasygnalizowano, iż pożyczka akcjonariusza „została już udostępniona FT” i że Moody’s ogłosił w dniu 9 grudnia 2002 r., iż potwierdzono, że „linia kredytowa na kwotę 9 mld EUR została oddana do dyspozycji”. W pkt 139 tego wyroku Trybunał stwierdził, iż zważywszy na dodatkowe potencjalne obciążenie zasobów państwowych do wysokości 9 mld EUR, Komisja słusznie uznała, że korzyść, o której mowa w pkt 132 niniejszego wyroku, została przyznana przy użyciu zasobów państwowych w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE.
- 98 Wreszcie w pkt 140 i 141 wyroku wydanego w postępowaniu odwoławczym Trybunał stwierdził, że stan postępowania nie pozwala na wydanie orzeczenia w odniesieniu do podniesionych przez Republikę Francuską i przez FT zarzutów drugiego i trzeciego w zakresie, w jakim zarzuty te są skierowane przeciwko stosowaniu przez Komisję kryterium rozważnego inwestora prywatnego. Trybunał uznał, że to samo dotyczy podniesionego przez Republikę Francuską i przez FT zarzutu pierwszego, opartego na naruszeniu istotnych wymogów proceduralnych i prawa do obrony, oraz zarzutu czwartego Republiki Francuskiej, opartego na braku uzasadnienia, a zatem żądania spółek Bouygues stwierdzenia nieważności art. 2 zaskarżonej decyzji. W konsekwencji w pkt 142 wyroku wydanego w postępowaniu odwoławczym Trybunał postanowił skierować sprawy T-425/04, T-444/04 i T-450/04 do ponownego rozpoznania przez Sąd w celu wydania orzeczenia w przedmiocie owej części i owych zarzutów oraz w przedmiocie podniesionego przed Sądem żądania, co do którego Trybunał się nie wypowiedział.

Przebieg postępowania i żądania stron po skierowaniu spraw do ponownego rozpoznania

- 99 W następstwie wydania wyroku w postępowaniu odwoławczym sprawy T-425/04 RENV, T-444/04 RENV i T-450/04 RENV zostały przydzielone pierwszej izbie Sądu w składzie powiększonym.
- 100 W dniu 31 maja 2013 r. Republika Francuska (w sprawie T-425/04 RENV) i FT (w sprawie T-444/04 RENV) oraz w dniu 17 lipca 2013 r. Komisja (w każdej z tych dwóch spraw) przedstawiły, zgodnie z art. 119 § 1 regulaminu postępowania z dnia 2 maja 1991 r., swoje uwagi na piśmie. Republika Federalna Niemiec zrezygnowała z przedstawienia takich uwag w wymienionych sprawach.
- 101 Pismem z dnia 22 lipca 2013 r. FT poinformowało Sąd, że w dniu 1 lipca 2013 r. zmieniło swoją nazwę na Orange.
- 102 Wskutek zmiany składu izb Sądu sędzia sprawozdawca został przydzielony do czwartej izby Sądu, a sprawy T-425/04 RENV, T-444/04 RENV i T-450/04 RENV zostały ponownie przydzielone do czwartej izby Sądu w składzie powiększonym.
- 103 Ze względu na to, że sędzia sprawozdawca nie mógł uczestniczyć w obradach, prezes Sądu przydzielił sprawę innemu sędziemu sprawozdawcy, a wspomniane sprawy zostały ponownie przydzielone szóstej izbie Sądu w składzie powiększonym.
- 104 Postanowieniami prezesa szóstej izby Sądu w składzie powiększonym z dnia 27 czerwca 2014 r., po pierwsze, spółki Bouygues wystąpiły z postępowania w sprawie T-444/04 RENV, do którego wstąpiły w charakterze interwenientów popierających żądania Komisji, i po drugie, sprawa T-450/04 RENV została wykreślona z rejestru Sądu, ponieważ spółki te wycofały swoją interwencję oraz wycofały swoją skargę.
- 105 Postanowieniem prezesa szóstej izby Sądu w składzie powiększonym z dnia 15 lipca 2014 r. sprawy T-425/04 RENV i T-444/04 RENV zostały połączone do łącznego rozpoznania w ramach procedury ustnej i do wydania wyroku.
- 106 Na wiosek sędziego sprawozdawcy Sąd (szósta izba w składzie powiększonym) postanowił o otwarciu ustnego etapu postępowania. W ramach środków organizacji postępowania przewidzianych w art. 64 regulaminu postępowania z dnia 2 maja 1991 r. Sąd wezwał Republikę Francuską i Komisję do udzielenia odpowiedzi na niektóre pytania, co też strony uczyniły w wyznaczonym terminie.
- 107 Pismem z dnia 8 sierpnia 2014 r. Republika Federalna Niemiec poinformowała Sąd, że nie będzie uczestniczyła w rozprawie.
- 108 Na rozprawie w dniu 24 września 2014 r. wysłuchane zostały wystąpienia stron i ich odpowiedzi na pytania Sądu.
- 109 W sprawie T-425/04 RENV Republika Francuska, popierana przez Republikę Federalną Niemiec, wnosi do Sądu o:
- stwierdzenie nieważności zaskarżonej decyzji w całości,
  - obciążenie Komisji kosztami postępowania.
- 110 W sprawie T-425/04 RENV Komisja wnosi do Sądu o:
- oddalenie skargi jako bezzasadnej,

- obciążenie Republiki Francuskiej kosztami postępowania.
- 111 W sprawie T-444/04 RENV FT zwraca się do Sądu o:
- stwierdzenie nieważności zaskarżonej decyzji,
  - obciążenie Komisji kosztami postępowania.
- 112 W sprawie T-444/04 RENV Komisja wnosi do Sądu o:
- oddalenie skargi jako bezzasadnej,
  - obciążenie FT kosztami postępowania.
- 113 Na rozprawie Komisja wniosła także do Sądu o odrzucenie skargi w sprawie T-444/04 RENV jako niedopuszczalnej.

Co do prawa

1. W przedmiocie dopuszczalności skargi w sprawie T-444/04 RENV

- 114 Na rozprawie Komisja podniosła zarzut niedopuszczalności skargi wniesionej przez FT w sprawie T-444/04 RENV ze względu na brak interesu prawnego. Instytucja ta podniosła, że w następstwie wycofania skargi przez spółki Bouygues oraz w następstwie braku skierowania sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd w sprawie T-456/04 w wyroku wydanym w postępowaniu odwoławczym art. 2 zaskarżonej decyzji nie stanowił już przedmiotu żądania stwierdzenia nieważności i nie istniało już zatem konkretne, istniejące i aktualne ryzyko, że FT zostanie zobowiązane do zwrotu rozpatrywanej pomocy.
- 115 Należy zauważyć przede wszystkim, że wbrew temu, co twierdzi Komisja, art. 2 zaskarżonej decyzji stanowi nadal przedmiot żądań stwierdzenia nieważności, zarówno Republiki Francuskiej, jak i FT, wnoszących o stwierdzenie nieważności w całości zaskarżonej decyzji. Wspomniane żądanie stwierdzenia nieważności art. 2 zaskarżonej decyzji zostanie zresztą zbadane w pkt 264–270 poniżej.
- 116 Następnie, jeśli chodzi o żądanie zmierzające do stwierdzenia nieważności art. 1 zaskarżonej decyzji, należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem interes prawny musi istnieć, pod rygorem umorzenia postępowania, do momentu wydania orzeczenia sądowego, co oznacza, że skarga powinna w efekcie móc doprowadzić do poprawy sytuacji skarżącego (wyrok z dnia 7 czerwca 2007 r., Wunenburger/Komisja, C-362/05 P, Zb.Orz., EU:C:2007:322, pkt 42; postanowienie z dnia 7 grudnia 2011 r., Fella/Rada, T-255/11, EU:T:2011:718, pkt 12).
- 117 W niniejszej sprawie należy, po pierwsze, zauważyć, że art. 1 zaskarżonej decyzji ma na celu wywołać wiążące skutki prawne w stosunku do FT, jako że jest ono jedynym beneficjentem środka pomocowego, który został uznany w tymże artykule za niezgodny ze wspólnym rynkiem.
- 118 Po drugie, bez względu na to, czy FT jest nadal narażone na jakiegokolwiek ryzyko zwrotu rozpatrywanej pomocy, należy uznać, iż stwierdzenie nieważności art. 1 zaskarżonej decyzji na podstawie zarzutów podniesionych przez wspomniane przedsiębiorstwo miałyby ten skutek, że stwierdzenie niezgodności z prawem rozpatrywanego środka pomocowego, który jest środkiem indywidualnym na rzecz FT, stałoby się nieważne, co stanowi konsekwencję prawną zmieniającą sytuację prawną tego przedsiębiorstwa i zapewniającą mu korzyść.

- 119 W każdym razie z utrwalonego orzecznictwa wynika, że strona skarżąca może zachować interes w żądaniu stwierdzenia nieważności aktu instytucji, po pierwsze, aby zapobiec powtórzeniu się zarzucanej temu aktowi niezgodności z prawem w przyszłości (zob. wyrok z dnia 7 czerwca 2007 r., Wunenburger/Komisja, C-362/05 P, Zb.Orz., EU:C:2007:322, pkt 50 i przytoczone tam orzecznictwo), i po drugie, w celu uzyskania stwierdzenia przez sąd Unii popełnionej wobec strony skarżącej bezprawności, aby stwierdzenie takie mogło służyć za podstawę ewentualnej skargi odszkodowawczej mającej na celu odpowiednie naprawienie szkody wyrządzonej zaskarżonym aktem (zob. podobnie wyroki: z dnia 5 marca 1980 r., Könecke Fleischwarenfabrik/Komisja, 76/79, Rec, EU:C:1980:68, pkt 8, 9; z dnia 31 marca 1998 r., Francja i in./Komisja, C-68/94 i C-30/95, Rec, EU:C:1998:148, pkt 74).
- 120 Z powyższych rozważań wynika, że FT ma nadal istniejący i aktualny interes prawny w stwierdzeniu nieważności art. 1 zaskarżonej decyzji. Należy zatem oddalić zarzut niedopuszczalności podniesiony przez Komisję na rozprawie względem skargi wniesionej przez to przedsiębiorstwo.

2. W przedmiocie wniosku o stwierdzenie nieważności art. 1 zaskarżonej decyzji

Uwagi wstępne

- 121 W sprawie T-425/04 Republika Francuska podniosła cztery zarzuty na poparcie swojej skargi (przy czym wszystkie te zarzuty odnoszą się do art. 1 zaskarżonej decyzji), mianowicie: po pierwsze, naruszenie istotnych wymogów proceduralnych i prawa do obrony, po drugie, przypadki naruszenia prawa przy stosowaniu pojęcia pomocy w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE, a w szczególności kryterium rozważnego inwestora prywatnego, po trzecie, oczywiste błędy w ocenie treści lub domniemywanych skutków oświadczeń złożonych od lipca 2002 r., i po czwarte, brak uzasadnienia w rozumieniu art. 253 WE. W swoich uwagach na piśmie z dnia 31 maja 2013 r. Republika Francuska wskazała, że podtrzymuje w całości zarzuty pierwszy i czwarty, natomiast zarzuty drugi i trzeci podtrzymuje w zakresie, w jakim dotyczą stosowania kryterium rozważnego inwestora prywatnego.
- 122 W sprawie T-444/04 FT podniosło trzy zarzuty na poparcie swej skargi, przy czym wszystkie te zarzuty odnoszą się również do art. 1 zaskarżonej decyzji i odpowiadają zasadniczo trzem pierwszym zarzutom podniesionym przez Republikę Francuską w sprawie T-425/04. W swoich uwagach na piśmie z dnia 31 maja 2013 r. FT wskazało, że podtrzymuje w całości zarzut pierwszy, natomiast zarzuty drugi i trzeci podtrzymuje w zakresie, w jakim dotyczą stosowania kryterium rozważnego inwestora prywatnego.
- 123 Republika Francuska i FT w swoich uwagach na piśmie z dnia 31 maja 2013 r. oraz Komisja w swoich uwagach na piśmie z dnia 17 lipca 2013 r. odsyłają, w odniesieniu do ograniczonych w powyższy sposób zarzutów, do argumentów, które podniosły one w pismach złożonych w sprawach T-425/04 i T-444/04, i przedstawiają kilka dodatkowych argumentów w świetle ustaleń dokonanych przez Trybunał w wyroku wydanym w postępowaniu odwoławczym.
- 124 Sąd uważa, że w pierwszej kolejności należy zbadać zarzut pierwszy, a następnie zbadać łącznie zarzuty drugi i trzeci w zakresie, w jakim obydwie te zarzuty dotyczą stosowania kryterium rozważnego inwestora prywatnego.

W przedmiocie zarzutu pierwszego, opartego na naruszeniu istotnych wymogów proceduralnych i prawa do obrony

- 125 Podniesiony przez Republikę Francuską i FT zarzut pierwszy składa się z dwóch części, opartych, po pierwsze, na naruszeniu istotnych wymogów proceduralnych, i po drugie, na naruszeniu prawa do obrony.

W przedmiocie naruszenia istotnych wymogów proceduralnych

– Argumenty stron

- 126 Republika Francuska i FT zarzucają Komisji, że ta naruszyła istotne wymogi proceduralne wskutek braku rozszerzenia formalnego postępowania wyjaśniającego w celu objęcia nim oświadczenia z dnia 12 lipca 2002 r. Twierdzą one, że oświadczenie to nie jest objęte decyzją o wszczęciu wspomnianego postępowania, podczas gdy z motywów 192–230 zaskarżonej decyzji wynika, że stanowi ono „centralny element” służący wykazaniu istnienia zarzucanej w niniejszej sprawie pomocy państwa, a zatem jest „odpowiednią [istotną] kwestią [informacją] faktyczną i prawną” w rozumieniu art. 6 ust. 1 rozporządzenia nr 659/1999.
- 127 Republika Francuska dodaje, że Komisja nie może opierać się na fakcie, iż władze francuskie szeroko ustosunkowały się do uwag przedstawionych przez zainteresowane strony, a także do raportu z dnia 28 kwietnia 2004 r., które to dokumenty dotyczyły oświadczenia z dnia 12 lipca 2002 r., ponieważ owe uwagi i ów raport nie mogły spowodować rozszerzenia zakresu postępowania wszczętego przez Komisję oraz zwolnić jej z obowiązku formalnego rozszerzenia postępowania.
- 128 Republika Francuska utrzymuje również, że gdyby władze francuskie miały możliwość przedstawienia swojego punktu widzenia w przedmiocie oświadczenia z dnia 12 lipca 2002 r., Komisja musiałaby wziąć pod uwagę ten punkt widzenia w zaskarżonej decyzji, która mogłaby być w konsekwencji inna.
- 129 Komisja odrzuca argumentację Republiki Francuskiej i FT. Instytucja ta uważa zasadniczo, że przestrzegала w niniejszej sprawie przepisów proceduralnych przewidzianych w rozporządzeniu nr 659/1999.

– Ocena Sądu

- 130 Należy przypomnieć, że Komisja zobowiązana jest wszcząć formalne postępowanie wyjaśniające, przewidujące poinformowanie zainteresowanych stron, jeśli w wyniku badania wstępnego poweźmie ona poważne wątpliwości co do zgodności danego środka ze wspólnym rynkiem. Wynika z tego, iż nie można wymagać od Komisji, by przedstawiła szczegółową analizę danego środka w komunikacie dotyczącym wszczęcia tego postępowania. Konieczne jest jednak, by Komisja dostatecznie precyzyjnie zdefiniowała zakres przeprowadzanego przez siebie postępowania wyjaśniającego, aby prawo zainteresowanych stron do przedstawienia uwag nie było pozbawione sensu [wyrok z dnia 31 maja 2006 r., Kuwait Petroleum (Niderlandy)/Komisja, T-354/99, Zb.Orz., EU:T:2006:137, pkt 85].
- 131 Decyzja o wszczęciu formalnego postępowania wyjaśniającego musi zatem umożliwić zainteresowanym stronom skuteczne wzięcie udziału w tym postępowaniu, w trakcie którego będą miały one możliwość przedstawienia swych argumentów. W tym celu wystarczy, by strony poznały rozumowanie, które doprowadziło Komisję do wstępnego uznania, że dany środek może stanowić nową pomoc niezgodną ze wspólnym rynkiem (wyroki: z dnia 30 kwietnia 2002 r., Government of Gibraltar/Komisja, T-195/01 i T-207/01, Rec, EU:T:2002:111, pkt 138; z dnia 23 października 2002 r., Diputación Foral de Guipúzcoa/Komisja, T-269/99, T-271/99 i T-272/99, Rec, EU:T:2002:258, pkt 105).
- 132 I tak, z motywu 8 i z art. 6 ust. 1 rozporządzenia nr 659/1999 wynika, że decyzja o wszczęciu formalnego postępowania wyjaśniającego musi zawierać podsumowanie istotnych informacji faktycznych i prawnych, wstępną ocenę Komisji odnośnie do charakteru pomocowego danego środka oraz określać wątpliwości co do jego zgodności ze wspólnym rynkiem po to, by zainteresowane państwo członkowskie i inne zainteresowane strony mogły skutecznie przedstawić uwagi i, czyniąc to, dostarczyły Komisji wszystkich informacji, jakie są jej potrzebne do oceny zgodności pomocy ze wspólnym rynkiem.

- 133 W tych okolicznościach wyrażenie „odpowiednie [istotne] kwestie [informacje] faktyczne i prawne” zawarte w art. 6 ust. 1 rozporządzenia nr 659/1999 należy rozumieć jako obejmujące zasadnicze informacje, w oparciu o które Komisja stwierdza na tym etapie postępowania, że dany środek może stanowić pomoc państwa niezgodną ze wspólnym rynkiem.
- 134 Ponadto, ponieważ celem formalnego postępowania wyjaśniającego jest umożliwienie Komisji pogłębienia i wyjaśnienia kwestii podniesionych w decyzji o wszczęciu tego postępowania, w szczególności poprzez zebranie uwag zainteresowanego państwa członkowskiego i innych zainteresowanych stron, może się zdarzyć, że w trakcie tego postępowania Komisja znajdzie się w posiadaniu nowych informacji lub że jej analiza ulegnie zmianie. W tym względzie należy przypomnieć, że zgodnie z orzecznictwem pomiędzy decyzją końcową i decyzją o wszczęciu formalnego postępowania wyjaśniającego mogą występować pewne rozbieżności, które jednak nie powodują wadliwości decyzji końcowej (wyrok z dnia 4 marca 2009 r., Włochy/Komisja, T-424/05, EU:T:2009:49, pkt 69). Niemniej jednak – i pomimo że akty normujące postępowanie w dziedzinie pomocy państwa nie przewidują wyraźnie możliwości wydania decyzji korygującej i rozszerzającej postępowanie w toku – orzecznictwo dopuszcza, aby w sytuacji gdy po wydaniu decyzji o wszczęciu formalnego postępowania wyjaśniającego Komisja zorientuje się, iż decyzja ta opiera się na niepełnych okolicznościach faktycznych lub na ich błędnej kwalifikacji prawnej, Komisja miała możliwość dostosowania swojego stanowiska przez wydanie decyzji korygującej (wyrok z dnia 20 września 2011 r., Regione autonoma della Sardegna i in./Komisja, T-394/08, T-408/08, T-453/08 i T-454/08, Zb.Orz., EU:T:2011:493, pkt 69–72). Decyzja taka nie byłaby jednak uzasadniona, jeśli ramy postępowania określone w decyzji o wszczęciu formalnego postępowania nie uległy zmianie w zasadniczy sposób i jeśli okoliczności faktyczne i prawne, które stanowią podstawę rozumowania Komisji, pozostają zasadniczo takie same.
- 135 W niniejszej sprawie, mając na względzie w szczególności art. 1 zaskarżonej decyzji, jej motywy 185–230, a także ocenę, jakiej dokona Sąd poniżej w trakcie łącznej oceny zarzutów drugiego i trzeciego, bezsporne jest, że chociaż oświadczenia złożone od lipca 2002 r., a w szczególności oświadczenie z dnia 12 lipca 2002 r., zostały uwzględnione przez Komisję jedynie jako tworzące kontekst zapowiedzianej i zgłoszonej w dniu 4 grudnia 2002 r. oferty pożyczki akcjonariusza, to odegrały one kluczową rolę przy uznaniu tego środka za bezprawną pomoc.
- 136 Należy zatem uznać – jak słusznie podnoszą Republika Francuska i FT – że oświadczenie z dnia 12 lipca 2002 r. stanowi niewątpliwie „odpowiednią [istotną] kwestię [informację] faktyczną i prawną” w rozumieniu art. 6 ust. 1 rozporządzenia nr 659/1999 i z tego względu powinno być zostać wymienione w decyzji o wszczęciu postępowania.
- 137 Należy jednak stwierdzić, że niniejszej części zarzutu brakuje podstaw faktycznych. Decyzja o wszczęciu postępowania odwołuje się bowiem w sposób zwięzły, aczkolwiek wystarczający, do oświadczeń złożonych od lipca 2002 r., w tym do oświadczenia z dnia 12 lipca 2002 r., a także do ich roli w rozumowaniu Komisji.
- 138 I tak, w pkt 70 decyzji o wszczęciu postępowania Komisja sformułowała ogólne stwierdzenie, zgodnie z którym „zapowiedź przekazana ze strony władz co do ich zaangażowania mogła już zawierać zaangażowanie zasobów państwa, gdyby było to zaangażowanie nieodwołalne i tworzyło w ten sposób efekt oczekiwania i zaufania na rynku, znajdujący odbicie w hossie papierów wartościowych – akcji FT – oraz w pozytywnej reakcji agencji ratingowych”. W tym samym punkcie Komisja powiązała to ogólne stwierdzenie, bardziej konkretnie, z faktami wskazanymi w zgłoszeniu władz francuskich, które odnosiły się wyłącznie do środków z grudnia 2002 r., wyjaśniając, że „[z]apowiedź zaangażowania się państwa [francuskiego] sprzężona z widocznym oddaniem do dyspozycji sumy kredytu prowadzi Komisję do wykazania, iż pomoc mogłaby w istocie być uznana za udzieloną nawet przed podpisaniem ewentualnej umowy pomiędzy FT i ERAP w sprawie udostępnienia linii kredytowej”.

- 139 Jak zauważają słusznie Republika Francuska i FT, tę ostatnią zapowiedź stanowi oczywiście oświadczenie z dnia 4 grudnia 2002 r. Jednak z przypisu 40 do decyzji o wszczęciu postępowania, do którego odsyła pkt 70 tej decyzji, wynika, że Komisja mogła zawrzeć w swojej analizie oświadczenia złożone od lipca 2002 r., a w szczególności oświadczenie z dnia 12 lipca 2002 r. W przypisie tym zostało bowiem podkreślone, iż „począwszy od lipca 2002 r., a przede wszystkim od września 2002 r., rynek został już zapewniony o wsparciu państwa [francuskiego] na rzecz FT”. Podobnie należy zauważyć, że w przypisie 39 do decyzji o wszczęciu postępowania Komisja ilustruje efekt oczekiwania i zaufania na rynku, o którym to efekcie mowa w pkt 138 powyżej, przytaczając w szczególności oświadczenie S & P, zgodnie z którym „[o]d lipca 2002 r. [S & P] wskazywało, że oczekiwane wsparcie państwa francuskiego, 56-procentowego udziałowca FT, jest prawdopodobnym czynnikiem wspierającym utrzymanie [ratingu] grupy na poziomie inwestycyjnym”.
- 140 Ponadto w pkt 83–85 decyzji o wszczęciu postępowania w ramach przeprowadzonej w niej analizy istnienia korzyści, których FT nie uzyskałoby w zwykłych warunkach rynkowych, Komisja odniosła się nie tylko do oddania do dyspozycji oferty pożyczki akcjonariusza, lecz także do zapowiedzi, która ją poprzedziła, a następnie wskazała w przypisie 48 do tej decyzji, że „[j]uż w przeszłości oświadczenia władz francuskich, które pozwalały domniemywać, iż będą one uczestniczyć w rekapitalizacji, miały pozytywny wpływ na rynek, wykazując polepszenie perspektyw dla ratingu FT” [tłumaczenie nieoficjalne].
- 141 Z tych poszczególnych ustaleń należy wywnioskować, że decyzja o wszczęciu postępowania odnosi się w sposób wystarczający do oświadczeń złożonych od lipca 2002 r., w tym do oświadczenia z dnia 12 lipca 2012 r., i zawiera zasadnicze informacje pozwalające domniemywać, że w ramach swojej analizy Komisja nie ogranicza się do środków, które zostały jej zgłoszone w dniu 4 grudnia 2002 r., lecz dokonuje ich oceny łącznie ze zdarzeniami, które je poprzedzały. Jeśli chodzi o tę ostatnią kwestię, decyzja o wszczęciu postępowania powołuje się w szczególności, w sposób wystarczająco jasny i precyzyjny, na strategię państwa francuskiego polegającą na publicznym ogłaszaniu, począwszy od lipca 2002 r., jego wsparcia dla FT, mającą na celu odzyskanie zaufania rynków i zapewnienie utrzymania ratingu tego przedsiębiorstwa. Z decyzji o wszczęciu postępowania wynika zatem, że Komisja miała zamiar bardziej dogłębnie przeanalizować dokładną rolę i dokładny wpływ oświadczeń i wcześniejszych zapowiedzi rządu francuskiego.
- 142 Należy zatem stwierdzić, że decyzja o wszczęciu postępowania pozwoliła Republice Francuskiej i FT na powzięcie wystarczającej wiedzy na temat zasadniczych ram postępowania, a także rozumowania, które doprowadziło Komisję do uznania, iż rozpatrywane środki mogły stanowić pomoc niezgodną ze wspólnym rynkiem, oraz na skuteczne przedstawienie uwag w trakcie formalnego postępowania wyjaśniającego.
- 143 W każdym razie, jak zostanie to przedstawione w sposób bardziej szczegółowy poniżej podczas badania części drugiej niniejszego zarzutu, kwestia skutków prawnych i gospodarczych oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. została obszernie omówiona w trakcie formalnego postępowania wyjaśniającego i zarówno Republika Francuska, jak i FT mogły konkretnie i szeroko przedstawić swój punkt widzenia w tej kwestii. W związku z tym, nawet jeśli zostałyby stwierdzone, że decyzja o wszczęciu postępowania nie odnosi się w wystarczający sposób do oświadczenia z dnia 12 lipca 2002 r. i że Komisja niezgodnie z prawem nie wydała decyzji o skorygowaniu i rozszerzeniu formalnego postępowania wyjaśniającego, należy stwierdzić, że prawo tych stron do bycia wysłuchanym oraz do uczestnictwa w postępowaniu zostało poszanowane.
- 144 Część pierwszą podniesionego przez Republikę Francuską zarzutu pierwszego należy zatem oddalić jako bezzasadną.

W przedmiocie naruszenia prawa do obrony

– Argumenty stron

- 145 Republika Francuska i FT utrzymują, że Komisja naruszyła ich prawo do obrony w zakresie, w jakim instytucja ta nie umożliwiła im na żadnym etapie postępowania administracyjnego skutecznego przedstawienia ich punktu widzenia na temat nowatorskiego podejścia, które doprowadziło Komisję do stwierdzenia istnienia pomocy państwa w niniejszej sprawie, polegającego na oparciu się na oświadczeniu z dnia 12 lipca 2002 r. w celu uznania za taką pomoc środków zgłoszonych w grudniu 2002 r. Dopiero bowiem w zaskarżonej decyzji Komisja po raz pierwszy przedstawiła wspomniane podejście. Republika Francuska i FT nie miały zatem możliwości wypowiedzenia się przed przyjęciem tej decyzji na temat implikacji prawnych i gospodarczych oświadczenia z lipca 2002 r. dla kwalifikacji oferty pożyczki akcjonariusza w świetle przepisów z zakresu pomocy państwa.
- 146 Republika Francuska uważa, że Komisja nie może opierać się na fakcie, iż władze francuskie miały możliwość wypowiedzenia się w przedmiocie uwag zainteresowanych stron, a także w przedmiocie raportów z dnia 22 marca i 28 kwietnia 2004 r., które dotyczyły w znacznej mierze charakteru prawnego oświadczenia z dnia 12 lipca 2002 r. i jego skutków dla rynku, aby stwierdzić, że ich prawo do obrony było w pełni przestrzegane, gdyż twierdzenia zainteresowanych stron i ekspertów wiążą wyłącznie ich samych. Podobnie Republika Francuska i FT podnoszą, że uwagi, które przedstawiły one w trakcie postępowania administracyjnego na temat uwag zainteresowanych stron oraz wspomnianych dwóch raportów, miały na celu wyłącznie zakwestionowanie stanowiska, zgodnie z którym oświadczenie to stanowiło samo w sobie pomoc państwa.
- 147 Ponadto Republika Francuska ponownie stwierdza, że Komisja winna była rozszerzyć formalne postępowanie wyjaśniające w celu objęcia nim oświadczenia z dnia 12 lipca 2002 r. Komisja mogła przynajmniej skierować pismo do władz francuskich, aby poinformować je o przedmiotowym nowatorskim podejściu i zwrócić się do nich o przedstawienie uwag w tym względzie.
- 148 Wreszcie Republika Francuska i FT podnoszą, że gdyby miały możliwość skutecznego przedstawienia swego punktu widzenia na temat oświadczenia z dnia 12 lipca 2002 r. oraz nowatorskiego podejścia Komisji, instytucja ta musiałaby wziąć go pod uwagę w zaskarżonej decyzji, która byłaby wówczas z pewnością inna. Z motywu 263 zaskarżonej decyzji wynika bowiem, że Komisja stwierdziłaby brak pomocy państwa, gdyby nie mogła uwzględnić rzeczoności oświadczenia w celu zbadania zgłoszonych środków.
- 149 Komisja odrzuca argumentację Republiki Francuskiej i FT.

– Ocena Sądu

- 150 Na wstępie należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem poszanowanie prawa do obrony w toku każdego postępowania wszczętego w stosunku do danej osoby i mogącego zakończyć się wydaniem aktu dla niej niekorzystnego stanowi podstawową zasadę prawa Unii, która winna być przestrzegana nawet wtedy, gdy brak jest szczegółowych uregulowań (wyroki: z dnia 10 lipca 1986 r., Belgia/Komisja, 234/84, Rec, EU:C:1986:302, pkt 27; z dnia 30 marca 2000 r., Kish Glass/Komisja, T-65/96, Rec, EU:T:2000:93, pkt 32).
- 151 W pierwszej kolejności należy zbadać, czy prawo do obrony Republiki Francuskiej zostało naruszone.
- 152 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem poszanowanie prawa do obrony w toku prowadzonego na podstawie art. 88 ust. 2 WE formalnego postępowania wyjaśniającego wymaga, aby państwu członkowskiemu, którego postępowanie to dotyczy, stworzono możliwość skutecznego przedstawienia stanowiska na temat prawdziwości i znaczenia dla sprawy faktów i okoliczności podnoszonych przez

Komisję oraz na temat dokumentów, którymi Komisja posłużyła się na poparcie swego twierdzenia istnienia naruszenia prawa Unii, a także na temat uwag przedstawionych przez zainteresowane strony zgodnie z art. 88 ust. 2 WE. Jeśli państwo członkowskie nie miało możliwości ustosunkowania się do takich uwag, Komisja nie może uwzględnić ich w swojej decyzji przeciwko temu państwu (zob. wyrok z dnia 15 listopada 2011 r., Komisja i Hiszpania/Government of Gibraltar i Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii, C-106/09 P i C-107/09 P, Zb.Orz., EU:C:2011:732, pkt 165 i przytoczone tam orzecznictwo).

- 153 Należy stwierdzić, że z akt sprawy wynika, iż Republika Francuska przedstawiła w szerokim zakresie swój punkt widzenia na temat prawdziwości i znaczenia podnoszonych faktów i okoliczności, a także na temat uwag przedstawionych przez zainteresowane strony, wobec czego wymogi wynikające z orzecznictwa przypomnianego w pkt 152 powyżej zostały w pełni spełnione.
- 154 Co się tyczy w szczególności oświadczenia z dnia 12 lipca 2002 r., oprócz tego, że decyzja o wszczęciu postępowania odnosi się do niego w sposób wystarczający (zob. pkt 130–142 powyżej), należy stwierdzić, że Republika Francuska otrzymała i szeroko skomentowała w piśmie z dnia 10 czerwca 2004 r. raporty konsultantów zewnętrznych Komisji z dnia 22 marca i 28 kwietnia 2004 r., które zgodnie z upoważnieniem udzielonym przez tę instytucję dotyczyły konkretnie charakteru prawnego i skutków dla rynku oświadczeń złożonych od lipca 2002 r., a w szczególności oświadczenia z dnia 12 lipca 2002 r.
- 155 Republika Francuska skomentowała już wcześniej, w piśmie z dnia 29 lipca 2003 r., uwagi przedstawione zwłaszcza przez spółki Bouygues z dnia 11 kwietnia 2003 r., które zawierały również obszernie rozważania na temat implikacji prawnych i gospodarczych oświadczeń złożonych od lipca 2002 r., w tym oświadczenia z dnia 12 lipca 2002 r.
- 156 Ponadto Republika Francuska, zgodnie z tym, co potwierdziła w odpowiedzi na pytanie zadane przez Sąd na rozprawie z dnia 24 września 2014 r., wypowiedziała się także w przedmiocie konsekwencji wynikających z oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. podczas dwóch spotkań ze służbami Komisji w dniach 16 i 23 czerwca 2004 r.
- 157 Ponadto Republika Francuska nie może skutecznie opierać się na fakcie, że podstawową tezę bronioną w raporcie z dnia 28 kwietnia 2004 r., a także w uwagach niektórych zainteresowanych stron była okoliczność, iż oświadczenie z dnia 12 lipca 2002 r. stanowiło samo w sobie pomoc państwa, która to okoliczność jedynie potwierdzała w rzeczywistości, że kwestia implikacji prawnych i gospodarczych tego oświadczenia budziła kontrowersje i że Komisja zamierzała tę kwestię wyjaśnić.
- 158 Podobnie Republika Francuska nie może tym bardziej oprzeć się na fakcie, że Komisja nie była związana uwagami zainteresowanych stron ani wnioskami swoich własnych ekspertów. W istocie, chociaż Komisja rzeczywiście nie jest związana wspomnianymi informacjami, to jednak jest zobowiązana – w interesie prawidłowego stosowania postanowień traktatu o podstawowym znaczeniu, odnoszących się do pomocy państwa – do ich zbadania (zob. podobnie wyrok z dnia 2 kwietnia 1998 r., Komisja/Sytraval i Brink's France, C-367/95 P, Rec, EU:C:1998:154, pkt 62). Ważne jest, aby kwestia implikacji prawnych i gospodarczych oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. została podniesiona podczas postępowania administracyjnego, co miało miejsce w niniejszej sprawie.
- 159 Nie można także uwzględnić argumentu Republiki Francuskiej opartego na rzekomo nowatorskim charakterze podejścia przyjętego w niniejszej sprawie przez Komisję, aby stwierdzić istnienie niezgodnej z prawem pomocy państwa. Komisja nie jest bowiem zobowiązana, przed wydaniem ostatecznej decyzji, do przedstawienia zainteresowanemu państwu członkowskiemu albo innym zainteresowanym stronom oceny prawnej, jaką zamierza przyjąć w tej decyzji, i to bez względu na to, jak bardzo innowacyjna może być ta ocena. Należy przypomnieć w tym względzie, że zgodnie z orzecznictwem z żadnego przepisu regulującego zagadnienie pomocy państwa ani z orzecznictwa nie wynika, by Komisja była zobowiązana do wysłuchania beneficjenta zasobów państwowych w przedmiocie dokonanej przez

siebie oceny prawnej danego środka lub też do powiadomienia zainteresowanego państwa członkowskiego – a tym bardziej beneficjenta pomocy – o stanowisku zajęтым przez siebie przed wydaniem decyzji, jeśli zainteresowane strony oraz państwo członkowskie miały możliwość przedstawienia swoich uwag (zob. wyrok z dnia 8 lipca 2004 r., Technische Glaswerke Ilmenau/Komisja, T-198/01, Zb.Orz., EU:T:2004:222, pkt 198 i przytoczone tam orzecznictwo).

- 160 Wynika z tego, że Republika Francuska nie ma racji, utrzymując, iż jej prawo do obrony zostało naruszone.
- 161 W drugiej kolejności w odniesieniu do FT należy przypomnieć, że postępowanie administracyjne w sprawie pomocy państwa wszczynana się wyłącznie przeciwko zainteresowanemu państwu członkowskiemu. Wyłącznie wspomniane państwo członkowskie jako adresat zaskarżonej decyzji może więc powoływać się na rzeczywiste prawo do obrony (zob. wyrok z dnia 1 lipca 2009 r., Operator ARP/Komisja, T-291/06, Zb.Orz., EU:T:2009:235, pkt 35 i przytoczone tam orzecznictwo). Wyłącznie przedsiębiorstwa korzystające z pomocy uważane są w tym postępowaniu za strony zainteresowane w rozumieniu art. 88 ust. 2 WE (wyrok z dnia 16 grudnia 1999 r., Acciaierie di Bolzano/Komisja, T-158/96, Rec, EU:T:1999:335, pkt 42). Wspomniane orzecznictwo przyznaje tym podmiotom zasadniczo rolę źródła informacji dla Komisji w ramach postępowania administracyjnego wszczętego na podstawie tego postanowienia. Z powyższego wynika, że zainteresowani – dalecy od możliwości powoływania się na prawo do obrony przysługujące osobom, względem których toczy się postępowanie – uprawnieni są jedynie do wzięcia udziału w postępowaniu administracyjnym w takim zakresie, jaki wynika z okoliczności danej sprawy (wyroki: z dnia 25 czerwca 1998 r., British Airways i in./Komisja, T-371/94 i T-394/94, Rec, EU:T:1998:140, pkt 59, 60; z dnia 6 marca 2003 r., Westdeutsche Landesbank Girozentrale i Land Nordrhein-Westfalen/Komisja, T-228/99 i T-233/99, Rec, EU:T:2003:57, pkt 125).
- 162 Ponadto Sąd orzekł, że prawo zainteresowanych stron do informacji nie wykracza poza prawo do bycia wysłuchanym przez Komisję. W szczególności nie może ono obejmować ogólnego prawa do przedstawienia stanowiska w przedmiocie wszystkich potencjalnie kluczowych punktów podniesionych w toku formalnego postępowania wyjaśniającego (zob. wyrok z dnia 30 listopada 2009 r., Francja/Komisja, T-427/04 i T-17/05, Zb.Orz., EU:T:2009:474, pkt 149 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 163 W niniejszej sprawie należy stwierdzić, że prawa procesowe FT jako zainteresowanej strony były w pełni przestrzegane. I tak, Komisja powiadomiła wszystkich zainteresowanych, w tym FT, o wszczęciu postępowania dotyczącego rozpatrywanych środków pomocy, ogłaszając w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej* z dnia 12 marca 2003 r. zaproszenie do przedstawienia uwag na podstawie art. 88 ust. 2 WE, decyzję o wszczęciu postępowania, a także jej streszczenie. W decyzji tej Komisja jasno przedstawiła powody, na podstawie których stwierdziła wstępnie, że rozpatrywane środki stanowiły pomoc państwa (motywy 68–71, 81–106 i 109–115 decyzji o wszczęciu postępowania), oraz zbadała ewentualną zgodność tej pomocy ze wspólnym rynkiem (motywy 121–132 decyzji o wszczęciu postępowania). FT, jak przyznało to zresztą samo w swoich pismach, miało możliwość skutecznego przedstawienia swojego punktu widzenia na temat poszczególnych okoliczności i zarzutów podniesionych przez Komisję we wspomnianej decyzji.
- 164 Ponadto z rozważań przedstawionych w pkt 130–142 powyżej wynika, że decyzja o wszczęciu postępowania odnosiła się w wystarczający sposób do oświadczenia z dnia 12 lipca 2002 r. i że Komisja nie była zobowiązana, z tytułu praw procesowych zainteresowanych stron, ani do wydania decyzji o rozszerzeniu postępowania, ani do bardziej szczegółowego przedstawienia w trakcie formalnego postępowania wyjaśniającego dokonanej przez siebie oceny prawnej w przedmiocie wspomnianego oświadczenia.

- 165 Ponadto i w każdym razie, badając argumenty podniesione przez FT na poparcie niniejszej części zarzutu nawet pod kątem poszanowania prawa do obrony sensu stricto, należy stwierdzić, że prawo to nie zostało naruszone w niniejszej sprawie.
- 166 Z akt sprawy wynika bowiem, że Komisja powiadomiła FT o raportach z dnia 22 marca i 28 kwietnia 2004 r., chociaż nie była do tego w żaden sposób zobowiązana, a FT szeroko je skomentowało w licznych analizach prawnych i ekonomicznych przedstawionych w trakcie formalnego postępowania wyjaśniającego, które to analizy miały na celu wykazanie, że oświadczenia złożone od lipca 2002 r. nie stanowiły pomocy państwa. Z akt sprawy wynika również, że FT przekazało Komisji raport z dnia 12 stycznia 2004 r. zredagowany przez jednego z ekspertów prawnych tego przedsiębiorstwa w oparciu zwłaszcza o uwagi przedstawione przez zainteresowane strony. W pozostałym zakresie należy odesłać do uwag przedstawionych w pkt 157–159 powyżej, które dotyczą również FT.
- 167 W świetle powyższego część drugą zarzutu pierwszego należy oddalić jako bezzasadną. W związku z powyższym zarzut pierwszy należy oddalić w całości.

W przedmiocie zarzutów drugiego i trzeciego, opartych na naruszeniu prawa i oczywistych błędach w ocenie w odniesieniu do stosowania kryterium rozważnego inwestora prywatnego

Argumenty stron

- 168 W ramach zarzutu drugiego Republika Francuska i FT twierdzą w szczególności, że Komisja niewłaściwie zastosowała kryterium rozważnego inwestora prywatnego.
- 169 W tym względzie w pierwszej kolejności Republika Francuska i FT zarzucają Komisji, że zastosowała to kryterium do oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. – a zwłaszcza do oświadczenia z dnia 12 lipca 2002 r. – gdy tymczasem świadczenia te nie mogły zostać uznane za pomoc państwa, ponieważ nie oznaczały nieodwołalnego zaangażowania zasobów państwowych. Republika Francuska i FT odrzucają tezę Komisji, zgodnie z którą owe oświadczenia i środki z grudnia 2002 r. stanowiły część ciągłego procesu ratowania FT, i podkreślają, że żadnego z poszczególnych „zdarzeń” tego procesu nie można uznać za pomoc państwa oraz że punktem wyjścia wspomnianego procesu nie jest jakiegokolwiek zobowiązanie prawne ze strony państwa. Republika Francuska i FT dodają, że teza ta prowadzi paradoksalnie do pozbawienia państwa członkowskiego możliwości starannego i ostrożnego wykonywania jego obowiązków rozważnego inwestora, upewniającego się przed podjęciem jakiegokolwiek zobowiązania, że zostały spełnione wszystkie istotne warunki. Wreszcie wypowiedzi stanowiące przedmiot oświadczenia z dnia 12 lipca 2002 r. nie są odmienne od wypowiedzi pochodzących od akcjonariuszy prywatnych w podobnych okolicznościach.
- 170 W drugiej kolejności Republika Francuska i FT utrzymują, że Komisja nie mogła zastosować kryterium rozważnego inwestora prywatnego do dwóch odrębnych zdarzeń takich jak oświadczenia złożone od lipca 2002 r. oraz środki z grudnia 2002 r., które nie stanowiły jednej interwencji. Interwencje państwowe, co do których Trybunał stwierdził w wyroku wydanym w postępowaniu odwoławczym, iż nie można wykluczyć automatycznie, że należy uznać je za jedną interwencję, stanowią zapowiedź z dnia 4 grudnia 2002 r. i ofertę pożyczki akcjonariusza. Trybunał nie uznał zatem, że oświadczenia złożone od lipca 2002 r. i środki z grudnia 2002 r. stanowiły jedną interwencję. W każdym razie kryteria ustanowione przez Trybunał w pkt 103 i 104 wyroku wydanego w postępowaniu odwoławczym dla celów określenia przypadków, w których kolejne interwencje mają tak ścisły związek, że niemożliwe jest ich rozdzielenie, nie zostały w sposób oczywisty spełnione w niniejszej sprawie.
- 171 W trzeciej kolejności Republika Francuska i FT twierdzą, że Komisja niewłaściwie zastosowała kryterium rozważnego inwestora prywatnego, uznając, iż środki z grudnia 2002 r. nie powinny być analizowane zgodnie ze stanem na dzień, w którym zostały podjęte, lecz w oparciu o wcześniejszą

sytuację sprzed lipca 2002 r., co więcej, bez uwzględnienia zdarzeń zaistniałych między tymi dwiema datami. Kwestionują one ponadto twierdzenie Komisji, zgodnie z którym sytuacja z grudnia 2002 r. była „skażona” oświadczeniem z dnia 12 lipca 2002 r. i nie odpowiadała już zatem zwykłemu warunkom rynkowym. Dodają one, że podejście przyjęte w niniejszej sprawie przez Komisję jest oczywiście sprzeczne z zasadą pewności prawa w zakresie, w jakim oznacza ono dla państw członkowskich i zainteresowanych przedsiębiorstw subiektywną, niepewną i arbitralną interpretację pojęcia pomocy państwa.

- 172 W ramach zarzutu trzeciego Republika Francuska i FT zarzucają Komisji, że dopuściła się ona oczywistych błędów w ocenie w ramach stosowania kryterium rozsądnego inwestora prywatnego.
- 173 W tym względzie Republika Francuska zarzuca zasadniczo Komisji, że instytucja ta uznała, iż oświadczenia złożone od lipca 2002 r. mogły być postrzegane przez rynki jako zobowiązanie podjęte przez państwo francuskie. Twierdzi ona, że w chwili złożenia oświadczenia z dnia 12 lipca 2002 r. charakter środków, jakie państwo francuskie zamierzało podjąć w stosunku do FT, nie został jeszcze określony oraz że w szczególności nie podjęto żadnej decyzji inwestycyjnej, którą można by uznać za kategoryczne zobowiązanie państwa francuskiego. Teza Komisji pozostaje zresztą w sprzeczności z bardzo ogólnymi i nieprecyzyjnymi wypowiedziami ministra gospodarki zawartymi w tym oświadczeniu, z których wynika, że ewentualna interwencja państwa miała nastąpić na warunkach rynkowych i wyłącznie w przypadku potwierdzonych trudności finansowych przedsiębiorstwa, co nie miało miejsca w chwili wydania owego oświadczenia. W odniesieniu do kontaktów rządu francuskiego z agencjami ratingowymi w lipcu 2002 r., które to kontakty nie były wcale nadzwyczajne czy wyjątkowe, leżały one w gestii akcjonariusza większościowego, którego rozsądne postępowanie polegało w szczególności na regularnym i uważnym śledzeniu ratingu jego przedsiębiorstw.
- 174 Ze swej strony FT utrzymuje w pierwszej kolejności, że Komisja popełniła oczywisty błąd w ocenie, uznając, iż oświadczenia złożone od lipca 2002 r. nie mogły pochodzić od inwestora służącego za punkt odniesienia, znajdującego się w takiej samej sytuacji jak państwo francuskie. FT twierdzi, że za pomocą oświadczenia z dnia 12 lipca 2002 r. państwo francuskie starało się po prostu wpłynąć na reakcję rynków dzięki swojej renomie jako wierzyciela oraz wypłacalnego i pewnego dłużnika. Posłużyło się ono szczególnymi regułami dotyczącymi funkcjonowania rynków finansowych, aby ustabilizować pozycję ekonomiczną FT, tak jak postąpiłby akcjonariusz prywatny znajdujący się w porównywalnej sytuacji. Z oświadczenia tego wynika jasno, że państwo francuskie nie podjęło jeszcze decyzji o kategorycznej i nieodwołalnej interwencji. Co się tyczy oświadczeń z dnia 13 września i 2 października 2002 r., są one tak samo ogólne i nieprecyzyjne. FT dodaje w szczególności, że państwo francuskie podjęło odpowiednie środki od momentu publikacji w dniu 12 września 2002 r. półrocznego sprawozdania finansowego tego przedsiębiorstwa, które wskazywało na korzystne wyniki operacyjne, lecz na niezrównoważoną strukturą finansową.
- 175 W drugiej kolejności FT uważa, że Komisja nie wykazała, iż oświadczenie z dnia 12 lipca 2002 r. skutkowało skażeniem sytuacji rynkowej, które trwało do grudnia 2002 r.
- 176 W odniesieniu do zarzutu drugiego Komisja zarzuca Republice Francuskiej i FT w pierwszej kolejności, że dokonały one statycznej i „fotograficznej” interpretacji rozpatrywanej operacji, jak również zawężającej, fragmentarycznej i błędnej wykładni zaskarżonej decyzji. Tymczasem dzielona analiza zdarzeń, które miały miejsce przed ofertą pożyczki akcjonariusza, nie jest możliwa. Komisja wskazuje, że w motywach 187, 222 i nast. zaskarżonej decyzji wyjaśniła ona zresztą powody, dla których była zobowiązana do zbadania jako całości oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. i oferty pożyczki akcjonariusza. Uważa ona, że z uwagi na związek materialny i ekonomiczny między oświadczeniem z dnia 12 lipca 2002 r. a ofertą pożyczki akcjonariusza konieczne było zbadanie wszystkich zachowań państwa francuskiego poczynwszy od lipca 2002 r. Dodaje ona, że strategia władz francuskich wpisywała się w ciągły proces ratowania FT, nieograniczający się do zdarzeń z grudnia 2002 r.

- 177 W niniejszej sprawie następstwo głównych zdarzeń, opisanych w motywach 36–56 zaskarżonej decyzji, wyraźnie wskazuje na wyrażony przez Republikę Francuską zamiar wsparcia FT, tak by zapobiec wszelkiemu późniejszemu obniżeniu ratingu tego przedsiębiorstwa. W tym względzie rynki finansowe nie zastanawiały się nad tym, czy oświadczenia złożone od lipca 2002 r. były wiążące oraz czy wyrażały nieodwołalne zobowiązanie. To raczej stworzone przez państwo francuskie wrażenie, że owo zobowiązanie było kategoryczne i wiążące, miało decydujące znaczenie dla oceny sytuacji zarówno przez agencje ratingowe, jak i przez rynki, zważywszy na wzrost kursu akcji FT po złożeniu oświadczenia z dnia 12 lipca 2002 r. W konsekwencji kwestia, czy oświadczenia złożone od lipca 2002 r. stanowiły pomoc, nie jest już istotna, ponieważ w momencie konkretyzacji tych oświadczeń w grudniu 2002 r. w formie oferty pożyczki akcjonariusza ustalone zostało, po pierwsze, że zobowiązanie stało się nieodwołalne, a po drugie, że nie było ono zgodne z kryterium inwestora prywatnego, zważywszy, że nie działał on już w zwykłych warunkach rynkowych.
- 178 Zdaniem Komisji inwestor prywatny nie złożyłby oświadczeń takich jak oświadczenia złożone przez władze francuskie od lipca 2002 r. Ze względu na bardzo niezrównoważoną sytuację finansową FT w 2002 r., na okoliczność, że plan oddłużenia zapowiadany przez kierownictwo w marcu 2002 r. został oceniony jako niewykonalny, że FT utraciła zaufanie rynków, że w tym okresie nie podjęto żadnego działania w kierunku poprawy zarządzania przedsiębiorstwem i poprawy jego wyników ani też nie zlecono pogłębionego audytu oraz że rząd francuski – zgodnie z jego własnymi oświadczeniami – nie miał jasnego pomysłu na rozwiązanie kryzysu FT, rozważny inwestor prywatny przy składaniu oświadczeń zmierzających do uspokojenia rynków postąpiłby w bardziej ostrożny sposób. Komisja przypomina, że w niniejszej sprawie uznała ona, iż nie dysponuje wystarczającymi elementami, by udowodnić w niepodważalny sposób, że oświadczenia złożone od lipca 2002 r. stanowiły nieodwołalne zaangażowanie zasobów państwowych, a tym samym pomoc w rozumieniu art. 87 WE. Instytucja ta miała wszakże prawo sprawdzić, czy w okolicznościach takich jak te zaistniałe w lipcu 2002 r. rozważny inwestor prywatny podjąłby takie samo ryzyko, które obejmowało, po pierwsze, ryzyko gospodarcze związane z wiarygodnością tych oświadczeń na rynku, a po drugie, ryzyko prawne, ponieważ oświadczenia te mogły zostać uznane za wiążące na gruncie wielu krajowych porządków prawnych. Na tej podstawie Komisja uznała, że od lipca 2002 r. niemożliwe stało się porównanie zachowania inwestora publicznego z zachowaniem inwestora prywatnego w zwykłej sytuacji rynkowej ponieważ żaden inwestor prywatny nie byłby w stanie wpłynąć na rynek, w sposób, w jaki uczyniły to władze francuskie poprzez swe oświadczenia złożone od lipca 2002 r. Z tego względu Komisja doszła do wniosku, że stosowanie kryterium rozważnego inwestora prywatnego do sytuacji w samym tylko grudniu 2002 r. było zniekształcone, ponieważ w tym okresie nie było już możliwe sformułowanie oceny w odniesieniu do sytuacji FT w zwykłych warunkach rynkowych.
- 179 Komisja odpiera zarzut, że jakoby uniemożliwiała ona państwom członkowskim podejmowanie zachowań w charakterze rozważnych inwestorów. Ograniczyła się ona do porównania zachowania państwa francuskiego z zachowaniem podmiotu prywatnego w toku całego procesu, w wyniku którego państwo to skonkretyzowało swoje wsparcie w formie oferty pożyczki akcjonariusza, zważywszy, że ta oferta pożyczki stanowi jedynie konkretyzację zasadniczej decyzji państwa francuskiego o wsparciu FT dzięki odpowiednim środkom zapowiedzianym w oświadczeniach złożonych od lipca 2002 r. Jednakże publiczne zaimplementowanie wobec rynku tego wyraźnego i kategorycznego zobowiązania wiązało się z ryzykiem finansowym, jakiego inwestor prywatny nie podjąłby z taką nieostrożnością, przynajmniej bez wcześniejszego dogłębnego zapoznania się z sytuacją ekonomiczną FT. Same władze francuskie przyznały w toku postępowania administracyjnego, że w dniu 12 lipca 2002 r. nie znały ani dokładnej sytuacji FT, ani skutecznych środków, by naprawić tę sytuację. W takich okolicznościach każdy rozważny akcjonariusz unikałby składania oświadczeń mogących skutkować powstaniem po jego stronie zobowiązania, choćby przyszłego, mogącego zagrozić jego własnej sytuacji finansowej na rynkach.
- 180 W drugiej kolejności Komisja utrzymuje, że nie popełniła błędu, uznając, iż oświadczenia złożone od lipca 2002 r. i ofertę pożyczki akcjonariusza zapowiedzianą i zgłoszoną w dniu 4 grudnia 2002 r. należy analizować jako całość w świetle art. 87 ust. 1 WE. Twierdzi ona, że kryteria ustanowione przez

Trybunał w pkt 103 i 104 wyroku wydanego w postępowaniu odwoławczym zostały spełnione w niniejszej sprawie oraz że z przedstawionego w pkt 3–19 tego wyroku stanu faktycznego wynika w sposób oczywisty, iż istnieje ścisły i nierozzerwalny związek między owymi oświadczeniami i ową ofertą pożyczki. W tym względzie Komisja utrzymuje, po pierwsze, że rozpatrywane interwencje państwa miały miejsce w krótkich odstępach czasu i wpisywały się w ogólną strategię ratowania FT, po drugie, że jedynym celem tych różnych interwencji było uniknięcie poważnych trudności z płynnością FT w 2003 r. oraz, po trzecie, że sytuacja FT w okresie między lipcem i grudniem 2002 r. nie uległa znaczącej zmianie.

- 181 W trzeciej kolejności Komisja kwestionuje argument Republiki Francuskiej i FT oparty na tym, że instytucja ta nie mogła umiejscowić się w sytuacji z lipca 2002 r. w celu zastosowania kryterium rozważnego inwestora prywatnego do środków z grudnia 2002 r. Instytucja ta odpiera ich zarzut, zgodnie z którym uwzględniła ona wyłącznie sytuację z lipca 2002 r., ignorując w ten sposób środki przyjęte pomiędzy tą datą a grudniem 2002 r. Zdaniem Komisji wszystkie środki poczynione od lipca 2002 r. zostały podjęte przez władze francuskie w „skażonym” przez oświadczenie z dnia 12 lipca 2002 r. kontekście. I tak, konsorcjum bankowe mogło się zebrać we wrześniu 2002 r. wyłącznie dlatego, że rating FT mógł zostać dzięki temu oświadczeniu utrzymany. Komisja ponownie podkreśla, że oferta pożyczki akcjonariusza stanowi jedynie konkretyzację zasadniczej decyzji, ogłoszonej publicznie w lipcu 2002 r., o wsparciu FT. Ponieważ kryterium rozważnego inwestora prywatnego zostało zastosowane w dniu tej konkretyzacji, Komisji nie można zarzucić, że naruszyła ona zasadę pewności prawa.
- 182 W odniesieniu do zarzutu trzeciego w pierwszej kolejności Komisja utrzymuje, że decyzja państwa francuskiego w sprawie wsparcia FT była „co do zasady jasna” od dnia 12 lipca 2002 r., mimo że zasady zaangażowania tego państwa nie zostały jeszcze wówczas określone. Oświadczenie z dnia 12 lipca 2002 r. składało się na „wiarygodną strategię zobowiązaniową państwa celem wsparcia FT” i było tak postrzegane przez rynki. Z literalnej analizy tego oświadczenia i z jego kontekstu wynika, że owo zobowiązanie było jasne, a ponadto że zostało powtórzone. Potwierdza to fakt, że władze francuskie skontaktowały się bezpośrednio z głównymi działającymi na rynku podmiotami, które miały służyć jako pośrednicy w relacjach z inwestorami. Komisja dodaje, że wykazała, iż owo postrzeganie przez rynki znalazło potwierdzenie w ich reakcjach oraz w komentarzach analityków finansowych.
- 183 Zdaniem Komisji fakt, że państwo francuskie uznało swoje zachowanie za rozważne, nie podważa bezwarunkowego charakteru jego zobowiązania. Podobnie wzmianka o ewentualnym wystąpieniu problemów finansowych FT nie może być interpretowana jako zawieszający lub rozwiązujący warunek tego zobowiązania. Nie istnieje bowiem żaden element pozwalający wykazać, że rynek dostrzegł w tym względzie jakikolwiek warunek. Gdyby minister gospodarki chciał uwarunkować swoje zobowiązanie poszanowaniem prawa Unii, powinien był on zgłosić wyraźne zastrzeżenie, że każda późniejsza interwencja zostanie uprzednio zgłoszona Komisji i zostanie wdrożona wyłącznie po zatwierdzeniu przez tę instytucję.
- 184 W drugiej kolejności w odpowiedzi na argumenty FT Komisja utrzymuje w szczególności, że w pkt 4, 6, 10, 15 i 133 wyroku wydanego w postępowaniu odwoławczym Trybunał potwierdził analizę Komisji, zgodnie z którą oświadczenie z dnia 12 lipca 2002 r. wywarło pewien wpływ na sytuację na rynkach, ponieważ rating FT mógł zostać utrzymany na pewnym poziomie inwestycyjnym tylko „z powodu wskazówek państwa francuskiego”. Instytucja ta uważa, że oświadczenie to mogło wywrzeć taki wpływ, ponieważ stanowiło ono bezsprzecznie przejaw wiarygodnego zobowiązania państwa. Komisja dodaje, że z argumentacji samej FT wynika, iż państwo francuskie spodziewało się, że oświadczenia złożone od lipca 2002 r. będą miały wpływ na rynek i że wpływ ten będzie decydujący dla przedstawienia oferty pożyczki akcjonariusza.

Ocena Sądu

– Przypomnienie istotnego orzecznictwa

- 185 Należy przypomnieć, że zgodnie z art. 87 ust. 1 WE, z zastrzeżeniem innych postanowień przewidzianych w traktatach, wszelka pomoc przyznawana przez państwo członkowskie lub przy użyciu zasobów państwowych w jakiegokolwiek formie, zakłócająca konkurencję lub grożąca jej zakłóceniem poprzez sprzyjanie niektórym przedsiębiorstwom lub produkcji niektórych towarów, jest niezgodna ze wspólnym rynkiem w zakresie, w jakim wpływa na wymianę handlową między państwami członkowskimi.
- 186 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem uznanie środka za „pomoc” w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE wymaga spełnienia wszystkich przesłanek zawartych w owym postanowieniu (zob. wyrok z dnia 2 września 2010 r., Komisja/Deutsche Post, C-399/08 P, Zb.Orz., EU:C:2010:481, pkt 38 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 187 Tak więc aby środek krajowy mógł zostać uznany za pomoc państwa w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE, po pierwsze, musi mieć miejsce interwencja państwa lub przy użyciu zasobów państwowych, po drugie, interwencja musi być w stanie wpływać na wymianę handlową pomiędzy państwami członkowskimi, po trzecie, musi przyznawać beneficjentowi selektywną korzyść, po czwarte, musi ona zakłócać konkurencję lub grozić jej zakłóceniem (zob. ww. w pkt 186 wyrok Komisja/Deutsche Post, EU:C:2010:481, pkt 39 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 188 W odniesieniu do pierwszej z tych przesłanek z orzecznictwa wynika, że jedynie korzyści przyznane bezpośrednio lub pośrednio przy użyciu zasobów państwowych lub stanowiące dodatkowe obciążenie dla państwa należy uważać za pomoc w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE. Z samego brzmienia tego postanowienia i z reguł proceduralnych ustanowionych w art. 88 WE wynika bowiem, że korzyści przyznane przy wykorzystaniu zasobów innych niż zasoby państwowe nie wchodzą w zakres stosowania omawianych postanowień (zob. podobnie wyroki: z dnia 17 marca 1993 r., Słoman Neptun, C-72/91 i C-73/91, Rec, EU:C:1993:97, pkt 19; z dnia 1 grudnia 1998 r., Ecotrade, C-200/97, Rec, EU:C:1998:579, pkt 35; z dnia 13 marca 2001 r., PreussenElektra, C-379/98, Rec, EU:C:2001:160, pkt 58).
- 189 Niemniej jednak z orzecznictwa Trybunału wynika również, że aby korzyść przyznaną jednemu przedsiębiorstwu lub kilku można było uznać za pomoc państwa w rozumieniu art. 87 ust. 1 TFUE, nie jest konieczne wykazywanie we wszystkich przypadkach, iż miało miejsce przeniesienie zasobów państwowych (zob. podobnie wyroki: z dnia 15 marca 1994 r., Banco Exterior de España, C-387/92, Rec, EU:C:1994:100, pkt 14; z dnia 19 maja 1999 r., Włochy/Komisja, C-6/97, Rec, EU:C:1999:251, pkt 16; z dnia 16 maja 2002 r., Francja/Komisja, C-482/99, Rec, EU:C:2002:294, pkt 36).
- 190 W odniesieniu do przesłanki, zgodnie z którą dany środek powinien polegać na przyznaniu korzyści jej beneficjentowi, należy przypomnieć, że z utrwalonego orzecznictwa wynika, iż za pomoc państwa uznaje się interwencje, które, niezależnie od ich formy, mogą uprzywilejowywać przedsiębiorstwa w bezpośredni lub pośredni sposób, lub które winny być uznane za korzyść gospodarczą, jakiej przedsiębiorstwo będące beneficjentem nie uzyskałoby w zwykłych warunkach rynkowych (zob. ww. w pkt 186 wyrok Komisja/Deutsche Post, EU:C:2010:481, pkt 40 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 191 Za pomoc uznaje się zatem w szczególności interwencje, które w różnych formach zmniejszają ciężary spoczywające normalnie na budżecie przedsiębiorstwa i które tym samym, nie będąc subwencjami w ścisłym rozumieniu tego słowa, mają taki sam charakter i identyczne skutki (zob. podobnie ww. w pkt 189 wyrok Banco Exterior de España, EU:C:1994:100, pkt 13; wyrok z dnia 19 września 2000 r., Niemcy/Komisja, C-156/98, Rec, EU:C:2000:467, pkt 25).

- 192 Z utrwalonego orzecznictwa wynika ponadto, że zasilenie przez władze publiczne kapitału przedsiębiorstwa, w jakiegokolwiek formie, może stanowić pomoc państwa w rozumieniu art. 87 WE, jeśli spełnione zostaną określone w tym przepisie przesłanki (zob. wyroki: z dnia 14 września 1994 r., Hiszpania/Komisja, od C-278/92 do C-280/92, Rec, EU:C:1994:325, pkt 20 i przytoczone tam orzecznictwo; z dnia 8 maja 2003 r., Włochy i SIM 2 Multimedia/Komisja, C-399/00 i C-328/99, Rec, EU:C:2003:252, pkt 36 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 193 Z utrwalonego orzecznictwa wynika jednak również, że zgodnie z zasadą równego traktowania przedsiębiorstw publicznych i przedsiębiorstw prywatnych środki udostępnione przedsiębiorstwu pośrednio lub bezpośrednio przez państwo w okolicznościach, które odpowiadają zwykłemu warunkom rynkowym, nie mogą zostać uznane za pomoc państwa (zob. ww. w pkt 192 wyrok Włochy i SIM 2 Multimedia/Komisja, EU:C:2003:252, pkt 37 i przytoczone tam orzecznictwo). Zatem przesłanki, jakie musi spełnić dany środek, by mógł wchodzić w zakres pojęcia „pomocy” w rozumieniu art. 87 WE, nie są spełnione, jeżeli przedsiębiorstwo publiczne będące beneficjentem mogłoby uzyskać taką samą korzyść jak korzyść przysporzona mu przy użyciu zasobów państwowych w okolicznościach, które odpowiadają zwykłemu warunkom rynkowym, przy czym w przypadku przedsiębiorstw publicznych oceny tej dokonuje się co do zasady na podstawie kryterium rozważnego inwestora prywatnego (zob. podobnie wyrok z dnia 5 czerwca 2012 r., Komisja/EDF i in., C-124/10 P, Zb.Orz., EU:C:2012:318, pkt 78 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 194 Zgodnie z orzecznictwem należy wprowadzić rozróżnienie pomiędzy z jednej strony odgrywaną przez państwo członkowskie rolę akcjonariusza a z drugiej strony rolę państwa działającego jako władza publiczna. Możliwość zastosowania kryterium rozważnego inwestora prywatnego zależy ostatecznie od tego, czy dane państwo członkowskie przyznaje danemu przedsiębiorstwu korzyść gospodarczą, działając nie jako władza publiczna, lecz w ramach swojej działalności jako akcjonariusz (zob. podobnie ww. w pkt 193 wyrok Komisja/EDF i in., EU:C:2012:318, pkt 80, 81).
- 195 Należy zatem rozważyć, czy w podobnych okolicznościach inwestor prywatny, którego wielkość można by porównać z wielkością instytucji zarządzających sektorem publicznym, byłby skłonny wnieść wkłady kapitałowe w takiej samej wysokości, mając na uwadze w szczególności dostępne informacje i rozwój sytuacji dający się przewidzieć w chwili wniesienia tychże wkładów (zob. ww. w pkt 192 wyrok Włochy i SIM 2 Multimedia/Komisja, EU:C:2003:252, pkt 38 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 196 Przy przeprowadzaniu tej analizy trzeba ocenić, czy dany środek zostałby podjęty w zwykłych warunkach rynkowych przez inwestora prywatnego znajdującego się w sytuacji możliwie podobnej do sytuacji danego państwa członkowskiego, przy czym należy uwzględnić jedynie korzyści i zobowiązania związane z sytuacją tego państwa jako akcjonariusza, z pominięciem korzyści i zobowiązań, które wiążą się z jego statusem jako podmiotu władzy publicznej (www. w pkt 193 wyrok Komisja/EDF i in., EU:C:2012:318, pkt 79).

– Przypomnienie rozumowania Komisji w zaskarżonej decyzji

- 197 Po przypomnieniu powyższych zasad należy przedstawić w sposób zwięzły zawarte w zaskarżonej decyzji rozumowanie Komisji, które doprowadziło do stwierdzenia, w motywie 230 tej decyzji, że kryterium rozważnego inwestora prywatnego nie zostało w niniejszej sprawie spełnione.
- 198 Komisja wychodzi z założenia, że poprzez oświadczenie z dnia 12 lipca 2002 r., którego treść została potwierdzona i doprecyzowana w oświadczeniach z dnia 13 września i 2 października 2002 r., władze francuskie podjęły, od lipca 2002 r., zasadniczą decyzję o wsparciu FT. Oferta pożyczki akcjonariusza, zapowiedziana i zgłoszona w dniu 4 grudnia 2002 r., stanowi jedynie „materializację” (lub „konkretyzację”) tej zasadniczej decyzji. Komisja uważa zatem, że nie mogła oceniać tej oferty z pominięciem oświadczeń złożonych od lipca 2002 r., lecz musiała przyjąć ogólne podejście w tym względzie (zob. w szczególności motywy 185–187, 202–207, 213, 222–224 i 226 zaskarżonej decyzji).

- 199 Następnie Komisja uważa, że w świetle zwłaszcza trudnej sytuacji finansowej, w jakiej znalazło się FT w lipcu 2002 r., ówczesnej utraty zaufania rynków, braku przeprowadzenia audytu przedsiębiorstwa do października 2002 r., jak również braku realistycznego planu oddłużenia do grudnia 2002 r. rozważny inwestor prywatny nie mógł „począwszy od lipca 2002 r.” (lub „w lipcu 2002 r.”) składać deklaracji podobnych do tych, jakie zostały sformułowane przez państwo francuskie i które mogłyby – z ekonomicznego punktu widzenia – poważnie narazić jego wiarygodność i reputację, a z prawnego punktu widzenia – zobowiązać go, począwszy od tej daty, do finansowego wspierania przedsiębiorstwa (zob. w szczególności motywy 206, 210, 217, 221, 228 i 229 zaskarżonej decyzji).
- 200 Zdaniem Komisji oświadczenia złożone od lipca 2002 r. były bowiem wystarczająco jasne, precyzyjne i kategoryczne, aby odzwierciedlały w wiarygodny sposób istnienie stanowczego zobowiązania państwa francuskiego do wspierania FT. Świadczą o tym w szczególności fakt, że oświadczenie z dnia 12 lipca 2002 r. doprowadziło do „nienormalnego i istotnego” wzrostu wartości akcji i obligacji FT, a także komentarze niektórych analityków finansowych, jakie pojawiły się w następstwie wspomnianego oświadczenia, zamieszczone konkretnie w raporcie Deutsche Banku z dnia 22 lipca 2002 r. i w komunikacie prasowym S & P z dnia 12 lipca 2002 r. (zob. pkt 5 powyżej). Komisja powołuje się również na fakt, iż wsparcie ogłoszone od lipca 2002 r. przez państwo francuskie miało decydujące znaczenie dla utrzymania ratingu FT na poziomie inwestycyjnym, zważywszy na to, że pogorszenie tego ratingu „wywarłoby bardzo negatywne skutki na sytuację finansową [p]rzedsiębiorstwa” (zob. w szczególności motywy 186, 190, 191, 207–212, 219–222, 225 i 227 zaskarżonej decyzji).
- 201 Komisja uważa, że oświadczenia złożone od lipca 2002 r. „skaziły” w ten sposób postrzeganie rynków i „wpłynęły” na postępowanie podmiotów gospodarczych w grudniu 2002 r. Instytucja ta wnioskuje na tej podstawie, że warunki rynkowe, w jakich zapowiedziana została oferta pożyczki akcjonariusza w grudniu 2002 r., nie mogły być uważane za zwykłe, i uważa, iż aby ocenić racjonalność ekonomiczną tego środka, należało oprzeć się na sytuacji „nieskażonej” przez oświadczenia złożone od lipca 2002 r., a mianowicie na sytuacji sprzed tej ostatniej daty (zob. w szczególności motywy 186, 190, 191, 207–212, 219–222, 225, 227 i 228 zaskarżonej decyzji). Tymczasem w takim kontekście jest nieprawdopodobne, aby rozważny inwestor prywatny „udzielił kredytu akcjonariusza, ponosząc wyłączne i bardzo duże finansowe ryzyko” (motyw 229 zaskarżonej decyzji). Podobnie Komisja wskazuje, że „obniżenie ratingu FT uczyniłoby każdy kredyt akcjonariusza nieprawdopodobnym lub co najmniej [bardziej] kosztownym” (motywy 222 i 225 zaskarżonej decyzji).
- W przedmiocie środka, w odniesieniu do którego Komisja miała zastosować kryterium rozważnego inwestora prywatnego
- 202 Należy podkreślić, że stosowanie kryterium rozważnego inwestora prywatnego zakłada bezwzględnie, iż środki podjęte przez państwo na rzecz przedsiębiorstwa przysparzają korzyści wynikającej z zasobów państwowych (zob. podobnie ww. w pkt 193 wyrok Komisja/EDF i in., EU:C:2012:318, pkt 89; ww. w pkt 161 wyrok Westdeutsche Landesbank Girozentrale i Land Nordrhein-Westfalen/Komisja, EU:T:2003:57, pkt 180, 181).
- 203 Podczas rozprawy z dnia 21 kwietnia 2009 r. we wcześniejszym postępowaniu przed Sądem, w odpowiedzi na zadane przez Sąd pytanie, wszystkie strony przyznały zresztą wyraźnie, że istnienie korzyści wynikającej z zasobów państwowych stanowiło warunek wstępny stosowania kryterium rozważnego inwestora prywatnego. Podczas rozprawy z dnia 24 września 2014 r. w niniejszym postępowaniu Republika Francuska i FT, do których Sąd zwrócił się ponownie o wyjaśnienie tej kwestii, podtrzymały swoje stanowisko, natomiast Komisja starała się wycofać ze swojego stanowiska, broniąc tym samym tezy sprzecznej z orzecznictwem przytoczonym w pkt 202 powyżej.

- 204 Należy dodać, że w zaskarżonej decyzji Komisja przyjęła podejście zgodne z zasadą ustanowioną w pkt 202 i 203 powyżej, gdy najpierw, w motywach 194–196, dążyła do ustalenia istnienia korzyści przyznanej przy użyciu zasobów państwowych, a następnie, w motywie 197, wskazała, że do niej należało zbadać, czy korzyść ta „[nie naruszała] zasady ostrożnego inwestora prywatnego”.
- 205 W niniejszej sprawie z ocen sformułowanych przez Trybunał w pkt 127–139 wyroku wydanego w postępowaniu odwoławczym, a także z rozważań przedstawionych w pkt 256–261 poniżej wynika, że zapowiedź z dnia 4 grudnia 2002 r. i oferta pożyczki akcjonariusza, rozpatrywane łącznie, zostały w zaskarżonej decyzji uznane za środek państwowy, który przysporzył korzyści gospodarczej wynikającej z zasobów państwowych i został uznany za pomoc państwa.
- 206 Jak utrzymują zatem słusznie Republika Francuska i FT, to w odniesieniu do tych dwóch środków, rozpatrywanych łącznie, Komisja powinna była zastosować kryterium rozważnego inwestora prywatnego.
- 207 Tymczasem należy stwierdzić, że jak wynika w szczególności z pkt 198–201 powyżej, w zaskarżonej decyzji Komisja zastosowała to kryterium przede wszystkim do oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. w celu stwierdzenia, że oferta pożyczki akcjonariusza zapowiedziana i zgłoszona w dniu 4 grudnia 2002 r. stanowiła pomoc państwa.
- 208 Wyłącznie zatem dlatego, że Komisja stwierdziła najpierw, że oświadczenia złożone od lipca 2002 r. nie były zgodne ze wspomnianym kryterium, mogła ona następnie i incydentalnie uznać, iż owa oferta nie została złożona w okolicznościach odpowiadających zwykłemu warunkom rynkowemu i powinna zatem zostać przeanalizowana w świetle sytuacji sprzed lipca 2002 r., w której to sytuacji oferta ta byłaby mało prawdopodobna.
- 209 Nawet jeśli bowiem zaskarżona decyzja jest dość niejasna w tej kwestii, to z decyzji tej, a także z wyjaśnień przedstawionych przez Komisję w jej pismach oraz podczas rozprawy z dnia 24 września 2014 r. (zob. pkt 225 poniżej) wynika, że instytucja ta broni tezy, iż ponieważ oświadczenia złożone od lipca 2002 r. były rzekomo niezgodne z kryterium rozważnego inwestora prywatnego, ich skutkiem było „skażenie” sytuacji na rynku.
- 210 Co więcej, jak podkreślają słusznie Republika Francuska i FT, pomimo że Komisja utrzymuje, iż wzięła pod uwagę „deklaracje rządu [francuskiego] od lipca do grudnia 2002 r.” (motyw 203 zaskarżonej decyzji) lub też „całość analizowanych deklaracji” (motyw 213 zaskarżonej decyzji) do celów analizy kryterium rozważnego inwestora prywatnego, należy stwierdzić, że w rzeczywistości instytucja ta oparła się w tym względzie prawie wyłącznie na oświadczeniu z dnia 12 lipca 2002 r. (zob. w szczególności motywy 221 i 229 zaskarżonej decyzji).
- 211 Potwierdzeniem tego wniosku dotyczącego zasadniczego znaczeniu oświadczenia z dnia 12 lipca 2002 r., jeśli chodzi o stosowanie kryterium rozważnego inwestora prywatnego, jest szereg ustaleń Komisji zawartych w jej pismach złożonych przed Sądem. Podnosi w nich ona bowiem w szczególności, że rzeczony oświadczenie wiązało się z ryzykiem, jakiego „inwestor prywatny nie podjąłby w tym dniu”, oraz że „począwszy od lipca 2002 r. niemożliwe stało się porównanie zachowania inwestora publicznego z zachowaniem inwestora prywatnego w zwykłej sytuacji rynkowej”, „[ponieważ] wszystkie zdarzenia po lipcu [2002 r.] zaszły w kontekście rynku »skażonego« przez [to oświadczenie]” (pkt 96–98 i 138 odpowiedzi na skargę w sprawie T-425/04; pkt 69–74 i 82 dupliki w sprawie T-425/04; pkt 106–109 uwag na piśmie Komisji z dnia 17 lipca 2013 r. w sprawie T-425/04 RENV; pkt 85–87 i 164 odpowiedzi na skargę w sprawie T-444/04; pkt 59–64 i 73 dupliki w sprawie T-444/04; pkt 78–81 uwag na piśmie Komisji z dnia 17 lipca 2013 r. w sprawie T-425/04 RENV).

- 212 Stosowanie kryterium rozsądnego inwestora prywatnego zasadniczo jedynie do oświadczeń złożonych od lipca 2002 r., a w szczególności do oświadczenia z dnia 12 lipca 2002 r., jest tym bardziej niewłaściwe, że jak przyznała Komisja w motywach 188, 189, 218 i 219 zaskarżonej decyzji, nie dysponowała ona wystarczającymi elementami umożliwiającymi zajęcie stanowiska w kwestii, czy owe oświadczenia mogły stanowić same w sobie pomoc państwa.
- 213 Nie można oczywiście kwestionować, że oświadczenia złożone od lipca 2002 r. przysporzyły korzyści gospodarczej FT.
- 214 W tym względzie należy zauważyć, że w zaskarżonej decyzji Komisja udowodniła w sposób wystarczający pod względem prawnym, iż owe oświadczenia pozwoliły na utrzymanie ratingu FT na poziomie inwestycyjnym, a także na odzyskanie zaufania rynków finansowych, uczyniły możliwym, łatwiejszym i mniej kosztownym dostęp FT do nowych kredytów niezbędnych do refinansowania jego długów krótkoterminowych do 15 mld EUR i ostatecznie przyczyniły się do ustabilizowania bardzo słabej sytuacji finansowej tego przedsiębiorstwa, która w czerwcu i w lipcu 2002 r. mogła ulec istotnemu pogorszeniu (zob. w szczególności motyw 212, 221, 222 i 225 zaskarżonej decyzji).
- 215 Należy dodać, że wbrew temu, co twierdzi FT, Komisja zasadnie uznała, iż korzystne skutki wynikające z oświadczeń w sprawie wsparcia powtarzanych od lipca 2002 r. utrzymywały się do grudnia 2002 r. Potwierdza to w szczególności oświadczenie S & P z dnia 17 grudnia 2002 r. w odpowiedzi na zapowiedź z dnia 4 grudnia 2002 r. (zob. pkt 33 powyżej), a także oświadczenie Moody's z lutego 2003 r. (zob. pkt 34 powyżej).
- 216 Nie wykazano natomiast, że wskazana w pkt 214 powyżej korzyść wynikała z zasobów państwowych. Tymczasem zgodnie z orzecnictwem do celów stwierdzenia istnienia pomocy państwa Komisja musi wykazać dostatecznie bezpośredni związek między z jednej strony korzyścią przyznaną beneficjentowi a z drugiej strony uszczupleniem budżetu państwa, czy też wystąpieniem dostatecznie konkretnego gospodarczego ryzyka powstania obciążeń dla tego budżetu (zob. podobnie wyrok z dnia 8 września 2011 r., Komisja/Niderlandy, C-279/08 P, Zb.Orz., EU:C:2011:551, pkt 111).
- 217 W tym względzie wystarczy wskazać, że z motywów 188, 189, 218 i 219 zaskarżonej decyzji wynika, iż Komisja sama uznała, że nie dysponuje wystarczającymi elementami, aby udowodnić w sposób niepodważalny, iż oświadczenia złożone od lipca 2002 r. mogły angażować zasoby państwowe. Ponadto w swojej odpowiedzi na pytanie zadane tej instytucji na piśmie przez Sąd w niniejszych sprawach Komisja, odwołując się do przytoczonych powyżej motywów, wyjaśniła że „nie było żadnej wątpliwości co do tego, iż nie rozstrzygnęła [ona] kwestii, w jakim zakresie owe oświadczenia, które można było uznać za prawnie i ekonomicznie wiążące w świetle właściwego porządku prawnego, mogły na tej podstawie jako takie zostać uznane za środki pomocowe angażujące zasoby państwowe”. Komisja dodała, że zamierzała w ten sposób podkreślić istnienie „rzeczywistego ryzyka”, iż wspomniane oświadczenia mogłyby, po pierwsze, być postrzegane jako prawnie wiążące, a po drugie, wywierać skutki ekonomiczne, jednak z ostrożności wołała nie stwierdzać istnienia zaangażowania zasobów państwa jedynie na podstawie wspomnianego ryzyka.
- 218 W związku z powyższym należy stwierdzić, że Komisja naruszyła prawo, stosując kryterium rozsądnego inwestora prywatnego przede wszystkim i zasadniczo w stosunku do oświadczeń złożonych od lipca 2002 r., a w szczególności do oświadczenia z dnia 12 lipca 2002 r.
- W przedmiocie momentu, w którym Komisja powinna była się umiejscowić w celu zastosowania kryterium rozsądnego inwestora prywatnego
- 219 Zgodnie z orzecnictwem przy ocenie danego środka w świetle art. 87 WE należy uwzględniać wszystkie istotne informacje oraz ich kontekst (wyrok z dnia 15 grudnia 2009 r., EDF/Komisja, T-156/04, Zb.Orz., EU:T:2009:505, pkt 221). W tym samym duchu Trybunał wskazał, że w celu

zbadań, czy dane państwo zachowało się jak rozważny inwestor działający w warunkach gospodarki rynkowej, należy się przenieść w kontekst czasowy, w którym podjęto środki w zakresie wsparcia finansowego, aby ocenić racjonalne uzasadnienie gospodarcze zachowania państwa (ww. w pkt 189 wyrok Francja/Komisja, EU:C:2002:294, pkt 71).

- 220 Ponadto należy przypomnieć, że zgodnie z orzecznictwem w celu ustalenia, czy zasilenie przez władze publiczne kapitału przedsiębiorstwa stanowi pomoc państwa, należy rozważyć, czy w podobnych okolicznościach inwestor prywatny, którego wielkość jest porównywalna z wielkością instytucji zarządzających sektorem publicznym, byłby skłonny wnieść wkłady kapitałowe w takiej samej wysokości, mając na uwadze w szczególności dostępne informacje i rozwój sytuacji dający się przewidzieć w chwili wniesienia tychże wkładów (zob. pkt 195 powyżej).
- 221 Zgodnie z orzecznictwem wymienionym w pkt 219 i 220 powyżej Komisja powinna zatem zastosować kryterium rozważnego inwestora prywatnego, umiejscawiając się w momencie, w którym został podjęty państwowy środek wsparcia finansowego mogący zostać uznany za pomoc państwa.
- 222 Wynika z tego, że w niniejszej sprawie Komisja nie tylko powinna była zastosować kryterium rozważnego inwestora prywatnego przede wszystkim do zapowiedzi z dnia 4 grudnia 2002 r. wraz z ofertą pożyczki akcjonariusza (zob. pkt 202–218 powyżej), lecz także, co więcej, powinna była w tym celu umiejscowić się w sytuacji z okresu, w którym środek ten został podjęty przez państwo francuskie, a mianowicie w grudniu 2002 r.
- 223 Tymczasem Komisja nie tylko zastosowała kryterium rozważnego inwestora do wspomnianego środka dopiero w drugiej kolejności i incydentalnie, lecz także umiejscowiła się ona w tym celu w kontekście sytuacji sprzed lipca 2002 r. (zob. w szczególności motyw 228 zaskarżonej decyzji).
- 224 Komisja nie może uzasadniać swego stanowiska faktem, że warunki rynkowe w grudniu 2002 r. były „skażone” lub znacząco zakłócone oświadczeniami złożonymi od lipca 2002 r., a w szczególności oświadczeniem z dnia 12 lipca 2002 r.
- 225 Należy zauważyć w tym względzie, że podczas rozprawy z dnia 24 września 2014 r. Komisja, do której zwrócił się w tej kwestii Sąd, oświadczyła, iż jedyną podstawą prawną jej tezy dotyczącej skutku polegającego na „skażeniu” wspomnianymi oświadczeniami jest art. 87 WE, a w szczególności kryterium rozważnego inwestora prywatnego.
- 226 Tymczasem, jak zostało już stwierdzone w pkt 212–217 powyżej, w zaskarżonej decyzji Komisja nie zajęła stanowiska w kwestii, czy oświadczenia złożone od lipca 2002 r., co do których nie udowodniła ona, że implikowały zaangażowanie zasobów państwowych, mogły same w sobie stanowić pomoc państwa.
- 227 Oczywiście, zgodnie z orzecznictwem wymienionym w pkt 220 powyżej, porównanie zachowania państwa z zachowaniem inwestora prywatnego musi się odbywać z uwzględnieniem dostępnych informacji i rozwoju sytuacji dających się przewidzieć w chwili wniesienia danych wkładów finansowych. Oznacza to, że nie należy brać pod uwagę zdarzeń i informacji zaistniałych po przyznaniu pomocy, natomiast w żadnym razie nie stoi to na przeszkodzie, aby Komisja wzięła pod uwagę wcześniejsze zdarzenia, które stanowią część kontekstu rozpatrywanej pomocy i jej skutków. W związku z powyższym, aby ocenić racjonalne uzasadnienie gospodarcze zachowania państwa francuskiego, Komisja mogła wziąć pod uwagę wszystkie elementy charakteryzujące taki kontekst, który w niniejszej sprawie nie ograniczał się do zdarzeń z grudnia 2002 r.
- 228 Innymi słowy, Komisja miała pełne prawo włączyć do swej analizy oświadczenia złożone od lipca 2002 r. jako „wcześniejsze fakty [...] obiektywnie istotne” (motyw 185 zaskarżonej decyzji) i „pozwalają[ce] lepiej zrozumieć racje i zakres środków z grudnia 2002 r.” (motyw 186 zaskarżonej decyzji).

- 229 Jednakże o ile „dostępne informacje” mogą odnosić się do zdarzeń i obiektywnych elementów z przeszłości, takich jak oświadczenia złożone od lipca 2002 r., o tyle nie można przyjąć, że owe zdarzenia i wcześniejsze elementy stanowią w decydujący sposób, same w sobie, właściwy punkt odniesienia do celów stosowania kryterium rozsądnego inwestora prywatnego. Przeciwnie, ze względu na konieczność przeprowadzenia analizy prospektywnej na podstawie dostępnych informacji uwzględnienie zdarzeń i elementów z przeszłości nie pozwala na wykluczenie analizy mniej odległych zdarzeń i obiektywnych elementów w zakresie, w jakim mogą być one decydujące w ramach tej prospektywnej analizy, ponieważ powodują, iż wcześniejsze fakty stają się bezprzedmiotowe, lub ponieważ są one decydujące dla przyszłego rozwoju sytuacji gospodarczej beneficjenta i jego pozycji na rynku. Nawet jeśli zatem wcześniejsze zdarzenia stanowią fakty obiektywne, które zdeterminowały, przynajmniej częściowo, zdarzenia z bliższej przeszłości, to nie mogą one pozbawić całkowicie znaczenia wspomnianych zdarzeń z bliższej przeszłości, jeśli okaże się, że zdarzenia te miały – jak w przypadku środków służących restrukturyzacji – rzeczywisty wpływ na wspomniany rozwój sytuacji gospodarczej.
- 230 W niniejszej sprawie Komisja postąpiła w sposób oczywisty wbrew temu założeniu, ponieważ nie wzięła pod uwagę szeregu istotnych informacji, które faktycznie zdeterminowały decyzję państwa francuskiego w grudniu 2002 r., a mianowicie, oprócz w pierwszej kolejności przywrócenia zaufania rynków finansowych i utrzymania ratingu FT, także podjętych w ramach tego przedsięwzięcia środków służących restrukturyzacji i zrównoważeniu, w tym planu *Ambition 2005* opracowanego przez nowe kierownictwo między październikiem i grudniem 2002 r., który to plan przewidywał w szczególności wdrożenie planu dotyczącego polepszenia wyników operacyjnych przedsiębiorstwa, zwanego „planem TOP”. Komisja nie uwzględniła również innych zasadniczych informacji, takich jak zobowiązanie poczynione przez konsorcjum bankowe, które we wrześniu 2002 r. wystąpiło w charakterze poręczyciela w odniesieniu do udziałów inwestorów prywatnych, pomyślnie zakończenie podwyższenia kapitału FT, zbycie przez nie aktywów niestrategicznych między lipcem i grudniem 2002 r. w kwocie około 2,5 mld EUR, obsadzenie stanowisk nową ekipą kierowniczą przedsiębiorstwa w październiku 2002 r. oraz rozstrzygnięcie w listopadzie 2002 r. sporu między FT a operatorem niemieckim Mobilcom. Ponadto, jak wykazała Republika Francuska w przekonujący sposób w odpowiedzi na pytanie pisemne Sądu w ramach niniejszego postępowania, wszystkie te elementy doprowadziły do polepszenia perspektyw operacyjnych i wyników FT w drugim półroczu 2002 r. Należy dodać, że w motywie 260 zaskarżonej decyzji Komisja zauważa, iż nie jest stosowne, aby celem dokonania kwantyfikacji rozpatrywanej pomocy opierać się jedynie na oświadczeniach złożonych od lipca 2002 r., ponieważ „sytuacja rynku przed [tymi] deklaracjami [...], jeżeli pozwala uwzględnić skutki rynkowe wcześniejszych deklaracji władz francuskich, nie pozwala odizolować tych skutków od innych ewentualnych skutków zdarzeniowych, jak zmiana kierownictwa FT lub plan *Ambition 2005*”.
- 231 Z motywu 228 zaskarżonej decyzji i z pism Komisji wynika, że w ramach stosowania przez tę instytucję kryterium rozsądnego inwestora prywatnego nie wyważyła ona w rzeczywistości owych poszczególnych decydujących elementów. Komisja świadomie nawet zrezygnowała z uwzględnienia ich w tym kontekście, ponieważ uważała, że należy przyznać pierwszeństwo, z mocą wsteczną i na podstawie zastosowanej przez nią tezy „skażenia”, faktom dokonanym, w szczególności z okresu od czerwca do lipca 2002 r.
- 232 W tych okolicznościach należy stwierdzić, że podejście Komisji, która uznała za konieczne – celem uwzględnienia rzekomego skutku polegającego na „skażeniu” oświadczeniami złożonymi od lipca 2002 r. – utożsamienie sytuacji faktycznej, w której państwo francuskie podjęło ostatecznie, w grudniu 2002 r., konkretne środki wsparcia, z sytuacją ekonomiczną i finansową FT, jaka istniała przed złożeniem oświadczenia z dnia 12 lipca 2002 r., jest sztuczne i oczywiście błędne. W konsekwencji Komisja w sposób nieuzasadniony podniosła, że należało się oprzeć nie na sytuacji rynkowej mającej miejsce w grudniu 2002 r., lecz na sytuacji rynkowej, która nie była „skażona” wspomnianymi oświadczeniami.

- 233 Wreszcie argumentacja Komisji, zgodnie z którą rozważny inwestor prywatny nie złożyłby oświadczeń podobnych do tych, jakie zostały sformułowane przez rząd francuski od lipca 2002 r., opiera się na oczywistym błędzie w ocenie, co stanowi dodatkowy powód, aby odrzucić tezę „skażenia” [oświadczeniami], na którą instytucja ta się powołuje.
- 234 Należy przypomnieć, że argumentacja ta opiera się na założeniu, iż oświadczenia złożone od lipca 2002 r., a przede wszystkim oświadczenie z dnia 12 lipca 2002 r., „mogłyby – z czysto ekonomicznego punktu widzenia – poważnie narazić wiarygodność i reputację [państwa francuskiego], a z prawnego punktu widzenia byłyby w stanie zobowiązać [je], począwszy od tej daty, do finansowego wspierania, w każdym wypadku, [FT]” (motyw 229 zaskarżonej decyzji). Zdaniem Komisji bowiem oświadczenia te były „wystarczająco jasne, precyzyjne i stanowcze, aby wyjawiały istnienie wiarygodnego zobowiązania państwa [francuskiego]” do wsparcia FT (motyw 208 zaskarżonej decyzji). W każdym razie uczestnicy rynku byli przekonani, że takie kategoryczne zobowiązanie istniało (motywy 206, 213, 220 i 221 zaskarżonej decyzji). Jednakże zdaniem Komisji, w sytuacji kryzysu, w jakim FT znalazło się w lipcu 2002 r., rozważny inwestor prywatny nie składałby publicznie takich oświadczeń wsparcia, mogących wiązać się z ryzykiem finansowym, przynajmniej bez wcześniejszego dogłębnego zapoznania się z sytuacją ekonomiczną tego przedsiębiorstwa (motyw 229 zaskarżonej decyzji).
- 235 W tym względzie należy przede wszystkim zauważyć, że nie wystarczy, aby oświadczenia władz państwowych były jedynie postrzegane na rynku jako wyrażające ich kategoryczne zobowiązanie, aby stwierdzić, iż mogą mieć one szkodliwe gospodarcze lub prawne skutki podobne do tych, na jakie powołała się Komisja. Stwierdzenie takie zakłada, że rzeczone oświadczenia są wystarczająco jasne, precyzyjne i kategoryczne, aby mogły implikować faktycznie takie zobowiązanie. Stwierdzenie istnienia pomocy musi bowiem opierać się na obiektywnych ustaleniach, a nie na samym postrzeganiu przez uczestników rynku (zob. podobnie wyrok z dnia 26 czerwca 2008 r., SIC/Komisja, T-442/03, Zb.Orz., EU:T:2008:228, pkt 126). Tak więc fakt, który został zresztą potwierdzony (zob. pkt 214 powyżej), że oświadczenia złożone od lipca 2002 r. wywarły pozytywny wpływ na postrzeganie uczestników rynku, pozwalając w szczególności na utrzymanie ratingu FT na poziomie inwestycyjnym, a także na odzyskanie zaufania rynków finansowych, nie może być rozstrzygający.
- 236 Ponadto z analizy charakteru oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. wynika, że oświadczenia te nie zawierały kategorycznego zobowiązania państwa francuskiego, które mogłoby mieć szkodliwe konsekwencje podnoszone przez Komisję.
- 237 Tak więc w pierwszej kolejności, jeśli chodzi o oświadczenie z dnia 12 lipca 2002 r., należy stwierdzić, iż oświadczenie to zostało złożone przez ministra gospodarki działającego przede wszystkim w charakterze przedstawiciela państwa francuskiego jako większościowego akcjonariusza FT („[j]esteśmy akcjonariuszem większościowym [...]”). Działając w tym charakterze, minister gospodarki wyraźnie zapewnił, że państwo francuskie zamierzało postępować jak rozważny inwestor, bez względu na sposób jego interwencji („[p]aństwo akcjonariusz będzie postępować jak rozważny inwestor”). Komisja nie przedstawiła w tym względzie żadnej informacji mogącej stanowić dowód, że ów zamiar uwarunkowania przyszłej interwencji państwa francuskiego poszanowaniem kryterium rozważnego inwestora prywatnego został jedynie wyrażony, a nie był rzeczywisty i poważny w chwili złożenia tego oświadczenia.
- 238 Ponadto oświadczenie z dnia 12 lipca 2002 r. było niejasne i nieprecyzyjne, jeśli chodzi o możliwe środki wsparcia, jakie państwo francuskie mogło podjąć na późniejszym, ale jeszcze nieokreślonym etapie („będzie postępować jak rozważny inwestor i [...] podejmiemy odpowiednie działania”). Z uwagi na otwarty i niejasny charakter tych stwierdzeń Komisja nie mogła uznać, że domniemane zobowiązanie podjęte przez państwo francuskie było jasne; w ramach tego zobowiązania jedynie „środki interwencyjne [...], a więc tryb wykonawczy” powinny zostać jeszcze uszczegółowione (motyw 209 zaskarżonej decyzji), zważywszy, że takie jasne zobowiązanie zakłada bezwzględnie określenie charakteru i zakresu tej ewentualnej przyszłej interwencji. Tymczasem, jak potwierdza raport Deutsche Banku z dnia 22 lipca 2002 r., na którym sama Komisja oparła się w motywie 221

i w przypisie 146 do zaskarżonej decyzji, rynek nie mógł jeszcze w świetle oświadczenia z dnia 12 lipca 2002 r. określić charakteru i zakresu tej przyszłej interwencji państwa francuskiego („[FT] skorzystał[o] na wzrastającym zaufaniu rynku [ze względu na fakt], iż rząd [francuski] w taki lub w inny sposób wesprze kredyt”; to „[wsparcie] implicite państwa [francuskiego] [...] [m]ogłoby przybrać formę pożyczek na warunkach rynkowych, udzielonych przez banki lub [przez] rząd [francuski]”). Ponadto oświadczenie z dnia 12 lipca 2002 r., potwierdzające przyszły, warunkowy i nieprecyzyjny charakter takiej interwencji, odrzuca wyraźnie ewentualność podwyższenia kapitału FT, mimo że państwo francuskie podąży tą właśnie drogą w grudniu 2002 r. („Nie, na pewno nie! Po prostu stwierdzam, że podejmiemy odpowiednie środki w stosownym czasie. Jeżeli zajdzie taka konieczność [...]).

239 Taka interpretacja znajduje potwierdzenie w świetle kontekstu faktycznego, w jakim oświadczenie z dnia 12 lipca 2002 r. zostało złożone. Jak sama Komisja wydaje się przyznawać (zob. pkt 179 powyżej), ze względu na brak na tym etapie stosownych informacji dotyczących dokładnego zakresu trudności finansowych, jakie przeżywało FT, przyszłej reakcji rynków finansowych wywołanej tym oświadczeniem oraz dotyczących procesu przeobrażeń rozpoczętego w związku z planowaną restrukturyzacją FT, państwo francuskie nie mogło jeszcze znać ani określić z wystarczającą dokładnością charakteru, zakresu i warunków przyznania na rzecz tego przedsiębiorstwa ewentualnego środka wsparcia. Ze wszystkich czynności podjętych przez władze francuskie w dniu 12 lipca 2002 r., w tym z faktu, iż skontaktowały się one bezpośrednio z agencjami ratingowymi, wynika raczej, że władze te zmierzały do szybkiego zapewnienia rynków finansowych o potencjalnym i przyszłym wsparciu państwa francuskiego dla FT wyłącznie w celu uniknięcia dalszego obniżenia ratingu tego przedsiębiorstwa, jak również zamknięcia mu dostępu do nowych kredytów na rynku obligacyjnym, nie precyzując jednak wówczas szerzej, o jakie ewentualne wsparcie chodzi. Przedwczesna konkretyzacja ewentualnych środków wsparcia mogłaby bowiem rodzić ryzyko niepotrzebnego ograniczenia możliwości refinansowania, zaistniałych później w odniesieniu do długu FT, czyniąc jednocześnie koniecznym zgłoszenie ich Komisji na podstawie art. 88 ust. 3 WE. Ponadto takie podejście, ze względu na jego pośpieszny charakter, mogłoby podkopać zaufanie wierzycieli i inwestorów do wiarygodności działań państwa francuskiego. W tych okolicznościach, wbrew twierdzeniom zawartym w motywie 212 zaskarżonej decyzji, fakt skontaktowania się z agencjami ratingowymi nie mógł być postrzegany jako element świadczący o kategoriycznym charakterze domniemywanego zobowiązania podjętego przez państwo francuskie, lecz wyłącznie jako pierwszy krok mający na celu zmniejszenie presji, jaka ciążyła w lipcu 2002 r. na pozycji FT na rynkach finansowych.

240 Wbrew twierdzeniom Komisji w motywie 210 zaskarżonej decyzji sam fakt, że w chwili złożenia oświadczenia z dnia 12 lipca 2002 r. FT stało już w obliczu poważnych trudności z refinansowaniem, nie zmienia niczego, jeśli chodzi o otwarty i niejasny charakter tego oświadczenia rozpatrywanego w całości, ani też jeśli chodzi o jego znaczenie w świetle kontekstu faktycznego, w jakim zostało ono złożone. Tak więc zakładając nawet istnienie wspomnianych trudności na tym etapie, fakt, że owo oświadczenie nie odzwierciedlało w prawidłowy sposób krytycznego wówczas stanu krótkoterminowego zadłużenia FT, nie jest rozstrzygający („gdyby [FT] miał[o] napotkać trudności”; „gdyby [FT] miał[o] problemy z finansowaniem, co dzisiaj nie ma miejsca, państwo [francuskie] podejmie niezbędne decyzje celem ich przewycięzenia”).

241 Ponadto Komisja nie może słusznie twierdzić, w ramach dokonywanej przez siebie literalnej wykładni oświadczenia z dnia 12 lipca 2002 r., iż „[z]aden element nie pozwala wykazać, że rynek postrzegał jakikolwiek warunek” (motyw 210 zaskarżonej decyzji), ponieważ to subiektywne postrzeżenie niektórych uczestników rynku nie jest decydujące, by określić charakter takiego oświadczenia (zob. pkt 235 powyżej). Ponadto uwaga taka nie uwzględnia faktu, iż – wprost przeciwnie – Deutsche Bank nie był na tym etapie zdolny przewidzieć charakteru i zakresu ewentualnej przyszłej interwencji państwa francuskiego na rzecz FT (zob. pkt 238 powyżej).

- 242 W drugiej kolejności, jeśli chodzi o oświadczenie z dnia 13 września 2002 r., należy zaznaczyć, że oświadczenie to jest również skierowane na przyszłość, warunkowe i nieprecyzyjne, jeśli chodzi o ewentualne środki planowane przez państwo francuskie w dłuższej perspektywie czasowej („[p]aństwo [francuskie] udzieli [FT] swego wsparcia przy realizacji [...] planu [uzdrowienia bilansu] i przyczyni się ze swej strony do zasadniczego zasilenia środków własnych [FT] według terminarza i zasad, jakie należy określić na podstawie warunków rynkowych”), a pewność można mieć jedynie co do twierdzenia o przyszłym udziale w „zasadniczym zasileniu środków własnych” FT i co do faktu, iż ów udział odbędzie się na „warunkach rynkowych”. Ponadto oświadczenie z dnia 13 września 2002 r. – podobnie jak oświadczenie z dnia 12 lipca 2002 r. – nie określa szerzej charakteru, zakresu ani warunków przyszłej interwencji państwa francuskiego na rzecz FT i uzależnia ewentualne pośrednie środki wsparcia od kryterium konieczności („[d]o tego czasu państwo [francuskie] podejmie w razie konieczności środki pozwalające [FT] uniknąć wszelkich problemów z finansowaniem”).
- 243 W trzeciej kolejności, jeśli chodzi o oświadczenie z dnia 2 października 2002 r., należy stwierdzić, że jest ono równie niejasne i nie dostarcza żadnego istotnego wyjaśnienia w porównaniu z treścią oświadczenia z dnia 13 września 2002 r. („[p]aństwo [francuskie] udzieli pomocy przy realizacji działań służących poprawie sytuacji i przyczyni się ze swej strony do zasilenia środków własnych [FT] zgodnie z zasadami, które zostaną określone [...]. [W] razie konieczności państwo [francuskie] podejmie w międzyczasie środki pozwalające [FT] uniknąć wszelkich problemów z finansowaniem”). W drodze tego oświadczenia państwo francuskie ogranicza się bowiem do zapowiedzenia w mało precyzyjny sposób przyszłej i potencjalnej pomocy ze strony tego państwa, służącej zasileniu środków własnych FT, przy czym charakter, zakres i warunki przyznania tej pomocy nie zostały jeszcze określone. Jednocześnie, podobnie jak w przypadku wcześniejszych oświadczeń, ewentualna pośrednia pomoc państwa francuskiego, której charakterystyczne cechy również nie zostały bliżej przedstawione, jest uwarunkowana koniecznością rozwiązania potencjalnych problemów FT z finansowaniem.
- 244 Z powyższych rozważań wynika, że wbrew temu, co twierdzi Komisja, oświadczenia złożone od lipca 2002 r. – ze względu na ich otwarty, nieprecyzyjny i warunkowy charakter, w szczególności jeśli chodzi o charakter, zakres i warunki ewentualnej interwencji państwa na rzecz FT, oraz z uwagi na kontekst faktyczny, w jakim zostały one złożone – nie mogą być interpretowane jako oświadczenia implikujące konkretne i kategoryczne zobowiązanie państwa francuskiego do udzielenia FT konkretnego wsparcia.
- 245 Oświadczenia złożone od lipca 2002 r. nie mogą zatem skutkować powstaniem po stronie państwa francuskiego jakiegokolwiek zobowiązania prawnego, w szczególności polegającego na finansowym wspieraniu FT od dnia 12 lipca 2002 r.
- 246 Z tych samych względów nie można uznać, że niezależnie od jakichkolwiek zobowiązań prawnych wspomniane oświadczenia stworzyły realne oczekiwania po stronie rynku oraz że niedochowanie złożonego przyrzeczenia przez państwo francuskie naraziłoby je – jako właściciela albo zarządcę przedsiębiorstwa oraz jako ważny podmiot gospodarczy i znaczącego pożyczkobiorcę na rynkach finansowych – na określone koszty ekonomiczne ze względu na utratę jego wiarygodności i reputacji na tychże rynkach (motywy 217 i 221 zaskarżonej decyzji). Po pierwsze, samo oczekiwanie ze strony rynku nie może jako takie prowadzić do powstania jakiegokolwiek prawnego obowiązku podjęcia działania w pożądanym kierunku (zob. pkt 235 powyżej). Po drugie, Komisja nie wykazała, że niedochowanie ewentualnego przyrzeczenia złożonego w sprawie wsparcia danego przedsiębiorstwa przez państwo francuskie może zagrozić jego wiarygodności i jego reputacji na rynkach finansowych. Ponadto, jak wynika z uwag zawartych w pkt 238 powyżej i w pkt 247 poniżej, zachowanie władz francuskich od lipca 2002 r. zmierzało właśnie do uniknięcia szkodliwych konsekwencji podnoszonych przez Komisję, utrzymując przy tym wątpliwość co do charakteru, zakresu i dokładnych warunków ewentualnej przyszłej interwencji państwa francuskiego. Wreszcie i w każdym razie, jak zauważył rzecznik generalny P. Mengozzi w opinii w sprawach połączonych Bouygues i in./Komisja i in. (C-399/10 P i C-401/10 P, Zb.Orz., EU:C:2012:392, pkt 64), należy przypomnieć, że Komisja w końcu

zrezygnowała z zajmowania ostatecznego stanowiska w kwestii, czy oświadczenia złożone od lipca 2002 r. mogły spowodować utratę wiarygodności państwa na rynkach finansowych, co oznaczałoby dla tego państwa powstanie ryzyka finansowego w postaci wzrostu kosztów jego przyszłych transakcji.

- 247 Istotnie, poprzez oświadczenia złożone od lipca 2002 r. i z wykorzystaniem w ten sposób własnej renomy wypłacalnego i pewnego dłużnika oraz wierzyciela z punktu widzenia rynków finansowych, państwo francuskie świadomie zamierzało wpłynąć na reakcję tych rynków, odzyskać ich zaufanie, a w szczególności starało się doprowadzić do utrzymania ratingu FT w celu przygotowania solidnego i mniej kosztownego refinansowania tego przedsiębiorstwa na późniejszym etapie. Jednakże, jak podnosi słusznie FT w swoich uwagach na piśmie z dnia 31 maja 2013 r., państwo francuskie posłużyło się w ten sposób jedynie szczególnymi regułami dotyczącymi funkcjonowania rynków finansowych, aby ustabilizować pozycję ekonomiczną FT w krótkiej perspektywie czasowej, i to właśnie w celu spełnienia warunków dotyczących działalności gospodarczej i warunków finansowych, niezbędnych do podjęcia bardziej konkretnych środków wsparcia, które miały być później zastosowane. Czyniąc to, państwo francuskie przyjęło właśnie postawę ostrożnego i gorliwego inwestora prywatnego, który przed podjęciem nieodwołalnego zobowiązania wsparcia lub inwestycji upewnia się, że zostały spełnione wszystkie wymagane warunki. W tym kontekście nie można uwzględnić argumentu Komisji, bardzo słabo rozwiniętego, że żaden inwestor prywatny nie byłby w stanie wpłynąć na rynek, tak jak uczyniło to państwo francuskie poprzez swoje oświadczenia złożone od lipca 2002 r. Nie można bowiem wykluczyć a priori, że inwestor prywatny, w tym przypadku o wymiarze międzynarodowym i o dużym znaczeniu gospodarczym, postępowałby według tej samej strategii i osiągnąłby taki sam wynik na rynkach finansowych.
- 248 Z całości powyższych rozważań wynika, że Komisja w sposób oczywiście błędny pod względem prawnym i faktycznym oparła się na sytuacji od lipca 2002 r., aby zastosować kryterium rozważnego inwestora prywatnego.
- W przedmiocie kwestii, czy oferta pożyczki akcjonariusza zapowiedziana i zgłoszona w dniu 4 grudnia 2002 r. stanowiła konkretyzację oświadczeń złożonych od lipca 2002 r.
- 249 Komisja nie może uzasadniać dokonanego przez siebie oczywiście błędnego stosowania kryterium rozważnego inwestora prywatnego za pomocą tezy przedstawionej zasadniczo w motywach 185, 187 i 226 zaskarżonej decyzji, zgodnie z którą oferta pożyczki akcjonariusza zapowiedziana i zgłoszona w dniu 4 grudnia 2002 r. stanowiła jedynie konkretyzację wcześniejszych oświadczeń państwa francuskiego, a w szczególności zasadniczej decyzji o wsparciu finansowym FT, która to decyzja miała zostać podjęta począwszy od dnia 12 lipca 2002 r.
- 250 Poprzez tę tezę Komisja uważa zasadniczo, że mogła zasadnie rozpatrywać w sposób łączny oświadczenia złożone od lipca 2002 r., zapowiedź z dnia 4 grudnia 2002 r. i ofertę pożyczki akcjonariusza, aby wywnioskować, że zachowanie państwa francuskiego nie było zgodne z kryterium rozważnego inwestora prywatnego.
- 251 Istotnie, oferta pożyczki akcjonariusza zapowiedziana i zgłoszona w dniu 4 grudnia 2002 r. wpisuje się w logikę i w strategię państwa francuskiego stosowaną od lipca 2002 r., która miała doprowadzić i doprowadziła do odzyskania zaufania rynków, aby móc refinansować krótkoterminowe zadłużenie FT na korzystniejszych warunkach (zob. pkt 247 powyżej).
- 252 Jednakże nie wynika stąd bynajmniej, że oświadczenia złożone od lipca 2002 r. stanowiły już same w sobie antycypację szczególnego wsparcia finansowego podobnego do wsparcia, które zostało w końcu skonkretyzowane w grudniu 2002 r.

253 Z rozważań zawartych w pkt 233–244 powyżej wynika, że – w odróżnieniu od zapowiedzi z dnia 4 grudnia 2002 r., która upubliczniła ofertę otwarcia na rzecz FT linii kredytowej w wysokości 9 mld EUR – oświadczenia złożone od lipca 2002 r. miały otwarty, nieprecyzyjny i warunkowy charakter, jeśli chodzi o charakter, zakres i warunki ewentualnej przyszłej interwencji państwa francuskiego. Nie można zatem uznać, że państwo francuskie planowało taką konkretną pomoc finansową od lipca 2002 r. W rzeczywistości ze względu na ten zasadniczo różny charakter oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. decyzja państwa francuskiego z grudnia 2002 r. co do zapowiedzi i złożenia oferty pożyczki akcjonariusza stanowiła istotne przerwanie następstwa zdarzeń, które doprowadziły do refinansowania FT.

254 Teza Komisji jest tym bardziej nieprawdopodobna, że państwo francuskie musiało najpierw odczekać i sprawdzić, czy w następstwie oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. i ich spodziewanego skutku, jakim było mianowicie przywrócenie zaufania rynków finansowych i utrzymanie ratingu FT, oraz w następstwie podjętych w ramach FT środków służących restrukturyzacji i zrównoważeniu, przesłanki ekonomiczne takiej interwencji państwowej zostały faktycznie spełnione. Jak stwierdzono bowiem w pkt 239 powyżej, na etapie złożenia tych oświadczeń – z uwagi na brak istotnych informacji dotyczących w szczególności reakcji rynków i powodzenia podjętych środków – państwo francuskie nie mogło jeszcze znać ani określić w wystarczającym stopniu charakteru, zakresu i warunków ewentualnego środka wsparcia ma rzecz FT, w tym ewentualnego podwyższenia kapitału, jaki minister gospodarki odrzucił wyraźnie jeszcze w lipcu 2002 r. Najwyraźniej dopiero w grudniu 2002 r. państwo francuskie uznało, że ekonomiczne przesłanki takiej pomocy finansowej zostały spełnione, co potwierdza istotne przerwanie na tym etapie następstwa zdarzeń.

– W przedmiocie kwestii, czy oświadczenia złożone od lipca 2002 r. i zapowiedź z dnia 4 grudnia 2002 r. wraz z ofertą pożyczki akcjonariusza stanowiły łącznie „jedną interwencję”

255 W swoich uwagach na piśmie z dnia 17 lipca 2013 r. Komisja podnosi, że w wyroku wydanym w postępowaniu odwoławczym Trybunał nie wypowiedział się w kwestii, czy oświadczenia złożone od lipca 2002 r. i zapowiedź z dnia 4 grudnia 2002 r. wraz z ofertą pożyczki akcjonariusza mogły zostać uznane, jako całość, za „jedną interwencję” zgodnie z pkt 103–105 tego wyroku. Instytucja ta twierdzi jednak, że kryteria wymienione w pkt 103 i 104 wyroku wydanego w postępowaniu odwoławczym można w pełni zastosować w niniejszej sprawie, wobec czego owe różne kolejne interwencje należy uznać za nierozdzielnie powiązane.

256 W pkt 127–131 wyroku wydanego w postępowaniu odwoławczym Trybunał stwierdził, na podstawie kryteriów określonych w pkt 103 i 104 tego wyroku, że Komisja zasadnie uznała zapowiedź z dnia 4 grudnia 2002 r. i ofertę pożyczki akcjonariusza, rozpatrywane jako całość, za jedną interwencję państwową, ponieważ te dwie interwencje są ze sobą tak ściśle powiązane, że nie jest możliwe ich rozdzielanie. Wynika z tego również, że właśnie ta jedna interwencja została uznana przez Komisję w zaskarżonej decyzji za rzeczony bezprawnie przyznany środek pomocowy.

257 Należy stwierdzić, jak podkreśliły podczas rozprawy z dnia 24 września 2014 r. Republika Francuska i FT, że zaskarżona decyzja nie jest oparta na założeniu, iż oświadczenia złożone od lipca 2002 r. mieszczą się również w zakresie wspomnianej jednej interwencji jako konstytutywne elementy rozpatrywanego środka pomocowego.

258 W zaskarżonej decyzji oświadczenia złożone od lipca 2002 r. zostały wprawdzie przeanalizowane łącznie z jedną interwencją państwową uznaną za pomoc państwa, a mianowicie z zapowiedzią z dnia 4 grudnia 2002 r. wraz z ofertą pożyczki akcjonariusza, jednak były one rozpatrywane wyłącznie jako elementy „kontekstu” tej interwencji. Zostało to potwierdzone – w wyroku wydanym w postępowaniu odwoławczym – przez Trybunał, który stwierdził, iż „z motywu 185 [zaskarżonej] decyzji wynika, że jej przedmiot dotyczy pożyczki akcjonariusza, którą zgłoszono Komisji, i że oświadczenia złożone od lipca 2002 r. zostały uwzględnione jedynie w zakresie, w jakim są one obiektywnie istotne dla oceny

owej pożyczki” (pkt 73 wyroku wydanego w postępowaniu odwoławczym), że „Komisja zbadała zatem owe oświadczenia tylko w zakresie, w jakim tworzą one kontekst tego ostatniego środka”, oraz że „z art. 1 [zaskarżonej] decyzji wynika, iż porzeczono na uznaniu w niej pożyczki akcjonariusza za pomoc państwa niezgodną ze wspólnym rynkiem i że wskazano [...] oświadczenia złożone od lipca 2002 r. jedynie jako tworzące kontekst ustalonej pomocy” (pkt 75 wyroku wydanego w postępowaniu odwoławczym).

259 Przedstawiona przez Komisję w zaskarżonej decyzji teza, nota bene nieprawidłowa (zob. pkt 249–254 powyżej), zgodnie z którą oferta pożyczki akcjonariusza stanowi konkretyzację podjętej w dniu 12 lipca 2002 r. zasadniczej decyzji o wsparciu FT, nie sięga tak daleko, jak teza, zgodnie z którą oświadczenia złożone od lipca 2002 r., podobnie jak zapowiedź z dnia 4 grudnia 2002 r. i oferta pożyczki akcjonariusza, stanowią konstytutywne elementy jednej interwencji uznanej za pomoc państwa.

260 O ile Komisja podniosła w swoich uwagach na piśmie z dnia 17 lipca 2013 r. i w swoich odpowiedziach na pytania pisemne zadane jej przez Sąd w niniejszym postępowaniu, że kryteria ustanowione w pkt 103 i 104 wyroku wydanego w postępowaniu odwoławczym zostały również spełnione w odniesieniu do oświadczeń złożonych od lipca 2002 r., o tyle instytucja ta nie wnioskuje na tej podstawie, że należy je postrzegać jako konstytutywne elementy środka uznanego w zaskarżonej decyzji za pomoc państwa. Na podstawie okoliczności, że owe oświadczenia i oferta pożyczki akcjonariusza są nierozzerwalnie powiązane, Komisja wnioskuje, iż zasadnie uznała ona, że wszystkie te interwencje wpisują się w ten sam ciągły proces wspierania przez państwo francuskie FT oraz że zasadnie przyjęła „ogólne podejście” w niniejszej sprawie (zob. pkt 176 powyżej) i zasadnie przeprowadziła w ten sposób łączną analizę tych różnych interwencji w świetle art. 87 ust. 1 WE. W pozostałym zakresie Komisja podkreśla, że wzięła ona pod uwagę oświadczenia złożone od lipca 2002 r. jedynie jako tworzące kontekst stwierdzonej pomocy. Podobnie w trakcie rozprawy z dnia 24 września 2004 r. Komisja zauważyła, że w pkt 102–104 wyroku wydanego w postępowaniu odwoławczym Trybunał potwierdził zasadność ogólnego podejścia zaproponowanego na samym początku. Wskazała ona również, że nie jest w stanie określić, czy oświadczenia złożone od lipca 2002 r. i zapowiedź z dnia 4 grudnia 2002 r. wraz z ofertą pożyczki akcjonariusza należy uznać za stanowiące łącznie „jedną interwencję” w rozumieniu wyroku wydanego w postępowaniu odwoławczym i czy stwierdzenie takie oznaczałoby, że wszystkie kolejne interwencje stanowią jedną i tę samą pomoc państwa, oraz pozostawiła Sądowi rozstrzygnięcie tych kwestii.

261 Innymi słowy, Komisja nie wywodzi ze swoich twierdzeń sformułowanych na podstawie pkt 103 i 104 wyroku wydanego w postępowaniu odwoławczym argumentów innych niż te, które podniosła w ramach wcześniejszych postępowań przed Sądem i Trybunałem i które zostały już odrzucone jako błędne lub dotknięte oczywistym błędem w ocenie w pkt 202–254 powyżej.

262 Z całości powyższych rozważań wynika, że należy uwzględnić podniesione przez Republikę Francuską i FT zarzuty drugi i trzeci w zakresie, w jakim mają one na celu stwierdzenie naruszenia prawa i oczywistych błędów w ocenie przy stosowaniu kryterium rozsądnego inwestora prywatnego, a w konsekwencji – niewłaściwej interpretacji pojęcia pomocy państwa w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE. Należy zatem stwierdzić nieważność art. 1 zaskarżonej decyzji.

263 W tych okolicznościach nie ma konieczności badania zarzutu czwartego Republiki Francuskiej, opartego na braku uzasadnienia.

3. *W przedmiocie wniosku o stwierdzenie nieważności art. 2 zaskarżonej decyzji*

264 Należy przypomnieć, że Republika Francuska i FT domagają się stwierdzenia nieważności w całości zaskarżonej decyzji, a mianowicie również jej art. 2, mimo iż nie przedstawiają żadnego konkretnego argumentu na poparcie tego aspektu swej skargi.

- 265 W pkt 141 i 142 wyroku wydanego w postępowaniu odwoławczym, w odniesieniu do wspomnianego art. 2, Trybunał odnosi się jednak wyłącznie do skargi spółek Bouygues o stwierdzenie nieważności tego artykułu, a zatem zamierza skierować wyłącznie to żądanie do ponownego rozpoznania przez Sąd.
- 266 W świetle zakresu przedmiotu skarg Republiki Francuskiej i FT przypomnianego w pkt 264 powyżej, a także w świetle pkt 2 sentencji wyroku wydanego w postępowaniu odwoławczym, w którym to punkcie użyto słowa „żądania” w liczbie mnogiej, Sąd uważa, że pozostaje on właściwy do rozpoznania żądań stwierdzenia nieważności art. 2 zaskarżonej decyzji przedstawionych również przez te strony.
- 267 W tym kontekście należy uznać, że ze względu na stwierdzenie nieważności art. 1 zaskarżonej decyzji na podstawie zarzutów, które Republika Francuska i FT podniosły w ramach zarzutów drugiego i trzeciego, ich żądania stwierdzenia nieważności art. 2 rzeczony decyzji, stwierdzającego brak konieczności odzyskania pomocy określonej w art. 1, stały się bezprzedmiotowe.
- 268 Stwierdzenie nieważności art. 1 zaskarżonej decyzji wywiera bowiem skutek erga omnes, który może mu nadawać bezwzględną powagę rzeczy osądzonej [wyroki: z dnia 1 czerwca 2006 r., P & O European Ferries (Vizcaya) i Diputación Foral de Vizcaya/Komisja, C-442/03 P i C-471/03 P, Zb.Orz., EU:C:2006:356, pkt 43; z dnia 4 marca 2009 r., Tirrenia di Navigazione i in./Komisja, T-265/04, T-292/04 i T-504/04, EU:T:2009:48, pkt 159].
- 269 Owo stwierdzenie nieważności prowadzi do anulowania ze skutkiem ex tunc stwierdzenia istnienia pomocy niezgodnej ze wspólnym rynkiem, zawartego w art. 1 zaskarżonej decyzji. Wynika stąd, że stwierdzenie dotyczące nieodzyskiwania tej pomocy, zawarte w art. 2 rzeczony decyzji, staje się bezprzedmiotowe również ze skutkiem ex tunc.
- 270 W tych okolicznościach nie ma już potrzeby orzekania w przedmiocie przedstawionych przez Republikę Francuską i FT żądań stwierdzenia nieważności art. 2 zaskarżonej decyzji.

W przedmiocie kosztów

- 271 W wyroku wydanym w postępowaniu odwoławczym Trybunał orzekł, że rozstrzygnięcie o kosztach nastąpi w orzeczeniu kończącym postępowanie. W związku z tym do Sądu należy rozstrzygnięcie w niniejszym wyroku o całości kosztów związanych z poszczególnymi postępowaniami, w myśl art. 219 regulaminu postępowania przed Sądem.
- 272 Zgodnie z art. 134 § 3 regulaminu postępowania w razie częściowego tylko uwzględnienia żądań każdej ze stron każda z nich pokrywa własne koszty. Jednakże jeżeli jest to uzasadnione okolicznościami sprawy, Sąd może orzec, że jedna ze stron pokrywa, oprócz własnych kosztów, część kosztów poniesionych przez stronę przeciwną.
- 273 Należy zauważyć, że w niniejszej sprawie uwzględniono żądania Republiki Francuskiej i FT w zakresie, w jakim mają one na celu stwierdzenie nieważności art. 1 zaskarżonej decyzji, na podstawie podniesionych przez Republikę Francuską i FT zarzutów drugiego i trzeciego. Podniesiony przez nie zarzut pierwszy nie został jednak uwzględniony. Ponadto orzeczono, że nie ma już potrzeby orzekania w przedmiocie żądań stwierdzenia nieważności art. 2 zaskarżonej decyzji. Słuszna ocena okoliczności sprawy wymaga, aby Komisja pokryła własne koszty, a także osiem dziesiątych kosztów poniesionych przez Republikę Francuską i FT. Republika Francuska i FT pokrywają dwie dziesiąte własnych kosztów.
- 274 Zgodnie z art. 138 § 1 akapit pierwszy regulaminu postępowania Republika Federalna Niemiec, która przystąpiła do sprawy w charakterze interwenienta, pokrywa własne koszty.

Z powyższych względów

SĄD (szósta izba w składzie powiększonym)

orzeka, co następuje:

- 1) **Stwierdza się nieważność art. 1 decyzji Komisji 2006/621/WE z dnia 2 sierpnia 2004 r. dotyczącej pomocy państwa wdrożonej przez Francję na rzecz France Télécom.**
- 2) **Umarza się postępowanie w przedmiocie żądań stwierdzenia nieważności art. 2 decyzji 2006/621.**
- 3) **Komisja Europejska pokrywa własne koszty oraz osiem dziesiątych kosztów poniesionych przez Republikę Francuską i przez Orange, dawniej France Télécom SA.**
- 4) **Republika Francuska i Orange, dawniej France Télécom, pokrywają dwie dziesiąte własnych kosztów.**
- 5) **Republika Federalna Niemiec pokrywa własne koszty.**

Frimodt Nielsen

Dehousse

Wiszniewska-Białecka

Collins

Ulloa Rubio

Wyrok ogłoszono na posiedzeniu jawnym w Luksemburgu w dniu 2 lipca 2015 r.

Podpisy

Spis treści

Okoliczności powstania sporu	2
1. Ogólny kontekst sprawy	2
2. Postępowanie administracyjne	5
3. Zaskarżona decyzja	6
Wcześniejsze postępowania przed Sądem i Trybunałem	12
1. Wcześniejsze postępowanie przed Sądem	12
2. Wcześniejsze postępowanie przed Trybunałem	16
Przebieg postępowania i żądania stron po skierowaniu spraw do ponownego rozpoznania	19
Co do prawa	20
1. W przedmiocie dopuszczalności skargi w sprawie T-444/04 RENV	20
2. W przedmiocie wniosku o stwierdzenie nieważności art. 1 zaskarżonej decyzji	21
Uwagi wstępne	21
W przedmiocie zarzutu pierwszego, opartego na naruszeniu istotnych wymogów proceduralnych i prawa do obrony	21
W przedmiocie naruszenia istotnych wymogów proceduralnych	22
– Argumenty stron	22
– Ocena Sądu	22
W przedmiocie naruszenia prawa do obrony	25
– Argumenty stron	25
– Ocena Sądu	25
W przedmiocie zarzutów drugiego i trzeciego, opartych na naruszeniu prawa i oczywistych błędach w ocenie w odniesieniu do stosowania kryterium rozsądnego inwestora prywatnego	28
Argumenty stron	28
Ocena Sądu	32
– Przypomnienie istotnego orzecznictwa	32
– Przypomnienie rozumowania Komisji w zaskarżonej decyzji	33
– W przedmiocie środka, w odniesieniu do którego Komisja miała zastosować kryterium rozsądnego inwestora prywatnego	34

– W przedmiocie momentu, w którym Komisja powinna była się umiejscowić w celu zastosowania kryterium rozważnego inwestora prywatnego	36
– W przedmiocie kwestii, czy oferta pożyczki akcjonariusza zapowiedziana i zgłoszona w dniu 4 grudnia 2002 r. stanowiła konkretyzację oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. . .	42
– W przedmiocie kwestii, czy oświadczenia złożone od lipca 2002 r. i zapowiedź z dnia 4 grudnia 2002 r. wraz z ofertą pożyczki akcjonariusza stanowiły łącznie „jedną interwencję”	43
3. W przedmiocie wniosku o stwierdzenie nieważności art. 2 zaskarżonej decyzji	44
W przedmiocie kosztów	45